

3,000 שנים של ירושלים בגהות ובשיר

זובל למלחמות ששת הימים

יום ירושלים תשע"ז-2017

המכון לאסטרטגייה ציונית
THE INSTITUTE FOR ZIONIST STRATEGIES

דבר העורכים

קשה לדמיין כיצד ירושלים המבותרת של לפני יובל שנים היפה למה שהוא מכירם הימים. כיצד עיר קטנה, דוחקה בסופה של פרוזדור צר ומוקפת גובל מכל עבר הפכה לעיר התוססת והגדולה של ימינו החוגגת בשנה זו את שנת היובל לאיחודה. מערערים רבים קמו וועדים קמים נגends איחודה של העיר במקום הרעוי והערבי ורבים עוד יותר נגends איחודה המשי של העיר. למרות ערערים אלו, כל אדם שיתהלך בחוצאות העיר, יסע ברכבת הקלה החוצה את העיר או יברך באחד הקניונים הפזוריים ברחוביה יבחן במאגר החיים הייחודי והמורכב של תושבי העיר ערבים יהודים, גם אם יש עוד מקום רב לשיפור.

חברות זו, הרובעיות בסדרת חוברות 'הזמן' של בית המדרש לציונות, יצאת לאור על ידי מרכז מורשת בגין והמכון לאסטרטגיה ציונית החוברת שבידיכם מוגשת לציון חגיגות היובל לאיחוד המחדש של העיר. בחוברת אנו מבקשים לפתח בפניכם צוהר לנוקודות המבט המגוונות של הרעיון הציוני ביחס לירושלים הציונות ולקיים בוירור ערכי מתוך היכרות עם ההשקפות השונות שהכילה הציונות, על זרימה השונות. אנו רואים בהגנות הציוניות את המדף הנוסף בארון הספרים היהודי, אשר סכיבה משמש בית המדרש לציונות כבית מדרש פלורליסטי בו מוסר האבק מטקסטים שהוזנחו ברכבות השנים, על אף הרלוונטיות הרבה שלהם לימי אמן.

מצאים כי בית המדרש לציונות מהווה פלטפורמה "חוודית לשיח עמוק בין כל חלקו החברה הישראלית: ימנים ושמאלנים, דתיים וחילונים, פרוגרסיביים ושמראנים, ובעיקר: כל מי שעתידו של המפעל הציוני, מדינת ישראל והעם היהודי חשובים לו".

חברות זו פונה לשני רבדי ההכרה, השכל והלב. כתובים גדולים ודגולים נמצאים תחת כיפיה זו וכל אחת ואחד מהם כיוון את דבריו לרבדים שונים ומגוונים של ההכרה. פתיחת הלב נוצרת לא פחות מן העין השכלית בבאונו לקרוא, ללמוד ולדעת על בירת הנצחה, על ירושלים.

הוקדשו أماיצים רבים במלאת האיסוף ובחרית הטקסים, אך ארוכה ככל שתהיה צרה החוברת מההכיל את כל הטקסטים שיכולים היו להופיע. נעשה מאיץ לשמר על מקורותם של כל הקטעים המשולבים לאורן החוברת, כל תקלה או שגיאה הימם באחריותנו הבלעדית.

בהנאה,
רוויילינק וудי ארבל

על אודיות בית המדרש לציונות

את בית המדרש לציונות הקמנו במסגרת המכון לאסטרטגיה ציונית בשנת 2009, כשהרגשנו כי החברה הישראלית אינה מכירה את ההגנות הציונית לגוניה. בית המדרש לציונות שם לו למטרה להנגיש את רעיונותיהם ו חזונם של הוגה ומנגינה של הציונות מראשיתה לכל הציבור במדינת ישראל, באמצעות מפגש בלתי אמצעי עם המקורות ההגותיים עצם.

בשנים האחרונות אומץ בית המדרש על ידי מרכז מורשת מנחם בגין והמכון למסורת בן-גוריון אשר

מפעלים תכניות חינוכיות לקהיל הרוחב הלימוד הנערך בשיטה בית מדרשית של חברותא ודיון יסודי בטקסט, וזאת לייצר בסיס ידע איתן בתחום הציונות ולקיים בוירור ערכי מתוך היכרות עם ההשקפות השונות שהכילה הציונות, על זרימה השונות.

אנו רואים בהגנות הציוניות את המדף הנוסף בארון הספרים היהודי, אשר סכיבה משמש בית המדרש לציונות כבית מדרש פלורליסטי בו מוסר האבק מטקסטים שהוזנחו ברכבות השנים, על אף הרלוונטיות הרבה שלהם לימי אמן.

מצאים כי בית המדרש לציונות מהווה פלטפורמה "חוודית לשיח עמוק בין כל חלקו החברה הישראלית: ימנים ושמאלנים, דתיים וחילונים, פרוגרסיביים ושמראנים, ובעיקר: כל מי שעתידו של המפעל הציוני, מדינת ישראל והעם היהודי חשובים לו".

媧ענישס ל'הצטרף ל'הווית הילימוד!

ברוכים הבאים לירושלים!

שיר הפעלות, לדוד:
שמחתי באמרים לי בית ה' נגן.
עמדות היי רגליו בשעריך ירושלים.
ירושלם הבנניה עיר, שחברה-לה ייחדו.
ששם על שבטים, שבט-יה עדות לישראל: להזות לשם ה'.
כי שם ישבו כסאות למשפט: כסאות לבית דוד.

שאלות שלום ירושלים; ישלי אהביך.
יה-שלום בחילך; שלוחה בארכמנותיך.
למען אמי ורعي אדבורה-גָּן שלום בך.
למען בית-ה' א-להינו אבקשה טוב לך.

ספר תהילים, פרק קכ"ב

■ עסקת בירושלים? יפה עשית!

"מקומות יש בירושלים שאני מכיר אותם וידעו אותם וכשאני מזדמן לאחד מהם דומה עלי' שלא ראיינו מעולם. כמובן, יש מקומות שמי ידע לא היותי שם, וכשאני בא לשם דומה עלי' שאני מכיר אותם וידעם. ומחמת שכל הימים לובות הלילות מרובה הייתי לשוט בחוץות ירושלים, לא נפניתי ללמידה שום אומנות. קשה מזה, שהייתי בטלמן התורה. יהוד שאלנו עסק בתורה, לבו מוכחו ואומר לו: ומה אתה משיב ביום הדין כשישאל אותך: "בתורה עסكت?" ומה הייתי משיב? הריני משיב: "עסקתי בירושלים" וכוגעתי שיאמרו לי: יפה עשית".

לפנים שנ החומה, שי עגנון, 1975

ביגואם ירושלים על שום מה?

דבר אחד שכחן כל אלה שתמכו או שזמננו את "בינויו" ירושלים, את יסוד פרוסמה של קדושת ירושלים על ידי אבי האומה במעשה העקידה, שראה את הענן פרוש על ההר, והאחרים לא רואו ולא יראו לעולם את הרשות השכינה במקומו הקדוש שהוקדש במעשה העקידה, ובתפילה הנפלאה של בונה המקדש, שלמה מלך ישראל וידיך יה, שאותו קידשו והעריצו נביי האומות, ולולא הקדשתם של ישראל - לא הייתה מתקדשת אפייל בחלוקת מנה לכל העמים, ולא היהתה מציאות של מקומות קדושים לכל העמים האחרים, שכולים באו מקדשות אותו האיש, שהקריב את פסחו במקדש ה' אשר בירושלים, יחד עם כל קהל עדת ישראל. אבל באמת רבים מלאה אשר החזיקו ברעיון "בנייהו" בירושלים, לא למקומות הקדושים שבהם דאגנו, כי הם ידעו כי ישראל נאמן יותר מאחרים לשמרות מקומותיהם הקדושים של כל העמים בשלמות בניינם וכבודם, כדי שלא לפגוע במשהו ונרגשותיהם של כל העמים המקדשים אותם; אלא המזימה הייתה לעורף את ראסיה של מדינת ישראל מעל גופה, כדי שלא תהיה לה תקומה, כמוון-תו המרושעת של אדריאנוס קיסר בשעתו. אולם העולה על רוחם הולא תהיה.

גיגי עזיאל: מחקרים והגות לביסודות האמונה של תורה ישראל, הרב בץ ציון מאיר חי עזיאל א.ב. יט', 121, 1993.

על דעת המקום

ח' ל' ירושלים

במשך ימי גלותם האפלה כחשת ליל לא-חדלו היהודים מלחלם את החלום הנשגב הזה, לא פסק פיהם מלקרוא ברגש: "לשנה הבאה בירושלים!" עתה הגיעו העת להראות, כי בא החלום ויהי לאידיאה בהירה ומairaה כאור יומם.

מדינת היהודים, בניין צ'אכ'רצל, 1896

צ'וון - כאנו הוביל התחילה

"יבואו כל שבטי ישראל אל ذוד חברונָה ויאמרו לאמר הנקו עצמן ובשרך אנחנו: גם אחמול גם שלשים בהיות שאל מלן עליו אפה הימיה הפזיא והמקbia את ישראל ויאמר ה' לך אפה תרעה את עמי את ישראל ואפה פהיה לנויד על ישראל ויבאו כל זקנִי ישראל אל הפלן חברונה ויכרת להם הפלן ذוד ברית בחברון לפנֵי' וימשחו את ذוד למלן על ישראל...וילן הפלן ואנשי ירושלים אל היבטיו ישב הארץ ויאמר לדוד לאמר לא תבוא הנה כי אם הסירע העורם והפסחים לאמר לא בוא ذוד הנה: וילכד ذוד את מצחת ציון היא עיר ذוד...וישב ذוד במצדה ויקרא לה עיר ذוד ויבן ذוד סכיב מן הפלוא בקיטה: וילן ذוד הלון גודל וה' אלהי צבאות עמו".

ספר שמואל ב', פרק ה

■ מהו מקור השם ירושלים?

שם ירושלים הוא מהקדומים, ביותר בעולם. נזכר בתעודות היסטוריות מעתיקות ביותר בתולדות האדם ומוגה במקרא 656 פעמי... אין ידוע אל נכון מוצא השם ירושלים. לפי הסברתו בתמזהו המילוי 'יר' – יסוד, 'שלם' – שם של אל קדום, שפולחנו היה הרוח במקום הזה בתקופה קדומה מאוד. בראשי-תיה נקראת העיר רק בשם שלם, כפי שנקבע בטורא בסיפור על אברהם אבינו...»

האגודה אומرت למצוא בשם ירושלים התמצזגות שת' המילוי: 'יראה – שלם'. לפ' דבריה אברהם קרא אותה 'יראה' כפי שמסופר ב תורה וקרא אברהם את המקום ההוא 'יראה' ושם בן נח קרא אותה שלם אמר הקדוש ברוך הוא אם קורא אותה אני בשל יראה כשם שקרה אותה אברהם – שם (בן נח) צדיק מתרעם. אם קורא אותה אני שלם – אברהם אדם צדיק מתרעם. אלא הריני קורא אותה ירושלים כמו שקרה שנייהם – יראה שלם. דרוש חדש מוצא בשם ירושלים – עיר שלום, וונקראה כך כי בה נבוא ונבואו וישראל על השלות הוצחן בולו".

שנקות ישובינו, זאב יילנאי, 1955, עמ' 15

הכחשת הקשר בין העם היהודי ליישלים תביא לモתו של הרעיון הלאומי

מן הימים שהאפיקו אינוקנטיום השלישי זם להביא כלון מוסרי על היהודים, שהפיצו איזבעל הנוצרי את אורה של תרבות ספרא, בגדוז עלייהם להדבק אותן-כלן לבגדיהם, ועוד למשה הילד היהודי שנגזר מבית הוריו בימי שלטונו של החשדן אנטולי, היהת רומי האפיקויה מעין תרעה לבית ישראל – ויש לקוות כי עם יבשות המעין השופע זהה יידל וחרב גם מעינם של שונאי-ישראל הגורמים-הנוצץ.

רים והם יגועו ויעבורו מן העולם מאפס מקור לינקה.
עם חודל יהס-האיבאה של הנצרות אל התרבות ייחל גם יהס-האיבאה של אל היהודות: עם שחורהה של עיר-הנצר אל נהר טבריס יתחיל גם שחורהה של עיר-הנצר בהר-המוריה, עם תחיתה של אטילה תחיל גם תקומהה של יהודת. גם בניה המיתומים של ירושלים רשותם יהיו לקחת חלק בתחום העמים ולהתנער יחד עם כולן משנת-המאות החרפית של ימי הבניינים וחוממותה הרעם.

ביב העמים – תחילתו במחפה הצלפתית: שנת 1789 הייתה "תקופת-ניסן" של עמי ההיסטוריה. תחית המתים שב אינה חזין תמה ככל בתקופה זו, יש בה יוון ורומי מתעוררות לחים חדשים, פולין שאפה כיוון הצפון, לכל מקום שהלכתי נשאתי אייתי, וראשית דבר בירורי היין הצפון. בכל מקום הראותה המחת רוח, והונגריה מתעתדת לרוב המכريع, ואת כל אחד הגאננים המדוכאים, המתעננים תחת יד הברבא-רוות של אסיה והציביליזציה של אירופה, חילופין, קשנאות מרוטפשט מזה ותאות-בצע ערומה מזה מתעללות בהם, מנצלות אותם ומוציאות את לשדם, מתקוננים מעטה למדור בזכות-השליטן של נגশיהם, כחשוכים כתרבויות, בשם זכות יורת נעללה. עם העמים אשר כמתים נחשבו ואשר יכלו עתה, מתוך הכרת תעודתם ההיסטורית, לתבוע את זכויותיהם הלאומית, נמנה לכל הדעות גם עם-ישראל, שלא על חינם עמד איתן בפני סערות העולם משך אלפיים שנה – ומכל קצוי תבל, מקום ארך שמה עצמו. כך אמר דודי. ומה הנמשל? כמה קלה הייתה הצפון בכל מקום עלי אדמות חוץ מהצפון מוקומות הגלות, בפולין ובروسיה ובתימן ובמרוקו הראותה הימני היכיון, מה נדרש לעשות. אבל מרגע שבאו לכאן, לציון, השתגעה המחת. כאן נכוון שם נכוון והכל שחרור.

רומי וירושלים, משה הס, 1862, עמ' 4-5

האם אפשר לויתר על ירושלים?

אין לנו צורך לא בחומות ירושלים, לא בבית המקדש, ולא בירושלים עצמה, העיר שאינה מרכזית, ושוחיתה לבירת מושלת ישראל אף מפני שהייתה בחבל יהודה, שמנם יוצאה מלכות בית דוד. אנחנו צריכים שיהיה מקום מקלט לנו; אנחנו צריכים לארץ ישראל; ונחוץ לנו בה מרכז אמיתי, אף לא 'סף רעל' או 'אבן מעמסה לכל העמים' (זכירה יב-ג); אנחנו צריכים לעוז רוח ולמעשה, ולזה הנהנו מוכשרים. כומה לעבד עבודה, בית ישראל!

כנגדי ירושלים כמרכז על תחיית ישראל על אדמות אرض אבותינו, משה לילבולם, רואזוויט, 1881; 'שאלת היהודים וארץ ישראל', עמ' 71

מדוע השתגעה מחת הצפון?

"ששיותו יلد קטן היה לי דוד אהוב, מביא מתחנות. יום אחד רכש לי מצפן קטן ולימד אותו למצוא את כיוון הצפון, לכל מקום שהלכתי נשאתי אייתי, וראשית דבר בירורי היין הצפון. בכל מקום הראותה המחת רוח, והונגריה מתעתדת לרוב המכريع, את כל אחד הגאננים המדוכאים, המתעננים תחת יד הברבא-רוות של אסיה והציביליזציה של אירופה, חילופין, קשנאות מרוטפשט מזה ותאות-בצע ערומה מזה מתעללות בהם, מנצלות אותם ומוציאות את לשדם, מתקוננים מעטה למדור בזכות-השליטן של נגশיהם, כחשוכים כתרבויות, בשם זכות יורת נעללה. עם העמים אשר כמתים נחשבו ואשר יכלו עתה, מתוך הכרת תעודתם ההיסטורית, לתבוע את זכויותיהם הלאומית, נמנה לכל הדעות גם עם-ישראל, שלא על חינם עמד איתן בפני סערות העולם משך אלפיים שנה – ומכל קצוי תבל, מקום ארך שמה עצמו. כך אמר דודי. ומה הנמשל? כמה קלה הייתה הצפון בכל מקום עלי אדמות חוץ מהצפון מוקומות הגלות, בפולין ובروسיה ובתימן ובמרוקו הראותה הימני היכיון, מה נדרש לעשות. אבל מרגע שבאו לכאן, לציון, השתגעה המחת. כאן נכוון שם נכוון והכל שחרור."

העולם קצר אחר כך, אמר גוטפרידן, 2005

חשיבות שבועת אם אשכחר'

הארץ מבשרת, הארץ מתחעוררת, אرض מה לשון אומרת: זכרתי ימים היו ממלכת גברת, ביד השם עטרת תפארת, גם עתה ביא שום דבר נחסרת, ביה תורה מתרבת, ביה היראה מתגברת, ביה הנשמה משוחררת מעוננותיה החוקקים בעט ברזל ועופרת, ומדוע אני שחרחות, בזיה מכבודיו ושוממה מיושבי, ואני שcola וגולמודה? הלא אני ארץ חמדה, חמדת העליונים והתהוננים... מדוע אני מושפלת לכל דבר שבקדושה להיות אחרון לאחרונים ולא ראשון בראונים?...

אמת מה הナדר ישיבת הארץ הטובה! אמת מה נפלא חיבת ארצנו! אמת מה נאה קודש זו הדר ישיבתה והליקתה, שבתה וקייתה, שלוחה ושלמותה! גם בחורבנה אין דמיונה, בשטמותה אין כמותה, בשלותה אין כמותה, טוב עפירה ואבנייה, טוב TABAOTHA ופרקותיה, טוב זכות איריה, טוב השגת תורהיה, טוב ריבוי מצותיה, טוב טהרת קדושתיה טוב הליקות ד' אמותיה... ולמה לא עלו חורבות ירושלים על ראש שמחתכם? הלא תזכרו, הלא תבינו השבועה מימי קדמוניכם אם אשכחן ירושלים וגוי מדוע היא נשחתה כמת מלך ולא מצליח? שכחת הארץ הקדושה גורם חס ושלום אריקות הגללה... וуд מהי לא תרומות ירושלים. וуд מהי תרד קרן כלילת יופי עד ארץ, ואני איש שם על לב, על ימין המלך כי הושב אחורי מפני אובי... והעיר הקדש אשר הייתה משוש לכל הארץ נסורה בידי נכרם.

אגרת תלמידי הגר"א בصفת, 1810 (מתוך: השיבה לירושלים, אריה מרגנסטרן, עמ' ח')

מפגש ראשון עם ירושלים

זכרונות שטופי אוריה מן הימים הראשונים בירושלים מלאים את לבי. עלייתו ברכבת ההולכת לירושלים ולמן הרגע הראשון אופפת אותו הרגשת רוממות בלתי שכיחה. מעתים הנוסעים. בקרון היהודי מבני היישוב הישן בירושלים לבבשו המסורת, ועל ידו ערבי חבוש "תרבוש" אדום, הדור לבבשו השחור, כלו אמר חשבות, חלון הקרון פתוח לרווחה והמראה מריהב עיניו.

תחנת רملלה מאחרוני. מרחבי שדות, שדות ברו שוממים, משתרעים עד האופק, עד רכסיו הרי אפרים הנשכפים בערפל התכלת במרקחים. למראה האדמה העוזבה שטפה אותה איזו שמחה – שמחה על שומר הגורל את אדמת יהודה בלתי מושבת, על שעודונה בשמנונה. נזכרתי בזיכוחים הסוערים עם החברים בתנועה, עת סוכבת היהי עיריות ליטא ואוקראינה לדבר לפני הנוגר על "פלשתינה". לא פעם היה עלי להшиб, האם יש מקום בארץ לעליה גדולה של יהודים – וכי מה ידעתי אז? והנה האדמה חשופה היא ושותמה, ובעני רוחי אני רואה אותה מתעוררת ללחימה בידיו יהודים עולים... באוטם ימים הראשונים היה לי כל יום חג חדש; כל בוקר הוא בוקר ראשון לי בירושלים. על כל יום יום אברך מחדש. וונפה של ירושלים – היש עוד בעולם רקייע זהור זהה, שתכלתו כה שקופה ונוגה? וקסם שמי ירושלים בלילות – הכוכבים לא במרחקי מקום הם נוצצים, אלא מאירים הם פה, בסמוון – בלב האדם הם זורעים נגיהם, בלילה צר לי על כל שעיה של שנייה, הגזלת ממנה את התנהאה לקלוס אל תוכי את הכוכבים, לשאו אל קרבוי את אוירה הצח של ירושלים, ובעוד יום אין העין שבעה את גוני הגוננים של תפארת ירושלים – החומה ושעריה, אבני הגזית שביסודה, הצריח שעל גבי מגדל דוד הקדום, שרידי בניינים עתיקים, חורבות וכנסיות, בניינים בעלי סגנונים מכל הדורות. כבית נכות היא העיר, ומתחה-לן בחוץותיה הריהו כעובר מתקופה לתקופה.

בצהרי יום נדמית העיר כמאובנה; שטופת אור היא, מבילטה את סלעה ואת אבני הכתלים של ביתיה, פניה נוקשים וצחיחים. בשעות אלו גם העצים שבחרצות נראים רדומים, מעולפים ללא ניע, כמגולפים אף מאבן – אבן ירוזקה. בשעת הצהרים לוהט החום, כאילו היי כל קרני המשמש שלוחות מכוכנות רק אל לב ירושלים. אף על פי כן אהבתו להתהלך בצהרי יום. אז היה דומה עלי שטופה אני או וסקופה –coli חזורה או. ממצצת בעני מפני האור המנסור מביטה אני סבב: מכל העבריים רק אבן; בשעה זו מחיירה גם האדמה, אדמת החצרות המקופת גדרי אבן, כמו נבלעת בין האבנים – ונראים רק זיין הסלעים, אבני הגדר והחצץ שעלי הקרקע. אך בערוב היום, בנטות הצללים על ההרים, מתעוררת ירושלים לחיים. איזה רוח נשפך אז עליה ממורים – זה האור המופלא של בין העבריים. אדמת ירושלים כאילו נחלצת מאובנה, נשמת ונונתת ריאה. שוב לא רוח הזעם היא המרחתת על החורבות – באוירה של ירושלים מתנשאה איזו עדנה, מעין רחמי שמים יהודים ונחימים על העיר.

טרם נכבשה ירושלים על ידי הביטון, והנרי מאיר לנו בקצתה כל רחוב – האפקים גלויים מכל העבריים והרי ירושלים מתגלים בכל הוודם והזרם.

קריאה יפהפייה

קריאה יפהפייה ממשוש לעיר
עיר נאמנה את למלאך ושביר

יום אזכור יפעת רבת צבאי
לך כלתת נפשי לשכן חצרין

מי יתנני נא אעוף כמו יונאים
אַשְׁקָ אַבְנֵר אַחֲן עַפְרִיר

לא שקטה נפשי מיום נדוד רעה
מיום גלות בנים מבית מגוריין

אפיק תחנתתי לפניך אדון עולם
יקים שעריך יבנה דבריך

נראה בשמחתך כי מי שנות עולם
עת בוא ישועת לבנות גדריך

از תשמחי לעד ובצח תשבי
ירב שלום בניך מכל עבריך

מילים: ר' זכריה אלצ'אהרי
(תימן, המאה ה-16)

עיר שלום

אי שם בתוך הלב עיר שלום עיר שלום
 אי שם בתוך הלב עיר שלום
 שייח' הבט הגד לי מה זה
 הוא הקץ ולא ענה לי
 חיל יראה פתאות הכריע
 את ברכיו של אבן עלי
 ואכרע בהשח דעת
 גם אני על יד השיח
 עד הימוג עם הד הבי
 זיו הצלם הדוען.

אי שם בתוך הלב עיר שלום עיר שלום
 אי שם בתוך הלב עיר שלום
 עיר שלום קוראים מקדם
 לדמות הלבנה
 יש אומרים נשמע מפה
 שיר קינה מדי שנה

זאב צ'בוטינסקי (1880-1940)
 וחנןיה ריכמן (1905-1982)

-dom מעל למדורתנו
 מכחילה כיפת שמיים
 חרוש נם בקצת האופק
 צל חומות ירושלים
 מדרכיכי שייח' אבן עלי
 צאצא רוזני ערב
 מסתכל בצבא שמיים
 ובודק בכוכבי.

אי שם בתוך הלב עיר שלום עיר שלום
 אי שם בתוך הלב עיר שלום
 שקט מות מפחידני
 לי נדמה כי שם בגיא
 קול לא קול גונח חרוש
 ומגיעה לאוזני
 הס! אי שם בלב החושר
 נשמעה המית פֵי נבל
 מיתרים מרין הנפש
 משיחים תוגה ואבל.

פגש אחרי אלפינים שנוזת גלוות

"אני יכול שלא לחזור היום בהזיכרי איך חיפשנו אותו, את הכותל. רצנו שם, חבורת חילים מתנשפים, תועים ברכבי הרכבת, מחפשים קיר אבן ענק. לא עמדנו גם להתבונן במסגד עומר, שראינוו הראשון-נה כה רחוק. קדימה! עברים את שער המוגרבים. נדחקים, מפזרים. ולפתע נעצרנו כהלומי רעם. לנجد עינים הוא עומד. אפור וдол. שקט ועצבו-הכותל!...
 לאט לאט התחלתי להתקדם אל הכותל, כשלהח ציבור העובר ובא אל התיבה. התקדמתי אליו, שליח שלABA וסבא, ואבא של סבא ושל כל הדורות מכל הגלויות שלא זכו לכך וכך שלחו אותו לאן. מישחו אמר שם: "שהחינו וקיי מנו לזמן הזה", ולא יכולתי לומר Amen. רק שמתויידי על האבן והדממות שירדו מעיני, לא שלי הין... דממות של כל עם ישראל הן הין. דממות של תקווה ותפילות וניגוני חסדים, וריקודים יהודים. דממות שרצו ושרפו את האבן האפרורה והכבדה".

שער האריות בערך ירושלים הראל, משה עמרוב, 1973, עמ' 163-162.

מסכתקידושין, דף מ"ט:

**"עשרה קבין יפי ירדי כל עולם, תשעה נטלה
 ירושלים ואחד כל העולם בכלו"**

קבין של געוגעים
 לעולם ידור אדם בירושלים.
 אין בידו לגור בירושלים.-
 גור בארץ ישראל ותגעגע על ירושלים
 אין בידו לגור בארץ ישראל
 שתוקק אל ירושלים
 ואחוי שבארץ ישראל
 בקשו אליו רחמים
 שיזכה לעלות לירושלים
 בין קר ובין קר אדם מישראל
 יושב בירושלים או
 מתגעגע על ירושלים
 זהה מה שאמרו:
 עשרה קבין של געוגעים ירדו לעולם
 תשעה נטלה ירושלים
 ואחד כל העולם בכלו.

אברהם מאיר הברמן (היקם היישומי) 1901-1980

مسجد גדול ויפה, מסגד פעיל שמעמיד כנגד הקotel דת, תרבות וציוויליזציה של עםים אחרים.

הकotel כסמל מבחן וקורא להזדהות מקרין אבוסוד ותוסכל. הוא מדגיש שהשכבה אינה שהשכבה, שהשכבה של ההיסטוריה היהודית עם הקמת המדינה הוא שניי חלקו יותר. הוא משדר נחיתות מהותית כלפי עם הארץ. הוא מוכחה לעורר חלומות של שניי רדיקלי יותר, ולעורר תקווה להריסטם המשמשים היום את בניין בית המקדש. הוא חשוף באופן הונוק ביותר את המצד השולט מעליו כדי להשלים את בניין בית המקדש. הטענה של הגולה הבעיתית של עם קיימן היסטוריה רציפה כה ארוכה אבל שכוחה נפער החיל הנורא של הגולה שבבעוריה שלמן מחריר נורא והפסדו מלך הארץ. ואפליו, נניח בהרהור סיטוי שהיתה מנצלת איזו שעת כושר פוליטית כדי להרים את המצד, מה היה נבנה במקום? הרי לא היה אפשר בשום פנים ועל כל מלחמותיהם המזהובות וכוספות. אף שלאחר מלחמת ששת הימים הרוטו בתים ליד הקotel כדי לפתח את הסמטה הקטנה למען רחבה גדולה, עדין רחבה זו היא מקרית, פונקציונאלית בעקרמה, לא ארגאנית בתחום מבנה ארכיטקטוני כלול. על אף גודלה היא לחוצה למד' בין בתיה שכינה העבריים וכן כמה ישיבות ובתי הרובע ששוקמו, אשר מונעים את הרחבתה הננספת בעתיד. שכנותם הקרובות של בתיה מגורים וחניות ודוכנים עושים אותה חולית מאד.

Cohen גדול? איך היו בוחרים אותו? פון רב שנ או באבא סאל, שהיה גם מתערב בפוליטיקה היום-יום? קודש קודשים? עם ראיונות במקומות של ירושלים לאחר יום היכיפורים בהם היינו מטייאן מתחארים את הנקי של קודש קודשים לאחר הטקס), והמחשבה המדכאה שגם לאחר בנין בית המקדש והחזרת הפלchan לא היו משתנים דברים ורבים, מחלת סרטן ממשיכה להמית, שחיתות, מלחמות וטרור, כשלונות בלימודים וכו', מה יהיה אז על "זמן גאותנו" או על "זאת מישינו", ארכיאולוגי אשר יכול להעניק לו איזה ייחוד. אין הוא דומה לחלק של תמנה או פסל שאפילו בחקליותו יכול להעיד ממשו על יופיו או על ערכו של השלם. מי שיבקש ללמידה מאפייו ומוצרתו של הקotel שהוא על בית המקדש שחרב, קיבל תמורה קודרת מאוד מן השלם ומוטב אפילו שלא יקיש מן החלק הזה אל השלם שוודאי היה יפה ומרשים הרבה יותר.

לחסוך התוחלת שלהם, לפאסיווות שלהם, לסוג הרוחניות שלהם.

אם הר הרצל יוכל להחליף את הר הבית?

טכני יומן הזיכרון ויום העצמאות שבಚשו בראון ברור את ההבדל התחומי בין שני מקומות טכני רשמי המשמשים היום את מדינת ישראל – הכותב המערבי והר הרצל. מערכות הסמלים העומדות מאחורי כל מקום מצביעות על שתי אופציות מנוגדות כמעט לגמרי.

יום הזיכרון למלחמות ישראל נפתח בטקס שהתקיים ליד הקotel הזה? חומת אבן כבדה וגבואה למדי שמאחורי ומעליה ניצבת המערה המורכבת של מסגד אל-אקצא וכיפת הסלע על כיפותיהם המזהובות וכוספות. אף שלאחר מלחמת ששת הימים הרוטו בתים ליד הקotel כדי לפתח את הסמטה הקטנה למען רחבה גדולה, עדין רחבה זו היא מקרית, פונקציונאלית בעקרמה, לא ארגאנית בתחום מבנה ארכיטקטוני כלול. על אף גודלה היא לחוצה למד' בין בתיה שכינה העבריים וכן כמה ישיבות ובתי הרובע ששוקמו, אשר מונעים את הרחבתה הננספת בעתיד. שכנותם הקרובות של בתיה מגורים וחניות ודוכנים עושים אותה חולית מאד.

הकotel עצמו כדיו הוא שריד של החומה החיצונית שהקיפה את בית המקדש, חלק ממשהו שריר, אם בירת המקדש היה חיללה מוקם חדש בכל גודלו המקורי, היה הקotel הזה נראה כפרט טפל ושולי בכל המרחב בו לא היה חיללה, בחלוקת, בחוסר גיונו. אין בו כל אלמנט אסתטי או ארכיאולוגי אשר יכול להעניק לו איזה ייחוד. אין הוא דומה לחלק של תמנה או פסל שאפילו בחקליותו יכול להעיד ממשו על יופיו או על ערכו של השלם. מי שיבקש ללמידה מאפייו ומוצרתו של הקotel שהוא על בית המקדש שחרב, קיבל תמורה קודרת מאוד מן השלם ומוטב אפילו שלא יקיש מן החלק הזה אל השלם שוודאי היה יפה ומרשים הרבה יותר.

הकotel גם אינו נשוא עליו שום שריד מן הפלchan הדתי או הרוחני אשר התרחש בתוך בית המקדש. כל מהותו של הקotel היא חסימותו. אם היה זה עמוד או שער או אפילו קיר נפרד שאפשר היה לבצעו איזו תנועה סכיבן, איזו הסתכלות פרטפטית משתנה היה ב מהותו ממשהו דינמי ומשחרר יותר, אבל כאמור כותל זה משדר אלמנט אחד – עצירה, חסימה. הוא מיד עצור את הבא וחוסם אותו, אפילו ביל' לדעת מה הוא עצור או מה הוא חוסם, שכן למברך בו אין שום מגע אפילו רמז עם מה שעומד מאחורי הקיר הזה. מה בדיק שומד ממש מאחורי אין ידע.

כאשר עוזבים אותו וועלם אל מסגד אל-אקצא מיד שוכנים את הקotel כפרט טפל ומקרי. אין שום אינטראקציה בין בין המasad, אפילו לא אינטראקציה טריאגית. זה יחס של התעלמות הדדי. הקotel מבקש לייצור חלל סגור, חלל יהודי מובהק, אבל זה יכול להתmesh רק מתוך התעלמות מן הסביבה המקיפה אותו. כאשר נכנסים למחלב מסגד אל-אקצא וכיפת הסלע נכנסים למערכת ארכיטקטונית וציוויליזציונית חדשה שיש לה חוקים וסגןן שללה והפתוחות והניסיונות שללה מסגד בהיגיון דתי אחר. היהודים איפוא נאלצים לעמוד מול קיר חסום. הם נעזרים. העמידה היא אבסורדית וגם משפילה ממשהו. אסוציאציה: גם נידונים למות עומדים כשבכם או פניהם לקיר (תלי ברחמי של היורה). הקotel ממהותו הוא סמל מדכא, אבסורדי וחסר תקווה; חלקי (ובמונע זה יהודי מאד), סמל דתי בראש ובראשונה כי הוא קשור בפלchan האבוד של בית המקדש, נשלט בעמדת עליונות ברורה על ידי

שיר שירושלים שלו

מעל לראי - הגנות, ה captions;
שלש הקצחות ותורי קצחות המולד;
ותיל ותיל עדי לצדע;
ושתי הדחות מבטיחות שאול עד..
ויגונים שבלב מגדים שכול-עד..
אך מעל לממעל חד שני הדחות
ומתחחת רגלי בקרקע עד היסוד –
היא של ירושלים, שליל בכל הוד:
ממזמור לדוד יגון איש ענתות – -

כל מה שבתוּן ונמדד באנך
(כמדת הבתים וכל גוף ממתח)
ונצל דגל מכחה זהבי הקדמון –
הוא יש החולף: זה קדר ואדמן.

קרב יום ויחלף זה היש הנכרי:
לפתאות ידלק סנה.. ובתוך זהה
יגאה האדר' ושעורו יסמן.
עללה היש – שירושלים שלו
בגוש קרקענו מנין קדם – לשם;
בלי קרע טיטוס בפרכת.. אמן.

אורו צבי גרינברג (1981-1896)

לעומת זאת טכס הפтиיה של חגיגות יום העצמאות בהר הרצל מגלה לנו שוב מקום בעל הדר, כוח וסמלים ברורים מעוררי תקוות, מקום המשמש כמסגרת למעמד מרשים שיכל להיות מקור גאוות לכל אומה. המקום עצמו נמצא נמצוא בפסגת ההר, הוא רחב, נישא ופותח לכל רוחות השמים, הוא שולט ולא נשולט, הוא בעל חירות, נוף נרחב ושקף ממנו לאובייש וחומות השם. הוא רוחק מבני מגורים ובכך אין הוא מבולל בתוך מוכרי היפות וחניות המזכרות והכביסה הטליה על המרפסות. כבר הרצל עומד במרכז עמיד אישיות מאחדת ואהובה. בית הקברות הצבאי הנמצא למרגלות הצפון-מזרחיים מעניק כבוד וזכר לאלה אשר הקרובו את חייהם למען העצמאות של כלנו. מזיאן יד שם הנמצא מן הנבר המערבי-דרומי מדגיש את הטעם המוסרי להקמת המדינה גם בחשון הפנימי של העם וגם בחשון בניינו לבין הערכבים ושאר העמים. מזיאן זה מאזור היטב את ההיסטוריה היהודית בין גולתה לתקומה. הר הרצל הוא מקום שלם, ייחידה אוטונומית אשר אינה פוגעת או מאוימת על ידי אלמנט זר. שנים לא מעטות תיפקד הר הרצל כמקום מרכז לטכסי האומה וכשהוקמה הכנסת בגבעה מזרחית לא רוחקה, נטלה אף היא את חלקה החשוב בטקסים. רק לאחר נפילת ירושלים המזרחית בידינו במלחמה לא יוזמה על ידינו שעיקרה התנהלה בסיני, תחת האיים המצריים, ולאחר שהפצרנו בחושין להרפה מהפגזתו על ירושלים המערבית, נוסף הכוחם כסמל משמעוני לח'ינו הלאומיים, ובשנים האחרונות הוא מאים כל הזמן לגוזל את הבכורה מהר הרצל ולחת פירוש סמלי אחר לח'ינו הלאומיים ולמטרותינו המרכזיות. כל הסדר שלם BININU בין הפלשתינים והירדנים ודאי שגם יכול להסביר את המצב לקדמותו. ירושלים תהיה מאוחדת כשם הארץ ישראל יכולה תחת שמי ריבונות אשר התנוועהBININU תהיה כמו התנוועה הקיימת היום בין בלגיה והולנד. אין גבול פיסי אלא ידעה ברורה של שתי זהויות נשמרות בקדונת הגישה לכוטל חלק מירושלים העתיקה, משולב במקומו המכובד יחד עם המקומות הקדושים אבל בהיות הכותל חלק מירושלים העתיקה, כנסיית הקבר או המסגד שמעלי, והמתה הלאומי המתבסס על הקון ממנו עכשו יוקל. לפיכך הרוחני שלו יוחזר לו, כשריד מיסטי-רוחני עבר תקווה ושאייה רוחנית משיחית אבסטרקטית.

פעמים רבות אחת שומע בקרב אנשים. בעלי דעתות מתונות בהחלט את האמירה הנחרצת "אבל על ירושלים המזרחית אי אפשר בשום פנים ואופן לוחזר", ואני מנסה לטעון כאן שכאשר אני רואה את המקושים הרבים ההולכים ונורמים מתחת למסצפויה של עיר זו, יתכן שדווקא בגליל ירושלים צריך למהר ולהגיע להסדר בגדה המערבית.

הנה אני בא

כמה רעש, כמה פית, תן לי דשא,
תן לי עץ
כל היום מתבזבז על שלום, שלום
השכירות הונן הלחות ושבגנון
ואז נפל האסימון,
גן עדן היה לי בידיהם
מחשבות על עזיבה
שלוש שנים לך לי לקבל
ת'חלה
אורוז ת'חטאים בתוך המזוודה
מהעיר לכפר לכיוון

ירושלים - הנה אני בא
חוור אליך - הנה אני בא
אל חומותך - הנה אני בא
כי את היחידה אני נשבע

חזרתי לירושלים, מה החומוס טוב
זה בדוק
תן לי רוגע, תן לי שקט, לא יזק
אייה פיהוק
מתי פעם אחרונה שמת' אייה
פטק בכוטל, השקעת באוכל,
עשית' חברים חדשים,
העיר הזאת תחזיר לי ת'שליטה
בחים
נתערבכ עם עצמי במקום לערבכ
מים
ננסום קצת אויר הרים צלול צין
יאלאה בית'ר, יאללה חיים בכפר!
העיר להיות מאושר

הdag נחש, 2006

ירושלים, עיר שווה פיצוץ
הויל במדרחוב מרגיש כמו קיבוץ
גלויה
אלפי תרבותיות, לכל אחד יש אח
ותשע אחיות
ערבים בסדר חרדים בחדר
וכולם פה קולטים את אלוהים -
בתדר
אחרי טדי ירושלים דעכה מהר
ימים ליום תל אביב נצחה יותר
חברים עזבו או התקרכו לבורא
שמיים

אפור, משעמם, אין ים
מחשבות על עזיבה
שלוש שנים לך לי לקבל ת'חלה
אורוז ת'חפצים בתוך המזוודה
מהכפר לעיר בכיוון הירידה
תל אביב - הנה אני בא
אני מגיע - הנה אני בא
באתני להזיע - הנה אני בא
כי את היחידה אני נשבע

יצאתי לכיוון מישור החוף
אייה שוק אני עומדת לחטור
ועכשיו כשאני בתל אביב סוף סוף
משתלב עם הנוף, הכל טרי וזה טוב
ווי, כמה שדיים, נשרפו לי העיניים
אחרי שנתנים של סדום ועמורה
לא מזהה את עצמי במראה
מכיר, מתעורר, מתמוג, מסתחבק עם
כל הבעלים של הדיסקופיים
עכשו כשאני NOI, מבין, זה לא נוצץ

האם החומה היא הלב של ירושלים?

מצב זה געשה נוח למדוי. ירושלים של מעלה לא כפופה לאילוציא מרחב ודמן ואפשר לעשות בה מה שרצוים במח' עט. היא יכולה לרחף ולנחות על הגבעות הירוקות של אנגליה, או בליטא. קל הרבה יותר לנחל עיר פנטזיה מאשר עיר אמיתי ועוד מרוחקת, מזונחת ומוסוכסת. בעצם, אולי אפילו עדיף להסביר את העיר האמיתית מ踔ור ולקיים שפה שתתפוגג, כי זו ממש מרגיז שיש שתי ערים עם אותן שם וזה מטה כל הזמן מקלקלת את התדמית של זו של מעלה.

היכולת להתגלה בין המציגות לדמיון בלי לבבל ביניהם במידה שתהוו לנו את החיים, היא מה שאחננו מכנים "בריאות נפשית". היוותם שבירושלים יש מעט מאוד קשר בין הדמיון למציאות ולכן מהו
למוג בה את שנייהם לתמונה עולם קורנרטית, היא נודעת בנטישתה לחופין אנשים.

הצלבנים היו לוחמים מקצועיים ומסוכסים ואפשר להניח שהו גם מושגים למדוי, שכן לחם שאיננו מעשי מועzd לкриירה קצרה וכואבת שכסופה גורעת הגנים הבלתי מעשיים שלו מהמאגר המשותף. רק, כשהגינו לירושלים, הם עשו את הדבר המש夷 ביותר: בהנחתה הקרים, הם הקיפו את חומותיה שבע פעמים תוך שהם תוקעים בחיצורות. להפתעתם, החומות לא נפלו. אם לצלבנים היו ועדות חקירה, הדוח' ח הסופי היה ודאי נסגר בהפקת לחקים אך ללא מסקנות אישיות. לא הייתה להם דרך לדעת שלא מדובר בירושלים אותה הקרים אלא בעיר אחרת למגרי, שבמקרה נושא את אותו השם. לממליכים, לעומת זאת, לא היו בעיות כללה. אחרי שזרקו את הצלבנים מירושלים במאה ה-13, הם נקטו באחד מצדיי הירוק הבזדיים בהיסטריה של העיר שבבשו מצריכים מעשיים ולא מיטולוגיים, והרסו את החומה. הממליכים היו קשטים רקובים שאחובו את המרכז הפתוח. הצלבנים, אובייהם, אהבו להתבצר. ההחלטה הייתה מתבקשת, שלוש מאות שנה העיר הסתדרה יפה בily חומה אבל במלחין, גם המוסלמים נכנסו למשחק הפנטזיה היהודי-נוצרי שכן חוקי הייטה הדרקוניים של הממליכים אילצו אותם למלא את העיר במוסדות דת כדי לסדר ב'ג'בים לצאצאיםם, ואלו عمלו ממרכז כדי להוציא נדבכים משליהם לירושלים של מעלה. וזה הגיע הסולטאן סולימאן הראשון הרראשון ונבנה חומה חדשה. זהוי אחד החומות המרשימות בעולם אבל למעשה, היא אינה אלא גדר דקורטיבית. כארQUITקטורה צבאית מדובר בבדיחה, היא דומה לחומות שדווקא יצאו משימוש באותה תקופה עקב המיצאת החותמת, בראשה אין משטח לחימה רחב די כדי לאפשר תנועה, הצבת ציוד, מעבר טור אספהקה ופינוי פצועים. היא מספיק טובה בשbill לעצור כנופיות של שודדים בדואים, שכן היו את האים היחיד באותה עת, אבל פה זה נגמר. לא פרויקט שמצויד את ההשקה במסנחים פשוטים של עליות-תעלות. אלא אם כן אנחנו נזכרים שמדובר בירושלים. תבקשו מכל ילד בעולם לציר את ירושלים, והדבר הרראשון שהוא יציר יהיה חומה. בכל תיאור סמלי של ירושלים במהלך ההיסטוריה מופיעה חומה. אי אפשר לדמיין את ירושלים בלבדיה ואסורה היה להניח לירושלים של מטה לקלקל את התדמית באופן בויטה כל כך.

המציאות חוזרת לנוקם, אתר האינטרנט ערבי רב, שלום בוגסלבסקי, 2011

בירה לא בירה, מאוחדת לא מאוחדת

אייחוד ירושלים חולל מהפכן בתadmיתה. מעיר שודה שלוה ומופנמת הפכה ירושלים למטרופולין הומה עיר קוסמופוליטית, בעלת אוכלוסייה רבגונית. ואולם, השינויים הכלכליים והחברתיים שהולו על הציפיות, החלקה של ירושלים באוכלוסייה היהודית של ישראל כמעט שלא גדל, כלכלתה נותרה תלויה במישור החוף, רוב פרנסתיה הם שכרי ממשלה ומוסדות ציבורי. לא התפתחה בה תעשייה לשמה, ואין היא משמשת מרכז לתרבות ובידור. ירושלים נשarra "בירה של אמצע השבוע". העובדה שהאליטה הפוליטית, הכלכלית והדיפלומטית מתגוררת בת"א מלה על אופיה ככירה. לאחר 1967 הפכה ירושלים לעיר הגודלה בארץ. ואולם, אייחודה בוא וטור הצהרה פוליטית מאשר מציאות ממשית בירושלים מתקדים שני מרכזי עסקים, שני מערכות תחבורה... יש גורסים, ששמיריה על הפרדה המרחבית, מבכיה דז קיים בשלום בין יהודים וערבים. ואולם, יש סימנים לכך, שאין אלא מסווה להקצתה משאים, שנעודה לשרת את האינטרסים הישראליים... החלטות שעיצבו את דמותה של ירושלים לאחר אייחודה, נתקבעו בדרג הפוליטי, מבלי שנעוצו במתכו- נים. הן לו כدرן כלל בלחצים פוליטיים חיצוניים וכןדו לקבעו עובדות בשטח, בעוד המתכננים נאלצו להשלים עם עובדות מגמות. הגורמים הפוליטיים והכלכליים הם שהاكتיבו את עיצוב העיר, בהתאם לשיקולים בטוחנים והתחשבות לצרכים המידיים של הרוב היהודי. גישה זו פגעה במרקם העירוני-ההיס-טור, שהשתנה ללא הכר.

עיר ובילבה חומה, מירון בנבנשטי,

מתוך ירושלים כעיר שחוברה לה יחדי, 1986, עמ' 92

לילד

**האם זע ענבל זקב ברקיע עליון?
הנטף אgel טל על צמרת הכרוש הגבָּה?
שירו לנו משירי ציון!
אין נשיר Shir ציון על אדמות ציון
ועוד לא התחלנו לשמע?**

משiri ציון, לאה גולדברג (1911-1970)

לא רק משהו שכחו בתנ"ר

באמת יש דבר כזה? עמק יהושפטו ואני חשבתי שזה רק משהו שכחוב בתנ"ר... ". "ירושלים", מלמל פרידריך בקהל נפוך ורועד. הוא לא הצליח להסביר לעצמו מדוע קו הרקיע של העיר הוזאת ריתק אותו כל כך. אולי בגלל שבתי זיכרונות משחר יולדות, פסוקי תפילה שמלאל אליו?ليل חג הפסח הנשכח מילא את نفسه. במוחו עלה אחד הפסוקים העבריים המעניינים ذאכرا: "לשנה הבאה בירושלים ראה עצמו הילד קטן שצענד עם אביו לבית הכנסת".

אלטנויילנד, בנימין זאב הרצל 1902, עמ' 38-39

לא ניתן לפקור את העם היהודי מירושלים

מדינת ישראל היא חברת או"ם, לא מתוך נחחות פוליטית, אלא מתוך אידיאות עמוקה ומסורתית בחזון שלום עולמי ואחוות עמים, שהונחiali לו נביין ישראל – וארוגן או"ם חרת על דגל. חברותנו זו מחיבת אותנו להגד מכאן, מעל מטה הכנסת הראשונה לישראל, לכל האומות המכונסות בעצרת האו"ם ולכל שוחריו שלום וצדקה בעולם, את מה שהלב עם ישראל מאז היוות לאומה מאוחדת תחת שרביטו של דוד המלך לפני שלושת אלפי שנה – בדבר ירושלים עיר-קדשו ובדבר יחס' לקדשי כל הדתות. בהכרזתו על מדינת-ישראל, מיום 14 למאי 1948, הצהנו והתחיינו כל הדתות. בהיותה מדינת-ישראל, ש"מדינת-ישראל Tabitha חופש דת, מצפון, לשון חינוך ותרבות, תשמור על המقومות הקדושות של כל הדתות, ותהיינה נאמנה לעקרונותיה של ממלכת האומות המאוחדות". בהתאם לכך כל הנקודות הקדושות בא"ם, שמדינת-ישראל מתחייבת לזכור כל הנקודות הקדושות ביחס למוקומות הקדושים והבניינים הדתיים בירושלים, מבטיחה חופש פולחן וגישה חופשית בכל הפליה לכל מקומות הקדושים במדינת-ישראל, מחייבת זכות הצלינים מכל האומות והדתות לבקר במקומות הקדושים ועל הזכויות הקדומות, כפי שיוסכם בין או"ם ובין מדינת-ישראל. יחד עם זאת אנו רואים חובה להצהיר, שירושלים היהודיות היא חלק אוגני ובלתי-נפרד מדינת-ישראל – שם שהוא חלק בלתי-נפרד מההיסטוריה הישראלית, באמנות ישראל ומנשנת עמננו. ירושלים היא לב-לבנה של מדינת-ישראל. אנו גאים על כך, שירושלים נתקדשה גם בעין בעלי הדתות האחרות, וברצון ובנפש חפוצה נבנתה כל הסידורים וההקלות הדורשים, שככל בעלי הדתות האחרות יספקו צרכיהם הדתים בירושלים ותיתן הצדנו כל העזרה לא"ם להבטיח סידורים אלה.

אולם, אין אנו מעלים על דעתנו שארגון האו"ם ינסה לעקור את ירושלים מדינת-ישראל או לפגוע בלבונונתה של ישראל – בבירת-הנצח של ישראל, פעמים בתולדות עמו נערנו מירושלים – רק לאחר שנוצחנו במלחמות-DEMOS אכזרית על-ידי כוחות מרבבים וחזקים משלנו – כוחות בבל ורומי. קשרינו עם ירושלים בימיינו אלה אינם פחות עזוקים מאשר הוא בימי נבוכדנצר וסיטוס פלאביס, וכירושלים נתקפה אחרי ארבעה-עשר למאי 1948, ידע הנורו הלוחם שלו לחוץ נפשו על ברית קדשנה, לא פחות משעשו זאת אבותינו בימי הבית הראשון והשני. אין אנו מננים אף רגע, שארגון האו"ם ינסה להוציא את ירושלים בכוח מד"י ישראל. ואנו מצהירים, שישראל לא יוויתר על ירושלים ברצונו ולציוון – למרות רדייפות יותר במסך אלף שנה על אמונה, על ייחודה הלאומי ועל תקוותו לשוב לירושלים ולציוון – הגולים הרasons על נהרות בבל, כל לשכו את ירושלים זו – לאחר שאלאי בניה ובונותיה שחררו ירושלים. ירושלים היהודיות לא תקבל על עצמה שום שלטון זו – לא לאחר שאלאי בניה ובונותיה שחררו בענעם השלישית מולדתם ההיסטורית ואלו את ירושלים מהשמדה והרס. אין אנו עושים עצמנו שופטים על או"ם – על שלא נקפה אצבע בזמןנו, כshedionot אחודות חברות או"ם הカリיזו בגלוי מלחמה על החלטות או"ם מיום 29 נובמבר 1947, וניסו בכהן הזרע למונע הקמת מדינת-ישראל. ללא הצלחנו לעמוד העברי בארץ הקדושה ולהרים את ירושלים עיר-קדש' על ישובה היהוד. בכוונתו אמר בפני התוקפניים מרדרוז בא"ם – היהתה ירושלים היהודית ומהית מעל פני האדמה, היישוב היהודי היה נשמד ומדינת-ישראל לא הייתה קמה. ואין אנו יכולים לראות עוד כל תוקף מוסרי בהחלטות או"ם מ-29 נובמבר, לאחר שא"ם לא הצליחו את יהודית ירושלים מדינת-ישראל – אין עשי' לקיים ירושלים בטלה ומבטלת. הניסיון לקרוע את ירושלים היהודית מדינת-ישראל – אין עשי' להשלים במצוות, ופחות מכך – בירושלים עצמה. ירושאים ימסרו נפשם על ירושלים לא פחות מאנגלים על לנדון, רוסים על מוסקבה ואמריקאים על וושינגטן. זהה הפעם הראשונה בתולדות הארץ, שהמדינה-נה השلت בירושלים מקבלת על עצמה מרצון החופשי העיקרון של פיקוח בין-לאומי על מוקומות הקודשׂות עלי זה. אולי אין זה מקרה, שהוא געשה על-ידי העם שעשה את ירושלים למרכז קדושה עולמית ובידי הממשלה הראונה שנבchorה על-ידי תושבי ירושלים. ואנו מקרים, שהחלטות המכובדות קדושת ירושלים, והאותם הדוגלו כמוני עקרונות השלים והצדקה – יכובדו זכויות ישראל בירושלים, כשם שישראל מכבדת זכויות כל הדתות בירת קדש' ובמדינה הריבונית.

נאום דוד בן גוריון בכנסת על הצעת האו"ם לבניואם ירושלים, כנסת ישראל 1949.

וְשִׁפְחָה תִּרְשַׁגְבֵּרֶת

לאחר מלחמת ששת הימים, כל יום שני הימי (רבב מרדכי עטיה, בן המחבר) הולך עם סבא קדישא להתפלל מנחה של ערב שבת קודש בכותל המערבי. כשהיינו הולכים בסמטאות הרובע היהודי והיה מתגללה הכותל המערבי לעינינו, ומעל הכותל היינו רואים את ציפת הסלע, היה סבא מתאנח ואומר "שפחה תירש גבירותה", הגבירה בחוץ והשפחה בפנים – בהר הבית. בסיום תפילה מנחה היה סבא קדישא מבקש מני שאחلك לאנשי המניון דפים שעיליהם היה מודפס הפרק קרבו גוים לשמעו, והיינו אומרים יחד פרק זה. באחת הפעמים כשסימנו לקרוא פרק זה, ניגש אליל' יהוד' מבורגר, ואמר לי וכי כרך קוראים את הפרק קרבו גוים לשמעו איפה החיל והרעדעה שאחזה אותנו בשנת תש"ח, כשהיינו קוראים פרקים אלו עם הרב מרדכי עטיה. אז הראתי לאוטו היהודי את הסבא קדישא, ומשראה אותו היהודי את סבא קדישא אחז אותו פחד נורא, בזוכרו את תפילות סבא קדישא בזמן הקשה של ימי מלחמת השחרור.

מה ירושלים מבקשת מהאדם?

מהו המסתורין של ירושלים? הבטחה: שלום ונוכחות אלוהים כשםו בביתנו בעיר דוד, מה נדרש מאתנו? מהו המסר שפרק חדש זה של ההיסטוריה היהודית צופן לנו? כיצד עליינו לחיות עם ירושלים? היא מלכה התוגעת אמות מידה גבירות, מה היא מצפה מאתנו, החיטם בדור של קהות רוחנית, קרוביים לאפיקת כוחות? מהו האור שראוי להairo מציון?... עליינו להישמר שמא מקומו של דוד יהיה למקום-שבשגרה. האדם חרד עד מאד. כיצד תחיה בעיר האלוהים? "מי יעלה בהר", ומ' יקום במקום חדש? נקי כפים ובר לבבו..." (תהלים כד-ד). "ה' מי יגור באهلך, מי ישכן בהר קדשו? הולך תמים ופועל צדק ודבר אמרת לבבבו..." (תהלים טו-א-ב)...תהי ירושלים משכן רחמים לכל האדם... תחשוה זו חיית להיות חזרה בלב כל המהלים בירושלים כشمשים לפטלין של אלוהים. כאן יכולים אינם אלא אורחים. בל טיפול ירושלים בידי הגואווה וההתנשאות, ירושלים יכולה היא שער, אולם המפתח נסתר בחשכת שתיקתו של אלוהים. הבה נאייר את כל האורות, הבה נקרא בכל השמות, למען נמצא את המפתח. כה אמר ה': אשוב אל ציון ואשכנן בתוך ירושלים, ונקראה ירושלים עיר האמונה והר ה' צבאות, הר הקודש (על פי זכריה ח:ג). "עיניך תראינה ירושלים, נוה שאנן, אهل כל-צנען, כל יסע יתדתו לנצח וכל חבליי כל יתתקו. כי אם שם אידיר ה' לנו..." (ישעיה לג:כ-כא). בעת ההיא יקראו לירושלים כיסאה ה', ונקוו אליה כל הגויים, לשם ה' לירושלים... (על פי ירמיה ב:ז), כי ביתו בית תפלה יקרא לכל העמים" (ישעיה נז:ז).

ישראל: פורה ונעם אברהム יהושע השל 1973

ירושלים אשר

מיילם: רבי דוד בוזגלו (1903)	ר' יונה קרנן הוד י'ה מגנין לשופטין שלמים מול בית דין שנאן מלאכיאו הודו סובכחים ירושלים אשרן
------------------------------	---

מילים: רבי דוד בוזגלו (1903-1975)

תכליתם של כל המשות

ירושלים איננה דבר אלא מקום של הדבר, חלל וכיוון, והוא רוח היודעת וזכורת היטב את תולדות העם הנמשר מסיפור העקרה, והיא שותחת.

כאלה עולה לירושלים, ממערב או מדרום, כבר מרוחק רב אתה חש היט בכוח המשור ואלה הרבה לפני שאתה רואה אותה, בשער הגיא או בכניסה אל מעלה יריחו, נדמה שקורים לא נראים נספינים לך ולמנוגין ולקחים אתכם אליה. כמו חללית החודרת אל האטמוספירה ופתאום חלים עליה כוחות הכבידה וצפיפות האויר, כך מי שחוור אל הספירה של ירושלים חל בו משה, אלא שהוא הפוך לכבידה וצפיפות: חלים בו עליון וקלות. איזו דידיות וציפייה נוספת לו וצלילות פתאומית מקיפה אותו, אויר קולר ורענן ומלא אוור (ובאמת, למעט כמה ימי חמשין בשנה, שבם מעיק האויר שבירושלים יותר מבעבר מקום אחר בארץ, האויר של ירושלים צלול וטוב וקריר. לדעתי ולדעת לא מעט מבני מכירה של ירושלים הוא הטוב בעולם). וכשהיא מתגלה פתאום, משוה מקיש בר כה אמר "הנה היא", כלומר

הנה הדבר עצמו, ירושלים, המקור לכל הספרים, סיבתם ותכליתם של כל המסעות.

אבל בשאהת מתקרב ונוגע בה, גם מזרחה וגם ממערב ומכל שאר רוחות השמים, פג פתאום הקסם
וشتיקה מקיפה אותן: אתה נכנס לעיר וריגלה, צפופה וסואנת, ואין בה דבר מן הכוח השואב ההוא וכוכב
צלילות האווריר וסחרת כמעט. כאלו בבת-אתה התקרבת קרוב מדי ובכetta אחת קטנה מאד אתה רומש
עליה ובתוכה ככל שאר האנשים, ובכetta אחת היא אדישה לחלווןן לקוינן ומפנה אלין ורק דברים
פשוטים וארציים, מעשי ידי אדם - רחובות, בתים, חומות, כמה בתים תפילה של הדתות המונוטיאיסטיות
אפיו הכותל המערבי, אפיו מסגד ציפת הסלע, אפיו מדרון הקברים של הר הזיתים, אפילו החומות
השגיאות שמולו, על אף עתיקותן הרבה, אינם מבקיעים את השטקה הזאת של ירושלים, ואינם מוחשיים
כאילו בהם ובמציאותם היא יודעת משחו עלין ועל היותן. לא כלום. היא כאן והיא דוממת לחלווןן. היא
אינה מתה או ישנה. היא ערוה ונוכחת מאד. היא מתבוננת מן הרים ומן השמים, אבל היא אינה מגולמתה

במה שברנו האנשים בגללה, למען, בפנים ומחוץ.

ירושלים איננה העיר הנגלה, לא זו החדשת וגם לא זו הישנה והעתיקה, והוא איננה שורה דזוקה בחוץ הבית או ב"היכלי הקודש" שבה. ההפוך: ככל שאתה מתבונן ובודק את בתיה הכנסות שבה, או את כנסיותיה ואפלו את מסגדיה, אתה רואה שהם תלושים כמעט מכל הקשר וכי הם שייכים למקום אחר, שהם כאיל צוטטו ממנה, וכי גם במקום ההוא, במקורות, הם היו שלולים למד'. הכנסיות הרוסיות אין אלא שיקוף דל' מאוחר וקטן, לכנסיות הרוסיות שברוסיה, וכך הכנסיות היוניות, הארמניות, הביזנטיות (וכנסיית הקבר בכליל). בתיה הכנסות, מעצם טيبة של המסורת היהודית, בלاؤ היכי אינם מיצגים את תרבותם הרוחניתם שהרי התרבות היהודית המסורתית חסורה, זה לעלה אלף שנה, לשון אמונה ותקפה לייצוג עצמה בחומר. גם הממסגדים, למעט מסגד ציפת הסלע, אינם אלא שלוי השולאים של תרבות הממסדים שסבירים הימים התקיון. מסגד ציפת הסלע על ציפת זהבו הוא אמן מבנה מרתק ומרגשת מאד, אבל הוא נראה תמהו וזה יותר מכל דבר אחר המבנים - מין ביתן ארמן אגדי, מתחום, ענוג ומוזהב, אפוף תחרה עדינה ודקה של עורבסקות הנעלמת כליל מעינוי של הצופה בו מחוץ לחצרה. ביתן שנועד להיות הרמן או אולם כסוליטן בטור גן מפואר ואפלולי שמצא עצמו פתאום חשוף ומבוזד. המאמינים, שחשו הייטב בארכיטקטורה או בארציותו היתרה של המבנה, כיסוו כידוע ברשות הנדרת של פסוקים שנעודה לרוממו ולקדשו, אבל הקישוט המופלא רק מקץ אחד יותר את יופיו הארכטי, היקרי, המעדן, שאין לו דבר עם נופו של המקומ

בול דמקה בכב עם פוןיט 2004 אריאל היבשפלד גלויז 28

הפלמוס סביב "כיכר השוק ריקה"

"כיכר השוק ריקה", שלוש המילים הללו המופיעות בשורה השנייה בפסקה השנייה של השיר, עוררו סטruk להופעתו של השיר פולמוס. את הפלמוס עורר הסופר עמוס עוז, שלחם בחזית סיני במהלך מלחמה, בכך שטען, יומם לאחר סיום של מלחמת ששת הימים, שכיכר השוק כלל לא הייתה ריקה אלא מאוכסלת בערבים ושיר זה מנשה בפגיעה להתעלם מעובדה ההיסטורית זו.

המשוררת נעמי שמר הגיבה למילים הללו: "זה מעורר בי זעם גורא, הטיעון הזה. זה כאילן בן אדם מתגעגע לה אהובתו והוא בא אל הפסיכיאטר שלו, עמוס עוז, ואז הפסיכיאטר אומר לו 'אל תדאג, היא לא לבד במיטה...' עולם שהוא ריק מיהודים, הוא בשביili כוכב מת וארץ ישראל שהוא ריקה יהודים היא בשביili שוממת וריקה"

העורכים

זאת ירושלים

גנות של בניינים ואבן מסותחת
וברוחבות המית' שלוה כמושה.
ומשבים רעננים, צמרת מרטטה,
וצחוק בחזרות ביןות חבלן כביסה.

זאת ירושלים של אבני החושן
זאת ירושלים הבניה לתלפיות.
זאת ירושלים של אבני החושן
זאת ירושלים הבניה לתלפיות.

מאה לה שערים, סביבה עצי הזית,
בסמאות זרקה כבר השיבה.
ומתנגנים המזמורים מעבר הר הבית.
בדרכן היורדת אל המצלבה.

זאת ירושלים של אבני החושן...
וקול המואזן עולה מן הצריח,
מכנסיות עוניות פעמוניים.
ונגר קט עם התפילין את תפילתו שוטח,
ומתמזגים מעל העיר הניגונים.
זאת ירושלים של אבני החושן...
איתן פרץ (-1942)

ירושלים של זהב

אר בבואי היום לשיר לך
ולך לקשר כתרים
קטנתי מצער בגין
ומאחרון המשוררים
כי שמן צובב את השפטים
כńskiikt-שנה
אם אשכח ירושלים
אשר כללה זהב.

ירושלים של זהב...

חרמנו אל בורות-המים
לשוק ולכפר
שופר קורא גהר-הבית
בעיר העתיקה
ובכפרות אשר בסלע
אלפי שימושות זורחות-
נשוב נרד אל ים-המלח
בדרכן יריחו!

ירושלים של זהב...

נעמי שמר (1930-2004)

אויר-הרים צולול פין
וريح ארנים
 נשא ברוח הערכבים
עם קול פעמוניים
וכתרדמת אילן ואבן
שכינה בחלומה
העיר אשר בגד ישבת
ובלביה חומה

ירושלים של זהב
ושל נהשת ושל אור
הלא לכל שיריך אני כנור

אייה יבשו בורות המים
ככר-שוק ריקה (*)
ואין פוך את הר-הבית
בעיר העתיקה
ובכפרות אשר בסלע
ሚילות רוחות
ואין יורד אל ים-המלח
בדרכן יריחו.
ירושלים של זהב...

ירושלים כמרכז סחר עולמי

א קומי אוור, כי בא אוור; וככדו היהוה, עליך זרת.
 ב כי-הנה הוחש יכסה-ארץ, ועופל לאפיקים; ועליך זורת יהוה, וככדו עליך יראת.
 ג ויהלו גוים, לאוון; ומלכים, לנגה זרחתן.
 ד שאי-סביב עינן, וראי-כלם, נקבעו באו-לן; בנוין מרחוק באו, ובונתון על-צד פאמנה.
 ה איז פראי ונחרת, ופחד רוחב לבבך; כי-יהפער עליך המון ים, חיל גוים יבואו לך.
 ו שפעת גמלים תכסן, בכרי מדרון ועיפה-כלם, משבא באו; זהב ולכונה ישאו, ותחלת יהוה יברשו.
 ז כל-צאן קדר יקבעו לך, אילו נביות ישרתוּך; ישלו על-רצון מזבח, ובית תפארתי אפָר.
 ח מי-אללה, צבע תעופינה; וכיונים, אל-ארבעתיהם.
 ט כי-לי אים יקו, ואנויות פרישׁ בראשנה, להביא בניין מרחוק, כספם וזבכם אפס--לשם יהוה
 יוננו בני-נכרכ חמתין, ומלכיהם ישרתוּך; כי בקצפי הכתין, וברכזוני רחמתין. יא ופתחו שערין
 פמִיד יומם ולילה, לא יסנוו: להביא אליך חיל גוים, ומלכיהם נהוגים.
 יב כי-הגוי והמלךה אשר לא-יעבדון, יאבדו; והגויים, קרב יתקרבו.
 יג בכבוד הלבנון אלין יבוא, ברושׁ תדקרו ותאשור ייחזק--לפָאָר מקום מק羞, ומקום ונגלי אכגד.
 יד ויהלו אליך שחוות בני מעגן, והשתחו על-גפוֹת ורגלין כל-מנאצין; וקראו לך עיר יהוה, ציון
 קדוש ישראל.
 טו פחת היונך עזובה ושנואה, אין עובר; ושפטין לגאון עולם, משוש דור ודור.
 טז וינקוף חלב גוים, וshed מלכים תנקי; יידעת, כי אני יהוה מושיען, וואלן, אביר יעקב.
 יז פחת הנחשת אביה זקב, ותחת הגרזל אביה כסה, ומתחת העצים נחשת, ותחת האבנים ברזל;
 יח לא-ישמע עוד חקס הארץן, שד ושבר בגבולי; וקראת ישועה חומתין, ושביעין תהלה.
 יט לא-יהיה-לך עוד השמש, לאור יומם, ולנגה, הירח לא-יאיר לך; והיה-לך יהוה לאור עולם,
 ואלהין לתפארתך.
 כ לא-יבוא עוד שמשן, וירחן לא יאסף: כי יהוה, יהיה-לך לאור עולם, ושלם, ימי אבלן.
 כא ועפנ כלם צדיקים, לעולם ירשׁו ארץ; נצר מטעו (מפעיע) מעשה ידי, להתפאה.
 כב הקטן יהיה לאלה, והצעיר לגוי עצום; אני יהוה, בעיטה אחישנה.

ספר ישעה, פרק ס'

כאיש המדבר באשה

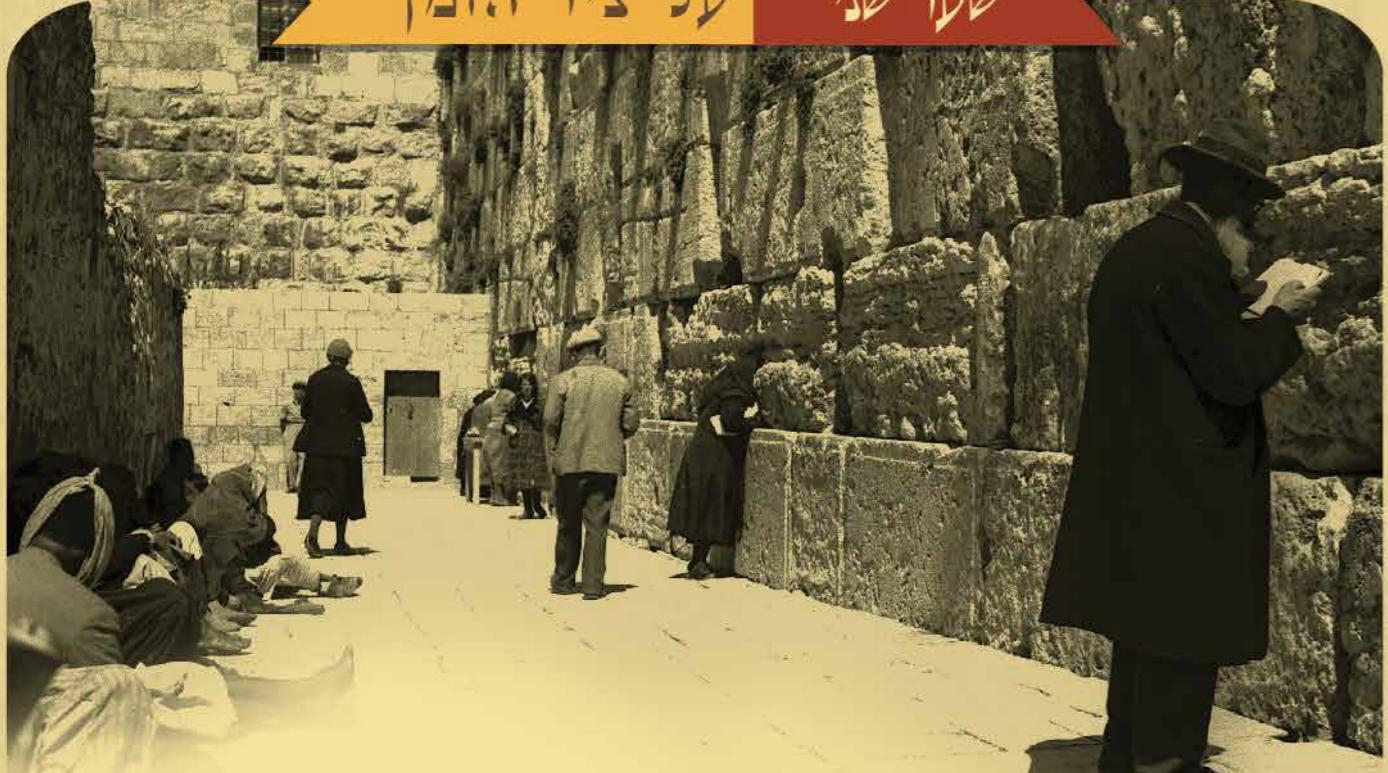
שהוא המוסף למימד הקלסתר הנשי
 מימד של קדוש ומלאן.
 ערים בריוירה ראיית, כתובות על המים
 רשומות על החול,
 ולא כן פה נחצת מסלען באזמל יסורים
 ובמפסלת השכל.
 אך יפה לי הנך כמו שאות, רעמי,
 יפה חייך הכאב.
 יפה כמו שאות בקמט עניין
 שרבע מכל עין שראו.
 כי איני צער, אהליבה רעמי
 כבאים בו קראו לך יבוס.
 על שניינו עברו כל דברי הימים
 שכדים אש נכתבו.
 אהיה נא כאיש השותק לאשה
 שחזרה משכיה לבתו,
 ואנינו שואל לאשר עברה
 מן היום בו לקחה מאותו.
 רק בלילה ישמע את בכיה על כרו
 ייראה שרוטות, צלקות.
 מעולם לא יקרה כבלילה ההוא
 בו ראה את פצעה בחיקו

יצחק שלו (1918-1992)

BONFILS

כאיש המדבר באשה אדבר בן, העיר,
 נכבדות ויקרות ורכות.
 אמרה את המילים אשר הנה
 טובות מן הלטיפות
 וחמות מן הנשיקות.
 כינויים אחפש לך – כמו תשיטים
 עוזבים, עתיקים,
 שבאת סטוטיר, בכור של צורף,
 לעינו של מבן מחכים.
 אראה לאורחיו את יפֵר:
 הצופים, הדתיים, ההיכל,
 ובאוור דמדומך אתגאה,
 כלו אני שפרשתי מעל לראש מלמלת
 שם-ערב וקרע עננת תועה...
 כמו את ענק החומות סביב מורית
 צוארך אני תלית,
 וכבראש מחנה גבעותיך יורדות כורוד
 ים-המלח אני חנית.
 כבר עליית בדרכן ערים אחרות,
 אל נצורת, או אל צפת.
 אך תמיד גם חזותי, ספרתי:
 ראיית' אחת שדומה לך,
 אבל אין זאת את...".
 ראיית' חומות הדומות לשך ברומה
 ובירוק ולא בן העצב שלך

אבדן העם מול איבדן הארץ

מלא רעיון עצב, אחר אשר תרתי את הארץ וראיתי מה שראיתי ביפו ובמושבות, באתי ערבית פסח ירושלים, לשופר שיחי וכעס לפניהם "העצים והאבנים", שאורית מוחמדינו מימי קדם. ראשית דרכי הייתה, כמובן, אל "הכוטל". שם מצאתה רבים מאחינו יושבי ירושלים עומדים ומתפללים בקולי קלות פניהם הדלים, תנועותיהם המוזרות ומלבושיםם המשוננים - הכה מתאים למראה הכוטל הנורא. ואני עמד ומסתכל בהם ונכוטל, ומחשבה אחת תملא כל חדרי לבי: האבנים האלה עדין הנה על חורבן ארצנו, והאנשים האלה - על חורבן עמננו; איזה משני החורבות גזול מחברו? על איזה מהם נבכה יותר? - ארץ כי תחרב, והעם עודתו מלא חיים וכי - יקומו לה זרובבל עזרה ונחמה והעם אחריהם ישבו וייבנו שנייה; אך העם כי יחרב, מי יקום לו ומהן יבוא עזרו? - ולו באה בי באotta שעה רוח ר' יהודה הלוי ויכולתי לكون כמוו על שבר בת עמי, הייתה קינתי מתחלת לא "צ'ון", כי אם - "ישראל".

גם הפעם, כמו לפניהם, אחר שהתבוננתי תחילה על מצב הארץ בכלל והOLONיות בפרט, עליית באחרונה ירושימה, אבל - מה רב ההבדל! אז, ביום החירות הפורעה, בעת שחבר "דילגיטים" בא לכבש את הארץ בקולunas גבורה ואיש לא מהה בידם, אז באתי ירושימה לעשות את הפסח בקהל המון חוגג. ועתה, בעת אשר חיילים חונים במושבותיהם ואינם נוהנים להנחת אבן על אבן, ועל מבוא ירושלים הופקדו שומרים לבלי תה ליהודים לבוא שעירה עד שיבררו זכויותיהם לשבת בארץ או יתנו עירוניה כי יעדזו בקרוב את העיר - עתה באתי לבדי וכוכנשתי בלאט, כנגן, שלשה ימים לפני תשעה באב ובחצאי ליל תשעה באב עמדי לפניהם "הכוטל". קהל זקנים ונערים ישבו לארץ. הללו בכו על ספר הקינות, הללו למדו מדרש איכה, והללו פלפלו בהלכה, אם מותר לישב אחוריו כלפי הכותל. למרות חפציו, ذכרתי עוד הפעם את אשר הגית לפניהם שנתים במקום זהה על דבר חורבן ציון וחורבן ישראל, וכל אבותינו הגבורים, אשר פה, בלילה הזה הקריבו למות נפשם بعد ארצם ולאומיותם, נרא ל' כאלו עוטרים אותם מסביב ומכיתים בתהנו על בני בנים אלה, היושבים על מצבת קבורת כבודם וספרים בידיהם...

לפנֵי "הគותל", אחד העם, נדפס ב'המלי"ג-ה' אלול תרנ"ג

על ציר זמן

העיר ששמרה אמונות כעם ישראל

• ואם אפשר לומר על ירושלים את אשר אמרו אבותינו על השבת: יותר משישראל שמרו על ירושלים, ירושלים שמרה על ישראל, הרי הכוונה היא לירושלים שהיא קומת מלכים וחוץ לנוינו.

מנחם בגין, הישיבה 108 של הכנסת הראשונה, החלטת הכנסת בדבר ירושלים, 23 בינואר 1950

הבחירה האלוהית בירושלים

“אֵז יָקֹהֶל שְׁלֹמָה אֶת זְקִנֵּי יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל רַאשֵּׁי הַמְּפֻטוֹת נְשִׂיאֵי הַאֲבוֹת לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל הַפְּלָךְ שְׁלֹמָה יַרְשָׁלָם לְהַעֲלוֹת אֶת אָרוֹן בְּרִית ה' מִעִיר דָּוד הַיָּא צִוָּן: אָז אָמָר שְׁלֹמָה ה': אָמָר לְשִׁכְנָן בְּעַרְפָּל: בְּנֹה בְּנִיתִי בֵּית צָבֵל לְןָ מִכּוֹן לְשִׁבְטָן עֲוֹלָמִים: יוֹסֵב הַפְּלָךְ אֶת פְּנֵי וַיְבָרֵךְ אֶת כָּל קָהֵל יִשְׂרָאֵל וְכָל קָהֵל יִשְׂרָאֵל עַמְּדָה: וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר ذָבַר בְּכַי אֶת דָּוד אָבִי וּבְכַי מְלָא לְאָמָה: מִן הַיּוֹם אֲשֶׁר הַזָּאת תִּאָתֵּה אֶת עַמְּיִשְׂרָאֵל מִפְּצָרִים לֹא בְּחַרְתִּי בְּעִיר מִכָּל שְׁבָטִי: שְׁנָאֵל לְבִנּוֹת בֵּית לְהַיּוֹת שְׁמֵי שֵׁם וְאֶבֶן בְּדָוד לְהַיּוֹת עַל עַמְּיִשְׂרָאֵל: וַיְהִי עַם לְבָב דָּוד אָבִי לְבִנּוֹת בֵּית לְשֵׁם ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: וַיַּעֲמֹד שְׁלֹמָה לִפְנֵי מִזְבֵּחַ ה' נִגְדֵּל כָּל קָפָל יִשְׂרָאֵל וַיַּפְרֹשׁ כְּפַי הַשְּׁמִים: וַיֹּאמֶר... כִּי הַאֲמָנוּ שֶׁבְּאֱלֹהִים עַל הָאָרֶץ הַנָּהָר הַשְּׁמִים וְשְׁמֵי הַשְּׁמִים לֹא יַכְלֵלָן אֶחָד כִּי הַבֵּית הַזֶּה אֲשֶׁר בְּנִיתִי: וַפְנִית אֶל תִּפְלָת עַבְדָּן וְאֶל חַנְגוֹת ה' אֱלֹהֵי לְשָׁמְעַן אֶל הַרְגָּזָה וְאֶל הַתְּפִלָּה אֲשֶׁר עַבְדָּן מַתְּפִלֵּל לִפְנֵין הַיּוֹם: לְהַיּוֹת עִינָנִ פְתֻחוֹת אֶל הַבֵּית הַזֶּה לִילָה וַיּוֹם אֶל תִּחְנַת עַבְדָּן וְעַפְנָן יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יַחֲפֹל אֶל הַתְּפִלָּה אֲשֶׁר יַחֲפֹל עַבְדָּן אֶל הַמְּקוֹם הַזֶּה: וְשָׁמַעַת אֶל הַמְּקוֹם אֲשֶׁר אָמְרָת יְהִי שְׁמֵי שֵׁם לְשָׁמְעַן אֶל הַתְּפִלָּה אֲשֶׁר יַחֲפֹל עַבְדָּן אֶל הַמְּקוֹם הַזֶּה וְאֶת הַמְּקוֹם שַׁבְּתָן אֶל הַשְּׁמִים וְשְׁמַעַת וְסְלִיחָה... וַיְהִי כָּכָלָת שְׁלֹמָה לְבִנּוֹת אֶת בֵּית ה' וְאֶת בֵּית הַפְּלָךְ וְאֶת כָּל חַשְׁק שְׁלֹמָה אֲשֶׁר חִפֵּץ לְעַשׂות: וַיָּרָא ה': אֶל שְׁלֹמָה שְׁנִית כִּי אָשֶׁר נִרְאָה אֶלְיוֹן בְּגַבְעָוֹן: וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהֵי שְׁמַעַת אֶת תְּפִלָּתךְ וְאֶת תִּחְנַתךְ אֲשֶׁר הַתְּחַנֵּנהָ לִפְנֵי הַקְּדוֹשָׁתִי אֶת הַבֵּית הַזֶּה אֲשֶׁר בָּנָתָה לְשָׁום שְׁמֵי שֵׁם עַד עַוְלָם וְהוּא עַנִּי וְלֹבֵי שֵׁם כָּל הַיּוֹם.”

ספר מלכים ב', פרקים ח'-ט'

אמנות יהודית היסטורית? אין דבר כזה שאין דבר כזה

יום אחד, לאחר ביקור בעיר העתיקה בירושלים, יעקב צייר תרגול קופץ על תרגולו. הפרופסורים שצִיְיד ומנהל בית הספר לאמננו "בצלאל" אמר לו:

"זה כל מה שראית בעיר העתיקה? בסביבות הקotel המערבי? אנחנו באנו לירושלים ופתחנו את בית-הספר הזה, כדי לגלות את השורשים העתיקים שלנו. ואתה מציר תרגול קופץ על תרגולו! האם אתה יודע שאנו מוסד לאומי? שהקמנו את 'בצלאל' כדי לחזור את האמנות היהודית התנ"כית התרבותית, ואנו רוצים ליצור תחושה לאומית בארץ האבות. אתה, במקום לבוא לבית-הספר ולצייר את המודלים, את התימנים – אתה מציר תרגול אדום על תרגול לבנה!"

בין חולות וכחול سمיים, נחום גוטמן ואהוד בן-עוזר, 1980, עמ' 122

ציון כרעיון החייבי, לצד ירושלים כרעיון הקדוש

בדבר תנועת התחייה הלאומית שלנו עצמה, חשב אני שמיימות הרצל עד עכשו נתגלהה ורק הצד החול שלא, שהוא דרך דבר חבר ונכבד מאוד, עתיד החול להיות בסיס לקודש, שעליו תיבנה כל חמדת ישראל. וכך להשלים את תנועת התחייה ולהעלותם ל롬 מעלהה, שעליו תבנה כל חמדת ישראל, מוכרים אנחנו ליצור את צד הקודש שבתונעה, שראי לציין אותה בשם 'ירושלים', שם העיר אשר ה' שפה, כמו שם ציון, מצין את הרעיון החילוני של המדיניות, כן מצין שם 'ירושלים' את הרעיון של המקדשיות, לכל האידיאלים הטהורים השומדים לצאת ממנה לישראל ולאדם, ושתי התנועות יחד ילכו במצב של ידידות ועזרה הדדי, אבל גם כן במצב חופשי ובליי משועבד. אז יאיר מכל צד או רוח מכובד להקר את הצד השני, ויהיה לנו יפעת חול והדרת קדש גם ייחד, יוצאים וזוהרים מציון ומירושלים'. ולמטרה זו נוסדה ונטרכזה פה כתת התרczותנו בשם 'הסתדרות ירושלים', האומרת, שככל איש ישראלי צריך להיות ציוני, כדי לעמוד בעבודת החול של האומה, וצריך להיות ירושמי, כדי לעמוד את בעבודת הקודש שלה וכל הסתדרות צדקה להיות מונגת מוכחות המתאימים לה, הסתדרות הציונית החילונית – מאנשי חול מומחים לעניינים, והסתדרות היירושלמית הקדשה – מאנשי קדש מומחים לעניינים.

אגרות הראייה, הרב אברהם יצחק קוק;
אגרת לרב חיים הרשנוזן (1919);
ד. איגרת תתקצת, כד – כה

מעמדיה החוקי של ירושלים

ב-29 בנובמבר 1947 החליטה עצרת האומות המאוחזות בפני בריטניה על סיום המנדט על ארץ-ישראל, כדי לאפשר את הקמתן של מדינה יהודית ומדינה ערבית ואת כינון ירושלים כגוף נפרד ממשטר בין-לאומי בנייהו האו"ם. עם קום המדינה קיומה ממשלה ישראל שעצרת האו"ם קיבל את תוכאות מלחת העצמאות ואת חלוקת העיר בין ישראל לרודן, אולם בעצרת האו"ם התגבש רוב ברור להעתקת מעמד בין-לאומי לירושלים. ב-5 בדצמבר 1949, ערב הדיוון בעצרת האו"ם בנושא ירושלים, התפרסמו בו פרטיהם רבים על מדינת ישראל, והוסף כי ישראל אינה מעלה על דעתה "בירת הנצח של ישראל" ולב להה של מדינת ישראל, החלטה כיוונה מULA על כיבושה במהלך מלחמת העצמאות. חמישה ימים לאחר הכרזת בן-גוריון על ירושלים היא בירת ישראל, החלטה עצרת האו"ם שהעניק לירושלים מעמד בין-לאומי. ממשלה ישראל, בניסיון למצמצם את נקיה של החלטה זו, הציעה פיקוח של האו"ם על המקומות הקדושים לבני כל הדתות בירושלים, חופש פולחן וגישה חופשית אליהם. עמדת הנחרצת של ישראל נבהעה ב-13 בדצמבר 1949, בהודיעו של ראש הממשלה דוד בן-גוריון בכנסת כי ישראל לא תוכל "لتת יד להפרדת אונס של ירושלים". הוא ביקש מהכנסת לקיים את ישובותה בירושלים. ואכן, הכנסת החליטה שישובותה לאחר חג החנוכה תש"י יתקיימו בירושלים. בחודשים שלאחר מכן עברו לירושלים רוב משרדיה הממשלה.

תוכנית האו"ם להפוך את ירושלים לעיר ביחסות בין-לאומית לא התממשה. חלקה המערבית של העיר הייתה לבירת ישראל. במהלך ששת הימים כבש צה"ל את מזרח ירושלים. בשנת 1980 חזקקה הכנסת את חוק-יסוד: ירושלים בירת ישראל, שנקבע כי ירושלים השלמה והמאוחצת היא בירת ישראל.

חוק ירושלים בירת ישראל, אתר הכנסת ישראל

זכר ואות

הمسע השני תואר בהרחבה על ידי ליידי יהודית (מנטיפיורי), אשר מיזמנה אנו מבאים את הקטעים דלהלן: "שعرو בנפשם מהם רגשותיהם של נסוע בנית להרים, עליהם שרתה פעם השכינה, הקרב אל עיר אלה נתן אלוהים את שמו, ואשר ממנה יצאו חזקותיו לכל חלקי תבל, עיר שיפעת קדושה זוהרה בכוכ קסום, ואשר גם ביגונה ובשביה ואף בחורבנה נשאים אליה בני כל העמים, לרבות בניה שלה, את עיניהם בהערכה כנה..."

הביקור ליד הקotel המערבי, השיר היחיד לבית המקדש, הביא את ליידי יהודית לידי התרגשות عمוקה: "מה נפלא כי הקotel עמד בזock העיתם! דומה כי אבני הענק דבוקות זו אל זו. Cainil איתה אותן כוח כביר שאין חורבן יכול לו. אבני אלה הן זכר לתהילהה של ישראל שחלהפה, והן גם אותן-lgדולות ישראל בעtid, עת יגאל והעולם כולו, כאיש אחד, ישרו הלל לאלהי ישראל!".

משה מונטיפיורי, ש"א נסען, 1969, עמ' 66

סמל של משה על לא נגמר - שזה שכנו!

שי: והנה הקרים הפסיק את השידורים ומסר הוועדה של דובר צה"ל, שירושלים העתיקה בידינו. והוא חזר על זה פעם נוספת וآخر קר המשמיעה את "ירושלים של זהב". אני זכר שמתפקידו בהתרגשות כל כך גדול, שכן הגודו ייחד התחליל לשיר ייחד את השיר ייחד את השיר... ידעת שזה יבוא. למעשה באופן הכרתי ידענו שזה יבוא. אבל אז זה סימל לנו את כל המלחמה. זה היה הרגע הגדול של המלחמה בשביבן.

עמוס: אנשימים דברו, או התפללו?
שי: לא דברו. שר: "ירושלים של זהב", ציפוף את "ירושלים של זהב" בתוך האוטובוסים.
עמוס: אשאל אותך שאלתיהם, שי. למה דזוקא ירושלים? אתה אומר שהיתה בין המתרגשים. לא אשאל על האנשים. בסודו, אנשים דתיים. אתה נולדת בקיבוץ, ואני לך איזה זיכרונות מיוחדים מהעיר העתיקה או שעומר ובכיפות והגינות הישנים, אבל גם בכמה בנייני פאר חדשם. הם ראו מולם בנין חדש, נוצץ ורחוב ידיים. זה היה ארמן השלם. שלולה גדולה נחה על העיר העתיקה. מחוץ לחומות, הייתה תחמונה עירונית, נסללו רחובות, ניטעו עצים, נשתלו מדשאות וגנים שהחיו מפוארים, ונפתחו מקומות בילוי. זו קרא בשם הבניינים שבאו לעין. זאת הייתה מטרופולין של חולמים חשובו רפואי. כל אלה שירותו את הנוצרים, את המוסלמים או את היהודים ועמדו זה לצד זה בשורה. על חלקת אדמה גדולה ומרובעת עמד ארמן השלם רב-הראשם, שאירח כנסים בינלאומיים של אהובי שלום ושל אנשי מדע מכל התחומים. העיר העתיקה הייתה אטר בינלאומי ושימשה מולדת לערבים רבים... ארמן השלם הוא המרכז של המאמצים הבינלאומיים להקל את סבלם של האומללים בכל העולם. אם, למשל, אירע אסון במקום כלשהו — שריפה, שיטפון, רעב או מגפה — מודיעים על כך בברק לארמן השלם. כאן תמיד אפשר למצוא מקלט, משום שלא רק הבקשות מתנקחות אליו, אלא גם התרומות. מועצה קבועה, לחבריה נבחרים מבני האומות השונות, מפקחת על חילוקה הוגנת ושוויונית של התחרומות. פונים אליה גם ממצאים, אמנים ומדענים שנזקקים לחמיצה כדי להשלים את עבודותם. הם באים לכך בעקבות הפטגון המתננסס מעל שער ארמן השלם: "...'שודן דבר אנושי אינו זור לי' ואם הם נמצאים ורואים, הם זוכים לעזרה בהתאם לאפשרות... בית המקדש הוקם מחדש כי הגיע הזמן לכך... בהיכל הנהדר (של בית המקדש) נשמעו קולות זמרה ונגינה כל מיתר. הציללים הגיעו בדמי נפשו של פרידריך. זה היה מזור; הם החזירו אותו לעבר הפרטיש שלו ולימים רחוקים בהיסטוריה של עם ישראל. המתפללים סבבו נשו ומלמלו את מילות התפילה... המחשבות הללו, שהיו בחזקם של מלחמות שלמה, בית המקדש המעוור בזוהב ובאננים יקרות היה סמל לעוצמה ולגאותו של ישראל. המקדש — על המתווך היקרות שלו ועל עצי הזית, הארץ והברושים מהם נבנה בסגנון הימים הנהם — היה בגדר תאווה לעניינים. אבל לא על מבנה נראה לעין ונתפס בחושים, מפואר ככל שהיא, שפכו היהודים דמעות מmars אל' ושמונה מאות שנים. לא על חורבות המבנה ההרס בכו. בכ' זה לא היה אלא שנות. לא ולא; הם נאנחו על מה שהיה נסתור מן העין, אבל בא ידי בטיו באבני בית המקדש. את הדבר הנסתור הזה פרידריך חשב בבית המקדש שנבנה מחדש בירושלים. לבו התרחב והתמלא יראה. במקום הזה עמדו בני עמו העתיק של אלוהים שבו לארצם, וונשאים את עיניהם אל הנסתור. הם עומדים כאן כפי שעמדו אבותיהם ביום עברו על הר המורה..."

שי: לוחמים, עמוס עוז, 1967, עמ' 225

שיר החסידה

במדבר דם אמי, הירח עד'
ואני מבטיחה לאחי הקטנים.

עוד מעט, עוד קצר, יתגשם החלום
עוד מעט נגיע, לארץ ישראל.

בירוח דמותה של אמי,
מכיטה בי, אמא אל תיעלי
לו הייתה לצדי, היא היתה יכולת,
לשכנע אותם שאני יהוד.

עוד מעט, עוד קצר, בקרוב נגאל
לא נפסיק לילכת, לארץ ישראל

עוד מעט, עוד קצר, להרים עניים
מאץ אחרון, לפני ירושלים.

חיים אידיסיס (-1959)

הירח מSEGICH מעלה,
על גבי שק האוכל הדל
המדובר מתחת, אין סוף לפנים,
ואמי מבטיחה לאחי הקטנים.

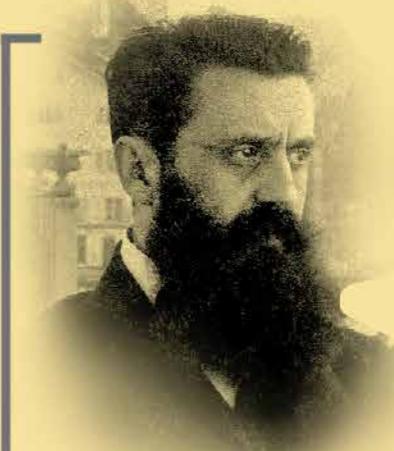
עוד מעט, עוד קצר, להרים וגליים
מאץ אחרון, לפני ירושלים.

אור ירח החזק מעמד,
שק האוכל שלנו אבד
המדובר לא נגמר, יללות של תנינים,
ואמי מרגיעה את אחוי הקטנים.

עוד מעט, עוד קצר, בקרוב נגאל
לא נפסיק לילכת, לארץ ישראל.

ובלילה תקפו שודדים,
בסכין גם בחורב חדה

ירושלים של הרצל

מירוח המשיכה החיבורה להר הזיתים. ההר הקדום והנפלא הזה אפשר לה להשקף ללא הפרעה על הנוף שמולו. הנוף הוי אותו נוף — מקודש לאנושות, משופע בסמלים דתיים של עמים רבים ורב עוצמה מתקופות שונות — אבל עכשו נתווים אליו יסוד חדש, תי ונושם. ככל שהוא היה להתרשם מנקודות המבט הזאת, בחלוקת העתיק שבין החומות, כמעט שלא חל שינוי. הם הבחינו בכנסיית הקבר, במסגד שלווה גדולה נחה על העיר העתיקה. מחוץ לחומות, הייתה תחמונה עירונית, נסללו רחובות, ניטעו עצים, נשתלו מדשאות וגנים שהחיו מפוארים, ונפתחו מקומות בילוי. צדקה או דת. היו שם אכסניות לעולג רג'ל, מוסדות קהילתיים, בת חולים ומוסדות רפואיים — במושגיה של המאה העשרים... בעיר העתיקה כבר לא נתרו בית מגורים; כל המבנים שמשו למטרות צדקה או דת. היו שם אכסניות לעולג רג'ל, מוסדות קהילתיים, בת חולים ומוסדות רפואיים כלוחים חשובו רפואי. כל אלה שירותו את הנוצרים, את המוסלמים או את היהודים ועמדו זה לצד זה בשורה. על חלקת אדמה גדולה ומרובעת עמד ארמן השלם רב-הראשם, שאירח כנסים בינלאומיים של אהובי שלום ושל אנשי מדע מכל התחומים. העיר העתיקה הייתה אטר בינלאומי ושימשה מולדת לעמים רבים... ארמן השלם הוא המרכז של המאמצים הבינלאומיים להקל את סבלם של האומללים בכל העולם. אם, למשל, אירע אסון במקום כלשהו — שריפה, שיטפון, רעב או מגפה — מודיעים על כך בברק לארמן השלם. כאן תמיד אפשר למצוא מקלט, משום שלא רק הבקשות מתנקחות אליו, אלא גם התרומות. מועצה קבועה, לחבריה נבחרים מבני האומות השונות, מפקחת על חילוקה הוגנת ושוויונית של התחרומות. פונים אליה גם ממצאים, אמנים ומדענים שנזקקים לחמיצה כדי להשלים את עבודותם. הם באים לכך בעקבות הפטגון המתננסס מעל שער ארמן השלם: "...'שודן דבר אנושי אינו זור לי' ואם הם נמצאים ורואים, הם זוכים לעזרה בהתאם לאפשרות... בית המקדש הוקם מחדש כי הגיע הזמן לכך... בהיכל הנהדר (של בית המקדש) נשמעו קולות זמרה ונגינה כל מיתר. הציללים הגיעו בדמי נפשו של פרידריך. זה היה מזור; הם החזירו אותו לעבר הפרטיש שלו ולימים רחוקים בהיסטוריה של עם ישראל. המתפללים סבבו נשו ומלמלו את מילות התפילה... המחשבות הללו, שהיו בחזקם של מלחמות שלמה, בית המקדש המעוור בזוהב ובאננים יקרות היה סמל לעוצמה ולגאותו של ישראל. המקדש — על המתווך היקרות שלו ועל עצי הזית, הארץ והברושים מהם נבנה בסגנון הימים הנהם — היה בגדר תאווה לעניינים. אבל לא על מבנה נראה לעין ונתפס בחושים, מפואר ככל שהיא, שפכו היהודים דמעות מmars אל' ושמונה מאות שנים. לא על חורבות המבנה ההרס בכו. בכ' זה לא היה אלא שנות. לא ולא; הם נאנחו על מה שהיה נסתור מן העין, אבל בא ידי בטיו באבני בית המקדש. את הדבר הנסתור הזה פרידריך חשב בבית המקדש שנבנה מחדש בירושלים. לבו התרחב והת מלא יראה. במקום הזה עמדו בני עמו העתיק של אלוהים שבו לארצם, וונשאים את עיניהם אל הנסתור. הם עומדים כאן כפי שעמדו אבותיהם ביום עברו על הר המורה..."

אלטנויילד, בניין זאב הרצל,
270, עמ' 1902

צנחנים בוכים

הכトル זהה שמע הרבה תפילות
הכトル זהה ראה הרבה חומות נפלות
הכトル זהה חש ידי נשים מוקנות
ופתקאות הנתחבות בין אבני
הכトル זהה ראה את ר' יהודה הלוי גרמס
לפניו הכトル זהה ראה קיסרים קמים
ונמהים
אר הכトル זהה לא ראה עוד צנחנים בוכים

הכトル זהה ראה אותם עיפויים וסחוטים
הכトル זהה ראה אותם פצעים ושרוטים
רצים אליו בהלומות לב, בשאגות ובשתיקה
ומזנקים כמטורפים בסמטאות העיר
העתיקה והם שטופי אבק וצרכבי שפטים
והם לוחשים: אם אשכחך, אם אשכחך
ירושלמיותם קלים כנסר ועדים לביא
וطنנים שלהם - מרכיב האש של אליהו
הנכיא
והם עוכרים כרעם - והם עוכרים בזעם
והם זוררים את כל השנים הנוראות
שבהן לא היה לנו אפילו כותל כדי לשפר
לפניו דממות

והנה הם כאן עומדים לפניינו ונושמים עמוק
והנה הם כאן מביטים עליו בכאב המתוק
והדמעות יורדות מהם מביטים זה בזה
ובוכים איך זה קורה שנחננים בוכים
איך זה קורה שהם נוגעים נרגשים בקירות
איך זה קורה שמן הבכי הם עוכרים לשיר
אולי מפני שנחננים בני י"ט שנולדו עם
קום המדינה
מושאים על גבם אלף שנים

חיים חפר (1925-2012)

PRUDAN MOSHE

שאלה ראשית

ינתן לו פיצוי
ובכל עת שידורש
גם לא תהיה גישה אל הראש...

אר האיש גם לזאת לא הסכים,
לא הסכית,
וצין רק שאין זו תכנית מעשית...

dagat המיקומות הקדושים, כך טען,
היא עניין להסדר. מוטב.
אבל אין לשום ראש עוד שמור נאמן
כאלו הנושאו על כתפי.

וז אמר המרצה: יש דעה משלו
גם לראש, נשאלנו בסוד.
ויחיר אז האיש וישא משלו:
מי דבר איתך? לא הקדק?

נתן אלתרמן (1910-1970)

בתקופת הראשית לתולדות האדם
איש היה, וכנסו בו טירוף
הוא היה משוגע למופת. הוא טען
שהראש הוא חלק מן הגוף.

התכוונו מלומדי המערות בככר
והסבירו לו בארכיות
שהראש הוא עניין מיוחד וקר
וצריך לשמרו לחוד.

אר האיש, חרב כל נימוק בטחון,
התנגד לאותה הדעה
وطען כי עם הראש (ואולי זה נכון...)
צורתו היא יותר מלאה.

וז הכה המרצה על שולחן בפטיש
ואמר לו כי אם הקדק
הוא חשוב בשביבו מטעמים של פרטיז'
ינתן לו פיצוי של כבוד.

על הגיסים

היו ימים של פחד, ימים של אימה, אולי מזמן של הרשע הזה (גמלא עבד אל נאזר) תצלח. אבל
בטחנו בקב"ה... וכך היה בזכות התורה של עם ישראל.
וז היה הרבה מרדכי פירון ד"ל. בקש אותו אבא לעודד את מפקדי הצבא. אמרתי להם תשמעו,
יש פסוק "והזה יהוה עבר ורום גזלה וחזק מפרק הרים ומשביר סלעים". מה זה סלעים? سوريا, לבנון,
עיראק, ירדן ומצרים. "המה כרענו ונפלנו...". אז אל תדאגו, וכך היה... ניסים ונפלאות של ה' יתברך... וביום
האחרון של המלחמה זה על הניצחון על ירושלים, והקב"ה עוזר לנו. חיבים אנו להודות לקב"ה ולשבח
אותו על כל ניסו ועל כל נפלאותו שעשה עיננו. "שימו לנו זפורה לו שיחו בכל נפלאותיו". צריך לספר
על הניסים שעשה לנו הקב"ה.

תמלול מתוך דרשה ליום ירושלים, הרב עבדיה יוסף, 2011

מחיר הניצחון

מאז ומעולם הייתה שפיקות דמים תועבה לנו. במשך אלפיים שנה לא נשאנו חרב. בעבר ובעתיד נקעה נפשנו מן האלים. מן התנ"ך למדנו: כי לא בכח יגבר איש' (שמואל א', ב/ט). בהכרז' מנהיג גורמניה הנאצית על כוונתו להשמיד את עמיינו, לא האמן. רשות עצת הדינה והיתה בלתי נתפסת. השואה מוזיאון רוקפלר, נפגע מכדורי אויב ונחרב. בהספד המרגש על אבנור זעק הרוב גץ – "אשרי לי שזכה", ואוי ל' שזכה, שבני נפל על שרור ירושלים". ("ההספד"(*) מחותאר ויכוח אדיר של סבא עם עצמו, ויכוח רוסיה הסובייטית. מלחמת השמד عمדה לפrox, גזר דין המות הוכרה. מה היה עליינו לעשות? להתייחס בחוסר אמון לדבריו של נאצ'ר כפי שהתייחסנו לדברי היטלר? היה זה רגע נורא, בקעה מתוכי ההכרה שרורו ירושלים, והלב נקרע אසתו, שማורקת לחלוין עם היודע האסון".

בדד במערכה, רחל ריף, שבת, מקור ראשון, 4 בספטמבר 2015

ישראל: הווה ונצח, אברהם יהושע השל, 1973, עמ' 218-220

בין השכל והרגש

במלחמת ששת הימים מגויסים הרוב (מAIR יהודה גץ) ובנו, אבנור, יחד הם לומדים את דיני המלחמה של הרכב"ם. אבנור לוחם עם חטיבת הצנחנים שנשלחת לשחרר את ירושלים, ובדרך לכתחל, ליד מוזיאון רוקפלר, נפגע מכדורי אויב ונחרב. בהספד המרגש על אבנור זעק הרוב גץ – "אשרי לי שזכה", ואוי ל' שזכה, שבני נפל על שרור ירושלים". ("ההספד"(*) מחותאר ויכוח אדיר של סבא עם עצמו, ויכוח רוסיה הסובייטית. מלחמת השמד عمדה לפrox, גזר דין המות הוכרה. מה היה עליינו לעשות? להתייחס בחוסר אמון לדבריו של נאצ'ר כפי שהתייחסנו לדברי היטלר? היה זה רגע נורא, בקעה מתוכי ההכרה שרורו ירושלים, והלב נקרע אסתו, שማורקת לחלוין עם היודע האסון".

בדד במערכה, רחל ריף, שבת, מקור ראשון, 4 בספטמבר 2015

תמליל הקטע המתואר בהספר:

"בימי הכננות שקדמו להחלה הקרבות ב"מלחמת ששת הימים", ובם היו מוכנים לקדם את פני המות – הן בחזית והן בעורף – מי מותן הכרה והקרבהomi – במיועט – מthan פטילים או כבירה מה גורל מר ממאות. ברם, אב ואם, מוכנים לקבל את המכה בגופם הם ולא לראות בונפל בניםם. ובכואו אותו לילה מרו ונמהר של מסירת השמועה הרעה, עם ברכת "דיין האמת", נקרע הלב. התהום האימה של הכאב והיגון העצומים, נפערה לפתח מתחת לרגליים. האישיות כאלו נתפצת: מה ולב, מחשבה ורגש, הגות וחושם, נפרדו אחד מהשני ולא שיתפו יותר פעולה. למה לא חזר הביתה? זעק הלב. הוא נפל קרבן על גאות ירושלים ומקום המקדש אשר כה בכית על חורבנם והתפלلت לגאותם, משיב מהח! מי יוביל את ארוסתו אשר אהב מתחת להופה? הוא נכנס במחיצתם של קדשי ישראל מדור דורן אין נפל גיבורים? הוא הגשים את חיבורך אor הענקת לו כל ימי חייו!

אני יודע שקרובנו לא היה לשוא. סמוך למקום עקיית יצחק אבינו עליו השלום, עלתה נפש בני הי"ד בסערה השמיימה. הוא מסר נפשו למען חילת שארית הפליטה, למען גאות ירושלים ומקדש. אך אן أنها אבקש מלחם לאם בוכה ומתייפחת? أنها אמצע צרי ליגען אם החוגרת שק על חלום נעריה? אויל שכח עולל לי אשורי שזכה לכאן? אבא"

ולא הייתה יכולה להיפילם. תעמדו לי זכות צעריאמו המלכים: עני הוא וקטן, ורק הוא לישראל גזר בית הדין; חדש הוא השער, ואינו במנין שבעת השערים. פרש השער לפניה ובכלה... נתן הקב"ה אותן, וירד פולמוס של אש ופגע בשער הרחמים. קפץ שער הרחמים ממקומו והחל צעק, והוא קול עזום שקטומ הוא ממש צידי: צד אחד לרוחמים, הצד השני לשובה. פתח ואמרה: - ריבונו של עולם! שבעה שערים היו בחומתה של ירושלים, ולא היו יודעים באיזה שער נכנסים, שכל שער קופץ ומרדק שבעה דורות נסתם הגולל על פי. שְׁלֵל השערן החיצים - נפתחים, רצחים - נסגרים, ואנו פתחי סתום! ואבנים גדולות משוקעות בגרכו. מכאן גָּלְתָה השכינה, ומכאן עתידה לשוב. נשקר אני אל הר הזיתים, ואלי באים מתוך כל השנים ובוכים על צעairy ודווחקים כי ואומרם: "פתח עצמן, פתח, שתיקנס השכינה". ואני בוכה ישב הקב"ה בישיבה של מעלה, ומלאכי שרת מימי נושמעו מושמעו. אמר להם:iziaה שער גראי הא לא בוא הגאולה על ידו? שאין שני מלכים, כולם רואיים; אלא קרא לשעריהם והם שוטחים דבריהם עמד מיכאל ואמרה: ריבונו של עולם! כולם נאים וכולם רואיים; אלא קרא לשעריהם והם שוטחים דבריהם לפניהם, ואתה בוגר אחד מהם. אמר לו: קבר אתה תחילה! ופגעה בשער יפו. אמר לו: קבר אתה תחילה!

לא גמור דבריו, עד שנשמעה צעקה של פלצות קורעת שבעת רקיעים. פלו מלכים עיניהם וראו את רחל סורתה שערותיה. אמרה: רבש"ע, עד متى אתה מולך את בני לטבעה? לא כך אמרת לי: "מנני קולך מבכי ועיניך מדמעה, ושם בנימ לגבולם"? על בנימ חיים דיברת או על מתים? והוא מלאכי שרת כובשים פניהם בקרען. אמר לה הקב"ה: רחל, בתי, מה שהבטחתך עתיד אני לך. עניינך רואות עוד שער אחד אנו שומעים גאולה על ידי. בואו בתוכי נער ישראל, ואני מסוכן עליהם. ואפייל כל הרוחות שבועלם באות ונשבות בי, אין מזיות אוטי ממקומו. ובורית/api כורת עם מגדל דוד של מלפני, ואני שעשים בעצה אחת. היה שער יפו קפץ שער שיסדו אומתך, והאתה ליפו שהוא נטה נטענה הנכאי לעמך, זכותם תעמדו לי לפניך להביא לקבורי אבותות שיסדו אומתך, ובו שער יפה נטענה הנכאי לעמך. ואפייל כל הרוחות שבועלם באות ונשבות בי, גאולה על ידי. יבואו בתוכי נער ישראל, ואני מסוכן עליהם. ואפייל כל הרוחות שבועלם באות ונשבות בי, אין מזיות אוטי ממקומו. ובורית/api כורת עם מגדל דוד של מלפני, ואני שעשים בעצה אחת. היה שער יפו מדבר, ובבריאל עמד וכותב דברי פרקליטות של, ומלאכים מתנדדים ואומרם: אמרת, רואי, נדקה שער שכם על עמקו וגביה מכל החומה והיה צוחן בקהל ואמרה: אני שער וממי הדרך לשכם, וזה הור גריים והר עלב. הקלות כולן קימות, עכשיי אתה מקים את הברוכות. ואם נאים בני השבטים בתוכי, נעשים יהודה ואפרים אגדה אחת ומילכת אחת.

אמר לו שהקב"ה: דברו והיה מסרב הילקה אותן בשוט של להבה, עד שפתח פיו ואמרה: רבש"ען בכל רגע ורגע אני רואה מכאן לצד מזרחה חיל ישראל על גבעות ועל הר הצופים ולרגל השערם שניצלים באש ונופלים. יבואו מכל שער שבאו - ובכלד שלא יפול עוד מהם אף אחד!

כיוון ששמע הקב"ה כן, אמר לו: האיל ומיעתך עצמן, וחיהם של בחורים חשכבים בעיניך מתפארת אלן, הריני גוזר שבתוכך יבואו, ומפרק הישועה להר קודש! יבואו בני ארויות ויכנסו דרך שער הארויות!

נתנה הרשות, ופרץ שער ציון ואמרה: ריבונו של עולם! אני השער שעלי נקראת עיר קודש - ציון. הביטה משימים וראה, והשקייה מעזע קדשה, שאין כי אל פצע וחבורה, שוריות ווחבלות. כל נוראותך ומשביריך על עבר. ישראל הי חובטים כי ליכט, וערבים הי חובטים כי לעצוו, וכולם לא פתחתי עצמי יחידי במלחמת הקוממיות והכנסתי בחורי ישראל אל עיר קודש?! היה הוא מדבר, ומלאכי שרת מזילים דמעות ואומרם: רואי, רואי... ולא היו יכולם לראות בצערו.

יצחק בנון (1921-2015)

אתה ח' פרוסט לעם

שש ת הימים ושבעת השערים

...לא יצאו ימים מרוכבים, והASH אחזה בכל פינות הארץ, מצפון מדרום ומזרח. ובני-ישראל יצאים למלחמה ומוסרים נפשם ונזחיהם בכל מקום ומקום, עד שהגיעו לירושלים. שבעה שערים היו בחומתה של ירושלים, ולא היו יודעים באיזה שער נכנסים, שכל שער קופץ ומרדק בפניהם ואמרה: באו בתוכי, שאני רואי לכם מכולם. קפץ שער יפה, ומלאכי שרת מימי נושמעו מושמעו. אמר להם:iziaה שער גראי הא לא בוא הגאולה על ידו? שאין שני מלכים, כולם רואיים; אלא קרא לשעריהם והם שוטחים דבריהם עמד מיכאל ואמרה: ריבונו של עולם! כולם נאים וכולם רואיים; אלא קרא לשעריהם והם שוטחים דבריהם לפניהם, ואתה בוגר אחד מהם. אמר לו: קבר אתה תחילה! ופגעה בשער יפו. אמר לו: קבר אתה תחילה!

האתה ליפר, ומפני שער יפה, ומפני שער יפו, והאתה ליפר, והאתה ליפר. היה שער יפה נטענה הנכאי לעמך, זכותם תעמדו לי לפניך להביא לקבורי אבותות שיסדו אומתך, ובו שער יפה נטענה הנכאי לעמך. ואפייל כל הרוחות שבועלם באות ונשבות בי, גאולה על ידי. יבואו בתוכי נער ישראל, ואני מסוכן עליהם. ואפייל כל הרוחות שבועלם באות ונשבות בי, אין מזיות אוטי ממקומו. ובורית/api כורת עם מגדל דוד של מלפני, ואני שעשים בעצה אחת. היה שער יפה מדבר, ובבריאל עמד וכותב דברי פרקליטות של, ומלאכים מתנדדים ואומרם: אמרת, רואי, נדקה שער שכם על עמקו וגביה מכל החומה והיה צוחן בקהל ואמרה: אני שער וממי הדרך לשכם, וזה הור גריים והר עלב. הקלות כולן קימות, עכשיי אתה מקים את הברוכות. ואם נאים בני השבטים בתוכי, נעשים יהודה ואפרים אגדה אחת ומילכת אחת.

ונדע שער האשפות ואמרה: ריבono של עולם! אני השער שעלי נקראת עיר קודש - ציון. הביטה קבורה באדמה, ומעל רזקו אשפתות דורות על דורות וככפת עצמי ואמרה: "אשפות ירושלים - מרגליות של העולם כולם!" ואימתי, אם לא עכשי, אתה מקים כי "ماשפות רום אבון"? ולא זו בלבד אלא שככל יום יום אני מסתכל אל הכותל המערבי: רואה אותו בעילובות ומיפויו אותו בדברי ניחומי, נעונה הכותל עצמו ואמרה: אמרת דבר!

אמר הקב"ה למיכאל: עזה נאה עיצה לנו. לקרה לשערים ולשמוע טענותיהם. עכשיי אנו שומעים, לבנו נחמק ועינינו צורבות ראה מה עזה עיצה!

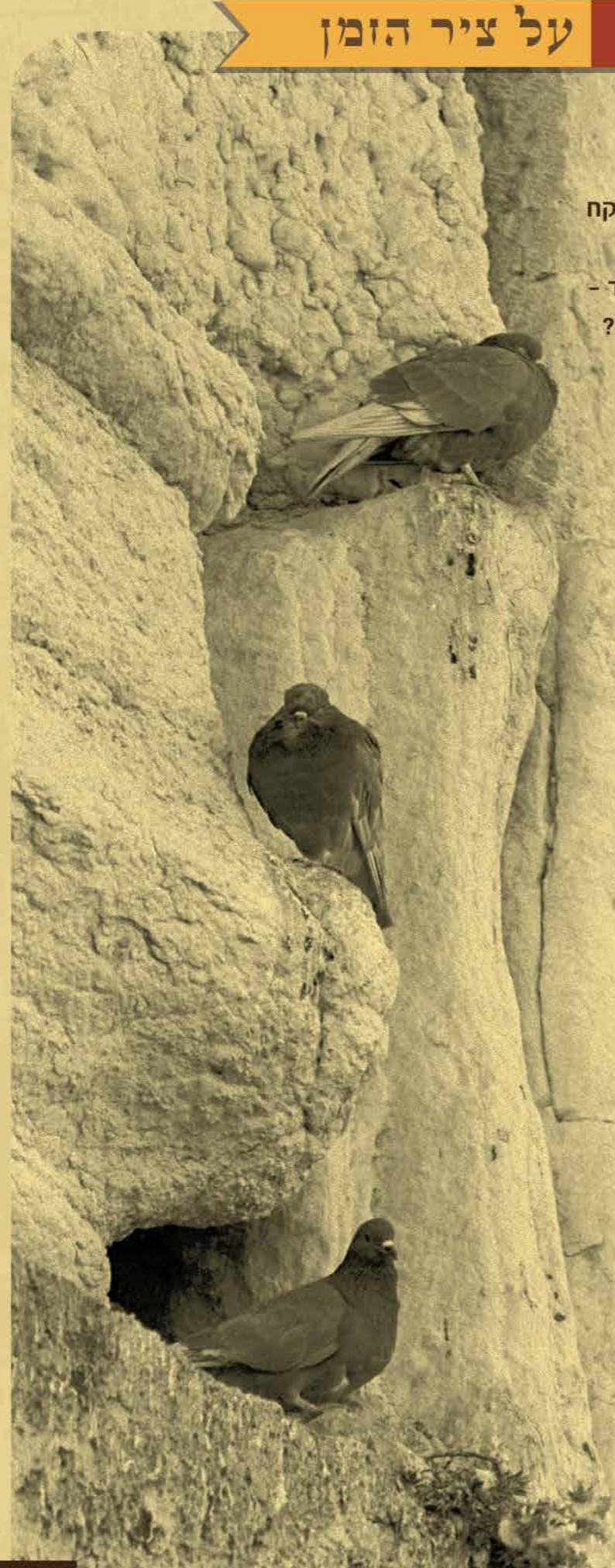
ענה מיכאל ואמר: יסורי מפרקן שערים. עכשיי שמענו ארבעה שערים, און און רשאים להיבטל ממשיעת השלשה. שמא יאמור חיללה משוא פנים יש בישיבה של מללה!

קפץ שער הפוחים ואמר: חס ושלום שיבואו נער ישראל בשער של אשפות אדרבא, יבואו בשער של פרוחים! שאמ בתוכי, אני חולש פרוחי מעלי ומטער בהם ראמיהם של יקרים.

לא סיימ דיבוריו עד שנשמעה צעקת גдолה, וראו מלאכים בינו נהרגים שם למתה - ואתם קניינם באיזה שער נכנסים?

רבש"ען עד מתי אתם קנבכים דברים בינו נהרגים שם למתה - ואתם קניינם באיזה שער נכנסים?

בקש גבריאל לנזוף בז. אמר לו הקב"ה: הנה לירמייהו, שהוא ניבא על החורבן, ושעדין גחל נבאותו מעמעמות וצורות את לשונו. נתן הקב"ה רשות, ונדע שער החדש, המערבי, ואמרה: רבש"ען אני הקטן בשערים, ואון לי זכות ותיקן, אלא שנמוך קומה אוי ושפלה ברך, ובגשושית קסנה זומה עלי כהרי הרם. וכל הימים לבן זיו עלי, שלגונות בני עמן עומדים על גבי וירום אש אל בני ישראל.כה נערתי אותך מעלי -

בעני מי זה מוצא חן? אדמה אתה לך
גאולה לא נתן. או אולי אצבעותין
הדווקות מאד מאד מאד מאד מאד
מאומנות להרפות? מiomנות לשחרר?
מתורגלות לשמות?

הוא מאמא מאמא אדמה
הוא מאמא אדמה.
הוא מאמא מאמא אדמה,
- אדמה אדמתאי
- עד מותי!
עד מה אדם- תי.

אל תעוררו ואל תעירו
שנאה שלא תחפש.
רק תצא אותה כבר לא ייחזרו
לא רב לא שר לא שא.

מישה עוד יתעורר עליינו
כמكيץ מחלומו:
ニימחה אנחנו ושלילינו
נשׁקע בתהומנו.

לו רק הראיני את מראיך,
המשמעותי קולך.
אמת וצדק בשעריך,
- זה נאווה מראיך!
- זה ערב קולך!
- חן בעני דודך!

מאיר אריאלי (1942-1999)

מדרש יונתי

אין ירושלים מתיפויipt
וורקdot ברבים -
 משתפת בטח משתפשת
עוטיה על עדרים.

שאלו בפיילפו שרייה
לא שיור ולא קומה
רק גפורור חסר בין חצריה
וכל חצר הומה.

וכבר היינו בתנור,
עכשו על המחבת.
מתפמפים כבוד שכור,
- מתפצצים מעט,
- נשרפים כמעט,
- נצופים לאט.
מה לך כל כך נמרץ שלוח
להתגרד על הסכין?
די כבר תן גם לסכין לנוח -
כן, רד מהסcin.

ושמייטה כהלה אתה כבר יודע לעשות
שאתה רץ לקחת עוד ועוד אדמות?
בספק מרמה, בחשד גזל, בחסוט חשיכה
בחסינות מושל? זו גאולה? זה כבודה?
כגנוב במחתרת יהודה?
ולמי תמכור את "שדר" בשנות שמייטה
או אולי תתאסלם או תחנצר לשנה?
ולפנוי מי תיתמסם שביעית אחר שביעית
בעוד האדמה אשר תחתיך כسفחה
נשבית?

שאלו על לב ירושלים
שאלוה לשולמה -
אכנים בכל ירושלים
כיכר השוק הומה.

בשקרים וועל מתעטפת
לרגל מלאכת החומה
אר מבعد לצעיף נשקפת
עירנו עירומה.

שלא רודפת צדק צדק
לא רוצה שלום
כי אין שלום בלי צדק
- רק למה באנו הלום?
- החלמנו חלום?
- הנקץ היום?

יונתי שוב בחגוי הסלע
מורטט הנץ מעל -
ובסתור מדרגה לבלו
נפער פי הנפהל
זה - ארצת הים מאחורינו
אנחנו תשוקתם.
זה - הארץ שמסביבנו
אנחנו זימרתם.
זו - אותה השירה בדור
הפונה לים.
דולק בעקבותיה מלך
מרוח בדם,
מיידבר, חייתו - גם,
עלינו הם כולם.

האגנויות נובעים מן הכוחות השונים והמנוגדים הטבעיים בנפש האדם וממאבקיהם של בני-אדם זה עם זה בכוחותם אלה על רקען של מציאות שהם עצם עיצובה. כוחות הטבע וכוחות הנפש כאחד הם אלמנטים של הבריה האלוהית, ולפיכך אף כל תוצאותיהם - יהיו מה שייו - הם "מעשי אלוהינו". המאמין בה' - להבדיל מן המאמין בפונקציונר שמי'מי להסדרת ענייני האדם, או האנושות, או עם ישראל - אינו מבחין בין מאורעות שונים מבחינת משמעותם הדתית, בין אם בעיניהם הם שגרתיים, "מעשים בכל יום", או מאורעות "ויצאים-מן-הכלל", בין אם הם חשים אותם כ" טובים" או חשים אותם כ"רעים". אירומים היסטוריים - באנושות בכלל ובעם ישראל בפרט - הם מצד עצם אינדיפרנטיים מבחינת ההערכה הדתית, אין מאורע בהיסטוריה מקבל משמעות דתית אלא אם הוא מבטא תודעה דתית, ג. א.: אם הוא תוצאה של התודעה הדתית - דעתה' ושבותה' - של הנוטלים חלק בכאורה זה, אף בחולות ישראל אין ממד אמוני-דתי לכל מאורע - והוא אפילו בעל משמעות לאומית-היסטוריה עמוקה ביותר - אלא באשר הוא מעשה שעשו יהודים למען התורה וקיומה או מעשה שנעשה לייהודים בגלל עמידתם על התורה ועל קיומה ; ואם לאו - הריוו כאחד מן המאורעות ההיסטוריות, שהיא חסרת משמעות דתית. מבחינה זו אנו מכירים את המשמעות הדתית של מלחמת החסונאים ונצחונם - מזה, ושל גזרות תחנ"ז וכל הגזרות והشمדות שהם קידשו יהודים את השם - מזה, לשמת זה אין טעם לשנות משמעות דתית לשואה של שנות תש"י-תש"ט ולא להקים מדינת ישראל לנצחותה בשנות תש"ח-תשכ"ז: הראשונה מבטה את גורלם של חסרי-ישע הנחונים בידי רשות-עולם; השנייה - את עליונותו של החליל היהודי על החליל היהודי בדורנו. זה וזה אינם אלא מקרים בשלמה של ההיסטוריה, שהוא - בדומה לשלמו של הטבע - כמונו נוגג כללו "חזון נבואה" או "יעוד משיחי" בדבר "מלכות ישראל" אקרואלית אנו עוסקים, אלא במשמעותה של הקמת מדינת ישראל הריאלית, כפי שקרה בתש"ח - באופן ובתנאים של הקמתה, במלחמותה וביבשתה רק מין הבדיקה הזאת ולא מין העין במסורת ובהלכה הפסוקה, שמדובר לא התקונה למיצאות זו, יתכן לקבוע יחס דתי למים אלה. אין לנוبني-חוירן להיפטר מן האחוריות לקביעת זאת על דעת עצמנו: שהרי בעולם נבדור בהם לא נראה ולא הוכרה אצבע-אליהם ולא נראה עקבות-משיח, בדרך של "הstorio-פנים" - הסטוריה בישראל, הסטורआओות, הסטור בעולם כולו - בדרך זה של אפייה גשמי ופשית, העוזנו אנחנו על דעת עצמנו, עם כל מיטות השגנתנו וצדקהנו, לגاؤל את עצמנו משעבד-מלךויות אין לנו קומוניקציה עם מה שמאחור הפלגנו, ולא קיבלנו ממש אינפורמציה חזויי "ראשית צמיחת גאולתנו". לפיכך אנו מוכרכחים, אף מחויבים, להכיר על דעת עצמנו בבעיות הדתיות החדשות, שנחננו עורנון, ה' באיר הוא יום-הזכרון לשחרור האומה משעבד-מלךויות - ההישג הלאומי-מדיני הגדול ביותר של עם ישראל מיום שניתן בידי המלכויות, ומשמעותו של שחרור האומה אינה נוגמת גם אם רוב בני-האומה מפסיקים להיות שריריים בפזוריים בין הגוים. כ"ח באיר הוא יום-הזכרון לשחרור ירושלים מידיו של השלטון הזר, שבו הייתה נתונה אלפיים שנה, אין לשער ואין להביע במילים את מידת הסיפוק השני מאורעות ההיסטוריים עצומים אלה נתונינו לודעתה של כל מי שחש עצמן העם היהודי ההיסטורי - לרוגש הללאומי והפטריטוי, שהוא משותף למרבית היהודים והחפשים כאחד ; ואין מונע עצמנו מן הסיפוק הזה אלא מי שסובב שיש בעצם הקמתה של "מלכות-ישראל" שאינה "משיחית" ממש מרד מלכות-שים. ובוior גודל הסיפוק שניתן לתודעה הלאומית-פטריטוטית ע"י העובדה שככל הדברים הגדולים האלה הושגו ע"י נזחונות צבאיים של העם הלוחם עצמן. אולם ככל אלה עדין אין ממש מרד אמוני-דתי לימים אלה. הכלל הגדול - שהוא גם שער דתי גדול - ש"עולם כמנגנו נוגג", כוחו יפה לבבי ההיסטוריה כשם שהוא יפה לבבי הטבע. כשם שתופעות הטבע נובעות מן הכוחות הגלמים בטבע ומשילובם זה זה, אף מאורעות ההיסטוריה

התיכון הארץ שככליה בתוך עיר?

אחד הוא אלוהים, ובאחדותו בחר לו עם אחד - גוף היישראלי, ארץ אחת - נחלת עם היישראלי, תורה אחת - תועדה בישראל. שלושת אלה קשורים בקשר אמרץ, ישראל וארץ הקודשה ותורה, וכל אחד מהם, גם שנפרד, מהה כגוף אחד, חברם כל ישראל, תרי"ג מצוות כללים וצמודים יחד, ארץ הקודשה כוללה בירושלים, ירושלים כלולה במקדש ובקדושים קדושים.

שלום ירושלים, הרב צבי קאלישר, עמ' קלב, 1868

האם ציר ליהו מרכיב דתי בימי השחרור הלאומי?

מהי משמעותם הדתית של יום-העצמאות (ה' באיר) ושל יום-ירושלים (כ"ח באיר) ? יש לשנות להם אופי' של חגים ומועדים ממש? בעית ע"ז בדמota של ימים אלה מבחינה דתית העסיקה את המוסדות הדתיים הרשמיים ומוסיפה להעסיק חגים שונים ב הציבור הדתי. היא לא תוכל לבוא על פתרונה אלא מחר מתן תשובה על בעיית הבנתנו את המשמעות הדתית של מאורעות ימים אלה. ויאמר מיד: לא במשמעותם של מדינת ישראל הריאלית, כפי שקרה בתש"ח - באופן ובתנאים של הקמתה, במלחמותה וביבשתה רק מין הבדיקה הזאת ולא מין העין במסורת ובהלכה הפסוקה, שמדובר לא התקונה למיציאות זו, יתכן לקבוע יחס דתי למים אלה. אין לנוبني-חוירן להיפטר מן האחוריות לקביעת זאת על דעת עצמנו: שהרי בעולם נבדור בהם לא נראה ולא הוכרה אצבע-אליהם ולא נראה עקבות-משיח, בדרך של "הstorio-פנים" - הסטוריה בישראל, הסטורआओות, הסטור בעולם כולו - בדרך זה של אפייה גשמי ופשית, העוזנו אנחנו על דעת עצמנו, עם כל מיטות השגנתנו וצדקהנו, לגאוול את עצמנו משעבד-מלךויות אין לנו קומוניקציה עם מה שמאחור הפלגנו, ולא קיבלנו ממש אינפורמציה חזויי "ראשית צמיחת גאולתנו". לפיכך אנו מוכרכחים, אף מחויבים, להכיר על דעת עצמנו בבעיות הדתיות החדשות, שנחננו עורנון, ה' באיר הוא יום-הזכרון לשחרור האומה משעבד-מלךויות - ההישג הלאומי-מדיני הגדול ביותר של עם ישראל מיום שניתן בידי המלכויות, ומשמעותו של שחרור האומה אינה נוגמת גם אם רוב בני-האומה מפסיקים להיות שריריים בפזוריים בין הגוים. כ"ח באיר הוא יום-הזכרון לשחרור ירושלים מידיו של השלטון הזר, שבו הייתה נתונה אלפיים שנה, אין לשער ואין להביע במילים את מידת הסיפוק השני מאורעות ההיסטוריים עצומים אלה נתונינו לודעתה של כל מי שחש עצמן העם היהודי ההיסטורי - לרוגש הללאומי והפטריטוי, שהוא משותף למרבית היהודים והחפשים כאחד ; ואין מונע עצמנו מן הסיפוק הזה אלא מי שסובב שיש בעצם הקמתה של "מלכות-ישראל" שאינה "משיחית" ממש מרד מלכות-שים. ובוior גודל הסיפוק שניתן לתודעה הלאומית-פטריטוטית ע"י העובדה שככל הדברים הגדולים האלה הושגו ע"י נזחונות צבאיים של העם הלוחם עצמן. אולם ככל אלה עדין אין ממש מרד אמוני-דתי לימים אלה. הכלל הגדול - שהוא גם שער דתי גדול - ש"עולם כמנגנו נוגג", כוחו יפה לבבי ההיסטוריה כשם שהוא יפה לבבי הטבע. כשם שתופעות הטבע נובעות מן הכוחות הגלמים בטבע ומשילובם זה זה, אף מאורעות ההיסטוריה

כ ר (לא) נבזתת ירושלים החקלאית

בין העבדות השונות לתקנת ירושלים, להרמותה ולהבראהה צרכיה יכולת גם העבודה החקלאית לתפוס את מקומה. מוקם מלאי כי אין עבודה זו צריכה להיעשות על חשבן בעלות כלכלות-עירוניות אחרות כי אינה יכולה להעלוות ארכאה לכל מדי ירושלים ולפטור אתسأل הקים של המניה הרעבים והודים, כי אם לא הושף גן חדש לעבודה ואני טבעתי כל עיקר האסיפה המצידת של עני החינוך בארץ-ישראל, שהיתה צריכה להיות לפניהם שבועות אחדים בראשון-לציון, לא יצא אל הפועל, מפני שרשלים התנגדה, לא רצתה לשלחן ציר, וכשכבר החלתו לשולחן, לא החליטו אלא על מנת שהחץ ישתקן... ווק שיגשו הדברים לשאלת יפו או ירושלים, יפתח הציר את פיו לוגע אחד ויבעת את מהאת ירושלים על שפוגעים בכובד ירושלים, ואחרי הדברים אלה שוב סגור את פיו ולא יפתחן עד תום האסיפה.

אבל גם זה לא יצא לפועל האסיפה נדחתה מכיוון כי ירושלים את עצם במאם להן על "כבוד ירושלים" ואולם שתחדחו עם בני ירושלים, שלא רק להם במונפלין את "תקנתה של ירושלים", לא יוזם אףו כי זה ענן של "לוא כל-פאיוטים", כי אם יוכיחו לכם, כי אך דרישת הצד בפהם. הם יגידו עמכם ואיכה: זה כבר כמה שנים, שמדובר על תקנת ירושלים ועדין לא נשא כלום במקצוע זה ירושלים נמצא מזמן ואמנם: המרותה היורדת זו, לב האומה, ממש כל שנות עבותה יישוב, חומר אנושי לגאות הארץ, אפילו באונה פידה שננתנה אז עיריה עיריה ברוסיה או בבלגיה. ולא רק שהישוב הירושלמי לא נתן משלו לשוב החקלאי, הוא גם לא קיבל, לא ינק ממנה ואוכלסין וכו; לא נבחר בה אף יהודי אחר לעיריה. ובמי האשם? בעסקנים שלא חשו לתקנת ירושלים, שעשו הכל גבעו אחרית, ולמטרופולין של הארץ, כי מרובה באנטוליסי, לא דאגו כלל. ובעשי כהמודד חדש שעמד להיברא שכחו להכנסיים חיים וכו' ולגרום לתקנתה של ירושלים - הנה גם אותן אמורים ליטול ממנה. עולה גוזלה!

אבל ישלו לי הטוענים האלה, אם אען להעיר להם, שבטענותיהם הם אוחדים את החבל נשוי וראשי. כשדברים שהם ואולם תוך כדי דברו הם מתחילה לדרש "כבוד" ו"הגמינה" לירושלים בשם אותו האוכלוסייה המהרים הבטלים, שאין כמספרם בכל ארץ-ישראל. בכלל, תמיינות היא לחשוב, שיש בכוון איזה מוסדים, יותר נכון, בכוכן עסקיים חריצים שיבאו מן החוץ אל המוסד החדש בתוך ירושלים החוצה כל תושבים, המועטה באוכלוסין, להפוך לטוב את צורתה של ירושלים הישנה, המרבה באוכלוסי. ואם כל הדרה היא לשם ירושלים החדש, אז הדרא קושא לדרכמה: איזה סען יש לירושלים החדש להעלות נייד בינה וכן יפי? ובש מה? היל אל השתים אין אלא שפי רחובות של עיריה אחת, ומאי נפקא מינה, אם העתן ישבו הרבהם בז, היה ברוחבו זה ולא בשני? מי איכפת, אם נמוסד לחינוך היה ברוחבו זה ולא בשני? הלא המהלך בין הרוחבו האחד לשנתו השני אלא מהלך של שעת אחדות ועוד מתיל לא יבין, שכן יש מקרים לדבר לא על המעלות הטכניות של רחוב זה כלפיו, ושאר יתרונות אלה ייכים לבוא בחשבון בשאלת-בחירה המקומ, אבל לא הקרייה של "גבן גודל וכוכבי". ולא הטענה, שפיו כבר מתקנת ונימה צריכה לחזרות, בעוד שהגענו החודש או המוסד החדש היה יכול להביא חוויה להעלאת לתקנתה של ירושלים. ובדרך אגב, מלה זו תקנת ירושלים, כ碼מוני, שעוד צריכה היא את כל הדברים האלה על תיקון ירושלים לשתי מתחכמת מרורה כמו שאי-אפשר ואולי גם אסור לחיותה שאב רצחה להעיר, אבל ישלה-בא-לי: און און יכול להחטא, אני שמשי ונקראי לבטא - וכל זאת הבה ואגדה. והיא המתknים אונם מבטאים בפירוש את קלוקלה של ירושלים, כ קלוקלה של ירושלים און רוק זבח; שם של זה בכל אותיות, אפשר שbow לא היה כל מה לדבר על תיקון. כ קלוקלה של ירושלים און רוק זבח, שהחלהקה הזורמת לתוכה היא שם נדרך עם גול-נעימים. אינו רוק זבח, שהמקומות היורדים בינם בידי זרים; און רק זבח, שהוא שולג מאד מהגנים יהודיה לית דין ולית דין יהודיה (ונענין מסירת הילדים למיסטיון ולבתי-הספר של נזירים יכיח): איט רק בז, שאצל הכותל המערבי אסור להעמיד ספסלים וקצייר ומריע מטעם רשות המקומות; און רק בז, שאון מים לשחות ומחלות-עינים ותר מקדומים עשים שמוות, אף לא רוק בז, שמנונה ומכפוש ומכורות בכל קולות-הקוראים לתקנת ירושלים, כי אם עביר בז, שלאנשי-עבודה במכון הפטש של המלה אין מקום בירושלים, שאנסי עבדה שעדין, רק עז די מקום לקיים ציבור של ירקין יהודים וכמו כן להרחבת המקצוע ולהעלאתו על ידי עבותה-חקירה בסיניות ומתרן מחשבה זו מקבלת כל המלחמות אשר נלחמה ירושלים בשנים האחרונות העברני ננד הגני, بعد יסוד ה"מכלה" וכו' צורה אחרת למגמי. קצת כה, אם כי כלל וכל לא בא בטוט, יש במקצוע החינוך בירושלים, או ביתר דיקון, חבר המורים העברים. וכל זאת נדמה לי, שום קנאותם של אלה על כבוד עיר-מושבתם קצת מופחה היא, ובכל, קנאותם טובה הקנות, אבל רק כשי של יסוד. ואולם כשמוצאים אותם בחרפה מ"בית-הנעט" שב תלמידים שנשאה אצל מורה" וגואו לשלמו את נאומו של סוקולוב: נשמרם אונם בחינה, כאלו אונם בכל ישראל ואסרו למדו במחיצתם משורה בבני-הילדים של "עזה", שקיבלה את משרותה בהסכמה הוועוד הפעול הציון, לרמות עצת מרכז המורים שקיבלה (שוב מעשה שהיה!) - אונן ביקוט שזכה ל垦נות מօג גראן. ועוד יש ל דברים בז, אבל אחשכם לעת מצוא -

בריאות התושבים, הקלה החימם, טיפול התיינוקות והילדים.

כבודה של ירושלים נגד מדינת... יפו

אם בראשיתימי היישוב היה הנגזר שבין ירושלים ויפו נגזר שבין היישן חדש, בין המשמרות והתקומות, ולפיכך מוכן ונכון טבעתי, הנה המחלוקת החוסכת עכשו בין ירושלים החדש ובין עסקין יפו החדשים על ה"הגמינה", כמובן, אינה מוגנת ארכאה כל עיקר האסיפה המצידת של עני החינוך בארץ-ישראל, שהיתה צריכה להיות לפניהם שבועות אחדים בראשון-לציון, לא רצתה לשלחן ציר, וכשכבר החלתו לשולחן, לא החליטו אלא על מנת שהחץ ישתקן... ווק שיגשו הדברים לשאלת יפו או ירושלים, יפתח הציר את פיו לוגע אחד ויבעת את מהאת ירושלים על שפוגעים בכובד ירושלים, ואחרי הדברים אלה שוב סגור את פיו ולא יפתחן עד תום האסיפה.

אבל גם זה לא יצא לפועל האסיפה נדחתה מכיוון כי ירושלים את עצם במאם להן על "כבוד ירושלים" ואולם שתחדחו עם בני ירושלים, שלא רק להם במונפלין את "תקנתה של ירושלים", לא יוזם אףו כי זה ענן של "לוא כל-פאיוטים", כי אם יוכיחו לכם, כי אך דרישת הצד בפהם. הם יגידו עמכם ואיכה: זה כבר כמה שנים, שמדובר על תקנת ירושלים ועדין לא נשא כלום במקצוע זה ירושלים, נמרותה היורדת מרווחה. בעסקנים שלא חשו לתקנת ירושלים, שעשו הכל גבעו אחרית, ולמטרופולין של הארץ, כי מרובה באנטוליסי, לא דאגו כלל. ובעשי כהמודד חדש שעמד להיברא שכחו להכנסיים חיים וכו' ולגרום לתקנתה של ירושלים. עולה גוזלה!

אבל ישלו לי הטוענים האלה, אם אען להעיר להם, שבטענותיהם הם אוחדים את החבל נשוי וראשי. כשדברים שהם ואולם תוך כדי דברו הם מתחילה לדרש "כבוד" ו"הגמינה" לירושלים בשם אותו האוכלוסייה המהרים הבטלים, שאין כמספרם בכל ארץ-ישראל. בכלל, תמיינות היא לחשוב, שיש בכוון איזה מוסדים, יותר נכון, בכוכן עסקיים חריצים שיבאו מן החוץ אל המוסד החדש בתוך ירושלים החוצה כל תושבים, המועטה באוכלוסין, להפוך לטוב את צורתה של ירושלים הישנה, המרבה באוכלוסי. ואם כל הדרה היא לשם ירושלים החדש, אז הדרא קושא לדרכמה: איזה סען יש לירושלים החדש להעלות נייד בינה וכן יפי? ובש מה? היל אל השתים אין אלא שפי רחובות של עיריה אחת, ומאי נפקא מינה, אם העתן ישבו הרבהם בז, היה ברוחבו זה ולא בשני? מי איכפת, אם נמוסד לחינוך היה ברוחבו זה ולא בשני? הלא המהלך בין הרוחבו האחד לשנתו השני אלא מהלך של שעת אחדות ועוד מתיל לא יבין, שכן יש מקרים לדבר לא על המעלות הטכניות של רחוב זה כלפיו, ושאר יתרונות אלה ייכים לבוא בחשבון בשאלת-בחירה המקומ, אבל לא רק זבח, שהוא שולג מאד מהגנים יהודיה לית דין ולית דין יהודיה (ונענין מסירת הילדים למיסטיון ולבתי-הספר של נזירים יכיח): איט רק בז, שאצל הכותל המערבי אסור להעמיד ספסלים וקצייר ומריע מטעם רשות המקומות; און רק בז, שאון מים לשחות ומחלות-עינים ותר מקדומים עשים שמוות, אף לא רוק בז, שמנונה ומכפוש ומכורות בכל קולות-הקוראים לתקנת ירושלים, כי אם עביר בז, שלאנשי-עבודה במכון הפטש של המלה אין מקום בירושלים, שאנסי עבדה שעדין, רק עז די מקום לקיים ציבור של ירקין יהודים וכמו כן להרחבת המקצוע ולהעלאתו על ידי עבותה-חקירה בסיניות ומתרן מחשבה זו מקבלת כל המלחמות אשר נלחמה ירושלים בשנים האחרונות העברני ננד הגני, بعد יסוד ה"מכלה" וכו' צורה אחרת למגמי. קצת כה, אם כי כלל וכל לא בא בטוט, יש במקצוע החינוך בירושלים, או ביתר דיקון, חבר המורים העברים. וכל זאת נדמה לי, שום קנאותם של אלה על כבוד עיר-מושבתם קצת מופחה היא, ובכל, קנאותם טובה הקנות, אבל רק כשי של יסוד. ואולם כשמוצאים אותם בחרפה מ"בית-הנעט" שב תלמידים שנשאה אצל מורה" וגואו לשלמו את נאומו של סוקולוב: נשמרם אונם בחינה, כאלו אונם בכל ישראל ואסרו למדו במחיצתם משורה בבני-הילדים של "עזה", שקיבלה את משרותה בהסכמה הוועוד הפעול הציון, לרמות עצת מרכז המורים שקיבלה (שוב מעשה שהיה!) - אונן ביקוט שזכה ל垦נות מօג גראן. ועוד יש ל דברים בז, אבל אחשכם לעת מצוא -

מח' ירושלים, יוסף חיים ברגר, הפעול הצער, סיון-תמונה תרע"ד

הערך החינוכי של הכנסות פועלם ופועלות לעובודה בירושלים, של יצירת עבדות-אדמה עברית בסביבת בני העיר, בתוך השכונות העבריות, לעיני הדור הצער וילדיו בת'-הספר – מוקן מאלגן מציאות ציבור עניים חקלאים בתוך העיר וokerethה עלולה לערור כוחות נרדמים, להכניס את התקון הציוני, החינוי, תכני העבדה, פיבוש הארץ וההתאחדות לתוך החוגים היהודיים. בעבורות הקבוצות האלה יתחנכו גם עובדים מועלים בשכיל העבוזות היוצרים רחובות, אשר נשג אליון בימים הבאים. הקבוצות האלה, כשהן עצמן, תملאו גם חלק חשוב מהעבוזה הניסיונית החקלאית בסביבה החדשה ותתגעה במידה ידועה בעבודה גם לבני העיר ובונתייה, ותשפנה אותן בעבודתן, קבוצות אחדות כאלו יכולות להסתדר מבליל קשי רב בקדושים בלתי-גדולים (5-8 אלפי פרנסקים לקבוצה במשך השנה הראשונה) ושיסוד ל��oot אחריו הנסיך של השנה הראשונה, הפרקתה תמיד בנסיכות וממושלים רביים, תוכל קבוצה זו לעמוד על גולגה וליחות על ערכזהה.

בברכתי מתקיימת בשנה ובכבודם ערבו שוכב מאז גבעודה חשובה ומוחדת במינה יש לפניו בהרمة החלבונות המקומיות.פה אין לפניו יצירתי יש מאין, כרגיל, כי אם חיזוק הי' שיע וסעד לקים העול להתפתח. לפני המשבר היו מונים בירושלים כ-80 משפחות שההפרנס על מקצוע זה. במשך השנים אלה נטדרלו מאד ובקרים צאנום וגומעט בתכלית החלבונים צרים עשי' להסתדר בתור אגודה כלכלית, ועל המוסדות הציוניים להמציא להם באחריות הדודית קרדיט מספיק על יסוד מסחרי, למען אשר יוכל להגדיל את צאנום ובקרים. בשנים אלו, שהמספוא עלה כל כך ביוקר והבקר באורך הולך ומתמעט, יש חשיבות רבה להחזקת המקצוע הזה. עדים וככשימים אפשר לדשל בירושלים, המקופה בעות עטופות דשא במשך

זה יהיה פעולה כלכלי ותרבותי להרים משפלת חלק נכבד מתחשי ירושלים בעלי ידעה ונסיוון, אשר הוא רגילים להתקשרות מעובדים. אם הנסיוון הזה יצליח גם מוקם להמשך של מפעלים בדרך זו, עוזרת לסייע תעשיית החולב בירושלים ומכך מגוונת מושחתת של תעשיית החלב.

ד. מלבד החשיבות החינוכית של סיור גנוט בעודה על יד כל בית-ספר ביהישלים, אשר כבר הצעתי פעם, ואשר כבר הוחל להתגשים במקצת, הנה מוצא לנוחץ להציג שעיל יד בית-הספר לבנות תסודר גינה בסמסטרט (בבקשה, העורכים) יותר גודל, אולי גם בתוספת של משק-בית קון, שבזה תעבורונה בשכר מסטר בנות מלאו שגמרו את בית-הספר והראו את נטייתן לנבוב את עבותות הגן. המעבר לעבותה האדמה מתעכוב הרבה בשביל בת ירושלים על ידי זה שהוא קשור בהכרח עם עדיבת הבית והיציאה למושבה. צריך לחת להן את האפשרות לעלות על דרך העובודה מכל החרכה הזאת בהתחלה. אללו שיש להן רצינית לעבותה-האדמה צרכות להאתם בעובודה וללמוד אותה קצת ממשה, ואחריו כן יקל לנו למצוא את דרכן בחיים, אם מצורה עירונית ואם כפרית. וכך אם לא כל אלו שתעבירוננו בגיןה זו תישארנה בתוך העובודה החקלאית ומהן תעבורונה אחורי כן להוראה וכו', לא תהיה העובודה לשוא. הן תبيانה את החינוך בעובודה וידיעת הצומח אשר רכסנו. עצם מציאות גינה זו, מציאת פינה לעובודה חיה לבנות המקומות,

מוסד זה יכול להסתדר בתקציב שניי של 4–6 אלפי פרנק, לפי מידת רחובו. האפשרויות המוגבלות כאן אין בהן כדי לסייע את התמונה הרצויה והאפשרות של עבורה חקלאלית רחבה, וזאת רק במקרה, התחילה היכ-קטנה. ואפשרויות הרחבות תבואנה רק עם רכישת אדמה חדשה, ובעיקר אדמות-שלוחן, אין ידוע לא רק על דבר סידורים של חוותות עירונית בירושלים, כי אם על דבר ירושלים מושבות סביבה לה.

כזה חקלאית-ישובית בירושלים ובקברנה, ברל צנלוון, מר' יוחנן פררייטן כי יפהונ

כיזור משללות ופරחים ודאי לא יתפס מקום רחוב בשנים הקרובות. אולם אפשר ל��וו, כי עם בניית שכונות חדשות, עם נטיעת גנים וחורשות – תבוא גם הדרישה ואז תפרק עבודה זו את געליה בהרחבה. התחלתה של עבודה זו צריכה להישנות בקדם, גואש היא חוץ לו רקquam את הארץ הנאה ללבונויות למחקרים מופתניים.

על יד המשקיעים החקלאיים ימצא מקום גם לגידול עופות חלקי המהווים ימצא להם משiryו הון, וככזה של החזקת שופות בעיר תשלם את הוצאות המזונות אשר יקנו. גם לגידול דבורים ימצא מקום בירושלים. לפי דברי הבוטנאי א. ראנובני מרכיבים צמחי הדבש בסביבה זו, ואיך ק-הרוקות יכול להוות לעזר בענן הזה. עם התפתחות המkcזונות אלה יפתח אול' מקום גם לתעשייה החקלאית, לשימורי ירקות ופירות. בסביבות ירושלים מרכזות הנטישות של זיתים, תאנים, גפן, חבושים. עלה אול' בידיהם להכensis לערך ירושלים גם את ענף-העבורה הזה, שערכו הכלכלי בשבייל העיר יכול להיות רב מאד.

ה策 העשויות לעבודה חקלאית בסביבות ירושלים תהיה בהכרח מצומצמת מאד, כל זמן אשר רכשונו החקלאי' בחבל זה הוא כל כך דל. בשום מועד עירוני בארץ – מלבד אולי חברון, אין התחזוקה כל כך מועטה מאשר בירושלים. הערים יפו, חיפה, צפת, טבריה הן בכל זאת מוקפות נקודות של אדמה עברית וועוד דבר. כל מרכז' החקלאות האינטנסיבית בירושלים נמצאים בקרבת המעניינות והמים הם הם שנונות את האפשרות לקדם את העבודה ולהרוויח ממנה. ואדמותן כאלו, אדמותן שלחו, אין בידיהם כלל. ברי הדבר שרכישת חלקלת אדמה עם מים כמו מספקה רק היא תחן לנו אפשרות של יצירת משק יפה בסביבה זו. נקווה כי אלה יושם לב. ולפי שעה מוכרים אנו להתחאים את העשויות ועובדותיהם הממשיות הקרובות לאלה האדמות שישנן ברשותנו, ולהשתדל לבטא בהן את התנאים המינימליים לפחות, להצלחת העבודה. בנסיבות חסובים גודולים, אשר יכול הרבה מהם, צוריכים לבוא לעוררמן. בעשרות גורות כאלה ופשאות של יד אוסףם עליה כדי הגרם לסדר את גיניהם (שנגלר, בית-החולם הגרמני). באדמות הרים שסדרו אותן דרגות-דרגות מיישרות נפרחות שאלת המים ביטור הצלחה. מהברות הנגדולים, הבנויים בטرسות העליזונות, יודים המים על ידי צינורות ומשקים את הטرسות החתוכות באופן כזה נעבדים ממנזרים אחדים

ואלו הן הבעיות אשר בהן אפשר להתחילה בימים הימי-קרובים, לפני האפשרויות הכספיות המוצמצמות אשר בידינו:
 א. באחת הבעיות אשר ברשותנו: "בקעה", "עומק רפואיים" או "תלפיות", יש לדוד משך של מלחבה וירקו על שטח של 10–15 דונם. את שאר המקטנות יכינטו במשר הזמן, משק זה צריך להיות נקודת-המוצא של העבודה החקלאית בסביבה. בו ימצאו עבודה עשרה אגדות אנשים מפבי ירושלים ובוניה, בו יקבלו בני ירושלים הרוחים בעבורות האדמה חינוך חקלאי שימושי. הוא ימציא לתיונות ירושלים חלב טרי ונקי – אולי גם מפוסתר – והוא ימציא לסביבה זרים, שתילו עצים, שתילו ירקות ופירות; הוא ישמש גם מרכז של קירה ונסיוון חקלאי-שימושי בחבל הארץ הזה,

ב'קעה" שתקוה כי שאלת המים אולי תיפטר בaczלה על ידי חפרה באר מים. בקרבת אדמתנו, ובאותו הרגע בערקה, בחצר כומר יי' כבר נחפורה פעם באר, בשנת תרס"ג, על ידי המהנדס האנגלי הונד בעומק של 30 מטר בערך (באך זו ראייתנו געולה בימי שלטון התורפים). אפשר להחשוב, שבם הטמפרטורה ב'בקעה' היא יותר גבוהה מאשר בתלפיות, מה שחייב ביוטר בסביבה זו צבביל גידולי ירקות החורף. לתלפיות יש היתרון של שטח משורר יפה, נקי'

ב. מלבד המשק הקבוע הזה, הדורש השקעת סכומים גדולים (בריכות, בניינים, רפתים, אינטנסיבר ח') יש עוד מקומות נוספים לshoreה של משקים ארעים, אשר ערכם היישובי והחקלאי יכול להיות רב בשנים הראשונות, עד שתיכירה יירושלים נזקינה יתאפשר. אלה הם משקים לניזול יקמות ולמשק בתי קון על ידי בקשות פועלים כן האפשרות של נזקינה שובת יותר יסודית אלה הם משקים לניזול יקמות ולמשק בתי קון על ידי בקשות פועלים כן המושבות על אדמות המגרשים השיכים למ'עיר, ובאדמות אשר ודא' תקין בזמן הקרוב בשביל מוסדות ציבוריים שונים. בסידור מוצלח, אפשרות לעבד מגרש שנים אחדות כסדן, בחיצבת בורות הגנים למ'ים, אפשר לנטות ולבזבז על חוכלנה לאחכחים ועל פרו ובורדו.

אבל נזdot חשובה יותר באה אלינו לא מפני של הסטוריון שהוא מבני ישראל, אלא מעתו של היסטוריון נוכרי, שונא ישראל קדמוני, הלא הוא פובליאוס קורנליוס טאקטוס, המתאר את עבותת האלים של בני העמים, ואת אמונהינו אנו באחד, שאין לו נסיך ואין לו דמות הגוח, והוא אשר ליווה את מלחתם היהודים ברומאים. וכן הוא כתוב על הדברת יהודה וראשית המצור על ירושלים. אבל את דבריו בשפטו המקורית אין לך, במקום הזה, כישרונו הלילה את שפט רומי העתיקה, ואחר נverb' אותה לשון הלוחמים היהודים, ולאחר שפרצו את החומה החיצונית הראשתונה, ואת החומה השניה. הגיעו עד עבר, העתיקה הימנה, יש התgomות רוח אל גביהם, אין להם לא מד ולא שיעור. יהודים, הלגונות –

— אולם, שפטם – כתה. אנחנו פה לשוננו – חייה!

וכך כתוב קורנליוס טקיטוס, ואלה דבריו: "אספסינוס כבר קרב את קיצה של מלחת היהודים, ולא נותר, אלא המצור על ירושלים. מלאכה זו, יותר מאשר היהת קשה ומיגעת בשל כוחות שנורו לנצח, העומדים במצוקה, קשה הייתה בשל טבו של ההר וקיים ערכם של היהודים באמונתם התפללה". ועוד הוא מסביר: "...כִּי במלחת היהודים, החל בימי קסיו (גאיוס לונגיינוס), היהודים היוו את הרומים שוק האידירות, ואימת חיל הקיסרות הכבושה לא הייתה ניכרת בפניהם. וכך בין השאר, כתוב היסטוריון של יוסוף בן-מתתיהו מספר לנו כיצד היו מסתערם היהודים על לגדון העשiri, החמישי, על ירך; אך נירון קיסר שלח את אספסינוס, והוא גבר ותקף את הערים זולת ירושלים", בינתיהם פרצה מלחמה אזרחית, ברמא עצמה, והוא להם ליהודים לשנה אחת. אך משקטה איטליה, חודה מגבעת-שאל, לפנות בוקר, והגיע למקום הנקרה צופים, אשר שם מתגלגה העיר לעיני הרומים, ובית-המקדש מופיע בכל גודלו. וכאשר החלו הלגונות להקים את המצדות, בא גם הלגיון העשiri מדרך יריחו. הלגיון הזה צווה לחנות בהר הנקרה הר הזיתים. והמלחמה הקשה מן חז' הפסקה בפעם הראשונה – את מריבות האחים ביניהם ביל הרף בבהלה השקיפו ברומים חונים בשלושה מקומות. גיבורים אנו, צעקו בקול, להלחם ביןינו בלבד, והרומים יראו ברוכה בירבונו ויתפסו את העיר באפס יד? הדברים האלה דברו המתאפסים יחד, ויתפסו את כל נשקם, ויגיחו במרוצת הלחם בלגיון העשiri. וכמעט היה כל הלגיון עדי אובד, ללא מיר טיטוס לעזרתו.

כך נלחמו אבותינו על הר-הבית, וטיטוס עוד הרבה פעמים ישר את ליגונוטוי, אף חרף אותם, על הגדנותם מול פני היהודים הלוחמים אשר סם היושן הנגע אוותם למעשי גבורת מופלאים. עד אותו יום מר ונמהר בו שלחה אש בבית תפארת-תנן, והלוחמים היהודים רואו את בית-המקדש עללה בלהבות, ונשפטו לבם, אך הם מוסיפים להילחם – על פי עדותו הנצחית של יוסוף בן-מתתיהו – ועל כל על ההר שרerb' ואוכל באש – לב האומה; קודש הקודשים; המכילה האדר; מקום השכינה; מקור האמונה – ואז השיבו ללחמים היהודים, טיטוס המנצח, לכרות הצע ללחמים היהודים, טיטוס המנצח, לכרות עמו ברית. הוא פנה אליהם במילים הבאות: "אם תפרקו את כל נשקם ווסגיוו את עצמכם כדי, אתן לכם את נפשותיכם שלל". והנה, כך השיבו ללחמים היהודים האחרונים: "לא תוכל לכרות עמק ברית, יען נשבענו לבלי עשות זאת לשולם. ועל כן מבקרים אמו מקר, כי תחן לנו לצתת דרך החומה, עם נשינו טפין, אלי מדבר". אפילו ביום ההוא לא נכנעו הלוחמים היהודים לטרום, שהדבירה תבל וללאה.

כר שוחרר הכותל בפעם הראשונה

לפני 1898 שנים, תשעה שבשות ואורבעה ימים, עמד הר-הבית המשקיף עלינו הלילה זהה, בלהבות הלגיון של האדרior בצבאות העולם ההוא. צבא רומי הכבש. הדורם, הרומס, הסתערו על אחרוני הלוחמים היהודים, ולآخر שפרצו את החומה החיצונית הראשתונה, ואת החומה השניה. הגיעו עד ההיכל ושלחו בו אש.

על הקרבנות, אשר התחוללו עד אותו יום מר ונמהר בין הלוחמים היהודים לבין הלילה העשiri, החמישי, והشمיני, תחת פיקודו הישיר של אספסינוס, הלא הוא טיטוס, אשר לנו עדות נצח יוסוף בן-מתתיהו. הקורי יוספוס פלביאס, שלוו של טיטוס אל הלוחמים היהודים.

יוסוף בן-מתתיהו מספר לנו כיצד היו מסתערם היהודים על לגדון העשiri, החמישי, האידירות, ואימת חיל הקיסרות הכבושה לא הייתה ניכרת בפניהם. וכך בין השאר, כתוב היסטוריון של ימים ההם: "אחרי התהבר בליל הלגיון הבא מאמאס אל צבאן, יצא הקיסר, הלא הוא טיטוס, מגבעת-שאל, לפנות בוקר, והגיע למקום הנקרה צופים, אשר שם מתגלגה העיר לעיני הרומים, ובית-המקדש מופיע בכל גודלו. וכאשר החלו הלגונות להקים את המצדות, בא גם הלגיון העשiri מדרך יריחו. הלגיון הזה צווה לחנות בהר הנקרה הר הזיתים. והמלחמה הקשהמן חז' הפסקה בפעם הראשונה – את מריבות האחים ביניהם ביל הרף בבהלה השקיפו ברומים חונים בשלושה מקומות. גיבורים אנו, צעקו בקול, להלחם ביןינו בלבד, והרומים יראו ברוכה בירבונו ויתפסו את העיר באפס יד? הדברים האלה דברו המתאפסים יחד, ויתפסו את כל נשקם, ויגיחו במרוצת הלחם בלגיון העשiri. וכמעט היה כל הלגיון עדי אובד, ללא מיר טיטוס לעזרתו.

כך נלחמו אבותינו על הר-הבית, וטיטוס עוד הרבה פעמים ישר את ליגונוטוי, אף חרף אותם, על הגדנותם מול פני היהודים הלוחמים אשר סם היושן הנגע אוותם למעשי גבורת מופלאים. עד אותו יום מר ונמהר בו שלחה אש בבית תפארת-תנן, והלוחמים היהודים רואו את בית-המקדש עללה בלהבות, ונשפטו לבם, אך הם מוסיפים להילחם – על פי עדותו הנצחית של יוסוף בן-מתתיהו – ועל כל על ההר שרerb' ואוכל באש – לב האומה; קודש הקודשים; המכילה האדר; מקום השכינה; מקור האמונה – ואז השיבו ללחמים היהודים, טיטוס המנצח, לכרות הצע ללחמים היהודים, טיטוס המנצח, לכרות עמו ברית. הוא פנה אליהם במילים הבאות: "אם תפרקו את כל נשקם ווסגיוו את עצמכם כדי, אתן לכם את נפשותיכם שלל". והנה, כך השיבו ללחמים היהודים האחרונים: "לא תוכל לכרות עמק ברית, יען נשבענו לבלי עשות זאת לשולם. ועל כן מבקרים אמו מקר, כי תחן לנו לצתת דרך החומה, עם נשינו טפין, אלי מדבר". אפילו ביום ההוא לא נכנעו הלוחמים היהודים לטרום, שהדבירה תבל וללאה.

מציון תצא אהבה

כִּי מֵצָיו נַצָּא אֶל הָעוֹלָם
יְפִים, מְחֻזְקִים, בַּיחָד
כְּמוֹ שָׁעַמְדָנוּ שָׁם בַּפְּעַמְתַּיְרָה
בָּאָרֶץ רְחוּקָה

ונגדע איז צולנו את הדורך
נשמע וונכין שכל זה קרה
ויהי ערב ויהי בוקר יומ השבעה
אוואו....

כִּי מַצְיָּן תֵּצֶא הַאֲהֻבָּה
יִפְהָא, זְכוֹרָה, נְעִימָה
כְּמוֹ שְׁחִיכִינוּ לָהּ אֱלֹפִים שָׁנָה

ציון יצא תורה
וזכרה ה' מירושלים
הלויה

יונתן רזאל

כִּי מְצַוֵּן תָּצַא הַאֲהָבָה
יִפְהָא, זְכוֹרָה, נְעִימָה
כְּמוֹ שְׁחִיכָּנוּ לָהּ אֱלֹפִים שָׁנָה
בָּאָרֶץ רְחוּקָה

כִּי מֵצָיו תַּצָּא הַבְּנָה
שֶׁלְמָה, זְכוֹרָה, נְעִימָה
כְּמוֹ שָׁמְעָנוּ אֹתָה בְּפָעָם הַרְאָסָונה
בָּאֲבָץ בְּחֻזֶּה

**ספרת על השקט, על האדם
לוקחת אל כל המקומות הטובים שבעוולם
לוקחת אותה, אותן, ובכלל**

כ' מאדם יוצא דבר
מוכר, שלם, מבש
וישמעון אוטו ברטון

בארץ רוחוקה

חזהן אחרית הימים

"הזכיר אשר חזה ישביהו בן אמוץ על יהודה וירושלם: והיה באחרית הימים נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים ונשא מגבעות ונהרוא אליו כל הנגועים: והלכו עמים רבים ואמרו לנו ונעלה אל הר ה' אל תל אלהי יעקב וירנו מדרכיו וכלכה באורךתו כי מציון יצא תורנה ודבר ה' מירושלים: ושפט בין הגאים והוכים לעםם רבים וכתחו חרבותם לאתים וחניתותיהם למזרחות לא ישא גוי חרב ולא ימדדו עוד מלחה: בית יעקב לו וכלכה באור ה'"

ספר ישעה, פרק ב'

ולחמים, מורעבים וצמאים, שותתי דם, והוסיף לעמוד מול טנקים ותותחים. פלאי גבורה אגדתיים נכתבו על המתרס ההוא בדם של טובי בניין, שעמדו עד הרגע האחרון, עד הנשימה האחרונה במלחמה על לב האומה. הלחמים, חיל' ההגנה והאצל', לא נכנעו. רובם נפצעו או נפל בקרוב לא כנעה הייתה בעיר העתיקה, אלא מלחת גבורה עילאית, המഴירה אותן לימי קדם של אומנתן, עת בפי עמו עמדו על הר-הבית, ויחד עמו על בסורה השמימה. מלחה זו וגבורה זו החזקנה את לבנו ביום מר ונמהר. הן נתנות בטחון בנפשנו, כי שוב ישבו משחררי יהודה וגאoli ישראל להר-הבית, ועוד הנה ייפנו את דגלינו על מגדל גוד. בDEM ואוש ופללה הביע בזעקה - בDEM ואוש פקום פושע הונזיהך, והיא לנו פהיה לשולמייך עד'.

למן תהיה ירושלים עיר דוד, לעולמי עד – שיר המעלות לדוד. שמחתי באומרים ל' בית ה' נלך. עמודות היושב לנו בשעריך ירושלים. ירושלים הבנויה כעיר שחוברה לה יהודין, שם על שבטים שבטי יה, עדות לישראל להזחות לשם ה'. כי שמה ישבו כסאות למשפט, כסאות לבית דוד. שאלות שלום ירושלים, לשלים אהובין. יהיה שלום בחילן, שלוה בארומונותיך. למען אחוי ורעה אדבירה נא שלום בן. למען בית ה' אלוקינו אבקשה טוב לך. שיר המעלות. בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים. אז נמלא שחוק פינו ולשונו רינה. אז יאמרו בניים: הגדייל ה' העשוות עם אלה. הגדייל ה' העשוות עמנוי, היינו שםחים. שובה ה' את שביתנו כאפיקים בנבב. הזורעים בדמיעה ברינה יקצרו. הלוון ילך ובכקה נושא משך הזרע באו יבוא ברינה נושא אלומותיו. מושם בן, הזכות לנו והחוכה עליינו הלילה זהה בירושלים הגאולה, כעיר שחוברה לה יהודין, במלאת שנה לשחרורה על-ידי גיבורו ישראל, לבך בשם ובמלכות על הנסדים ועל הפלאות, על המלחמות ועל התשועות, שעשה עטם בזמן הזה כפי שעשה עם אבותינו בימים ההם.

ברור את ה' אלקיינו מלך השלים. שהחין, וכי'מן הצענו לטען הזה.

כאותו של השר מנחם בגין בטקס הפתיחה של ועדת תנועת החירות, כ"ח בא'יר תשכ"ח

שער שלישי: על האנשים

על קו התפר שבין ירושלים על מטה לירושלים של מעלה

עמד לו החסיד ברראש הגג והביס על ירושלים מכל צדדייה, פעמים מצד מזרחה ופעמים מצד דרום ופעמים מצד צפון וכן חזה חיללה והיה מוחש בשפטו ירושלים ירושלים. כך עמד כמה שעמד עד שהרגיש ששתת פטירתו ממשמת ובאה. רמז לו לנער והורידו למיטה. ירד ופשט את בגדי הבד וחולץ את נעליו נעליו נעל הבד שעשתה לו אשתו ליום היכיפורים ועלה על מטהו ורץ ידיים והוא עצמו לקרה מיתתו.

זכרה ירושלים כל צعرو של החסיד ועמדו תמייה, מה ראה החסיד שביקש שיארכו לו שעה אחת בעולם הזה שלא ניתן העולם הזה אלא לצער. ולא עוד אלא שטרח וטיפס על גג ועלה על ראש הגג כדי לראות את ירושלים. והרי כל הטבות שמתניתות לו לעולם הבא הן פי אלף אלפי אלפים ורבי רבבות מרבות פי כמו וכמה ממה שניתן להונאות העולם הזה ירושלים של מטה נגד ירושלים של מעלה אינה אפילו כאות קתנה שכותבן לתינוקות למלודם ספר נגד ספר תורה. לקחו להם לב ושולו אותם. אמרו להם החסיד, אхи הזמן קצר והדרך רחואה אבל אומר לכם, שאלתכם היא תשוביთ, קודם פטירתי מן העולם בקשתי לראות את ירושלים, שירושלים של מעלה בניה לפי דוגמא של מטה. כמו שישראל בונים למטה כך בונים שם למעלה. יצא באהה, כפי ישראל מרוחבים את ירושלים למטה כך מרוחבים שם את ירושלים של מעלה. ועוד אומר לכם, כמהידת פסיעותיו של אדם בעולם הזה בירושלים של מטה כך נתנים לו בירושלים של מעלה.

לפניהם מן החומה, שי' עגנון, 1975

ולמגען ירושלים לא אש��ות

עוֹרָה כָּאֵשׁ גָּבוֹר לְחַזֵּק בְּדַק,
שִׂית לְבָרְעִיתָנָה, הַלָּא יִדְעַת
כִּי הִיא כְּשׁוֹבֶנה בֵּין הַחֲדָקָה.

בָּא כְּרָמֵן תְּפָקֵד אֲשֶׁר נְטוּתָה;
אֲלִיעָקֵב תְּתַן אֶמֶת וְצְדָקָה,
חִסְדָּא לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר נְשַׁבְּעָת.

אַפְרִים לְוֹצָאתו (1792-1729)

עַד אָנוּ אֱלֹהִים תִּי אָדוֹן שָׁמִים
פְּנִימָה עֲדַת צִיּוֹן בְּרוּת סְעָר?
עַד אָנוּ תְּהִי עַיִן יְרוּשָׁלָם,
הַר בִּיתְהָן שָׁמָם לְכָמֹת יִעָר?

הַט אָדוֹן וְשָׁמָע פְּקֵח עִנְיִם,
כִּי דְתַנְךָ נָאֵץ כְּסִיל וְכַעַר;
הַוֹּאֵל הִיה מָעוֹז לְבֵית אַפְרִים,
וַיַּדְבְּרוּ אֶת אָוֹבִים בְּשֻׁעָר.

עיר האמת בעידן הפוסט-אמת

(א) וַיֹּהֵי דָבָר־יְהוָה צְבָאוֹת, לְאמֹר.

(ב) כִּי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת, קְבָאתִי לְצִיוֹן קְנָאָה בְּדוֹלָה; וְחַקָּה גְדוֹלָה, קְבָאתִי לְהָ.

(ג) כִּי אָמַר יְהוָה, שְׁבַתִּי אֶל־צִיּוֹן, וְשְׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלָם; וּנְקַרְאָה יְרוּשָׁלָם עִיר הַאֲמָת, וּהָר־יְהוָה צְבָאוֹת הַר הַקָּדֵש.

(ד) כִּי אָמַר, יְהוָה צְבָאוֹת, עַד יִשְׁבּוּ זָקְנִים וּזְקָנָתִים, בָּרְחוּבּוֹת יְרוּשָׁלָם; וְאִישׁ מִשְׁעָנָתוֹ בְּזִדּוֹן, מִרְבּ יָמִים.

(ה) וּרְחוּבּוֹת הַעִיר יִפְלָאוּ, יְלִדִים וַיָּלֹדוֹת, מִשְׁחָקִים, בָּרְחוּבּוֹתֶה.

(ו) כִּי אָמַר, יְהוָה צְבָאוֹת, כִּי יִפְלָא בְּעֵינֵי שָׂאָרִית הָעָם הַזֶּה, בִּימִם הָהִם גַם בְּעֵינֵי, יִפְלָא, נָאֵם, יְהוָה צְבָאוֹת.

(ז) כִּי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת, הַנְּנִי מְשִׁיעַ אֶת־עַמִּי מִארְץ מִזְרָח, וּמִארְץ, מִבָּאָה הַשְׁמָשָׁ.

(ח) וּהַבָּאתִי אֶתְּמָם, וְשְׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלָם; וְהַיְלִי לְעַם, וְאַנְיָה לְהָם לְאֱלֹהִים בְּאֶמֶת, וּבְצְדָקָה.

ספר זכריה, פרק ח'

ירושלים שלי

ירושלים שלי...

אמר הצער שם ליד שער שכם:
ירושלים שלי
היא צלב על חנות, ושורטם בחוץ
אחות שלישינה וכורע עם פצצות,
אחות שלישינה וכורע עם פצצות,
מצעד עצמאו, ידים קפוצות,
יס סר, ווט דו יי ל'יק? קבב אוור
שישליך?

ירושלים שלי...

אמר החיל מאשדות יעקב
ירושלים שלי
היה בא פעם לבוקר של שכול
סימטה וצלף בצריח משמאל
סימטה וצלף בצריח משמאל
מאז לא חזרתי פשט לא יכול
אכנור וגדי - שניהם בשבי
ירושלים שלי.

דן אלמגור (-1935)

אמר הרוכל מזכרת משה:

ירושלים שלי

היא מחנה יהודה בערב חגיג
שבת של "פפיטס", קללות נהגים
שבת של "פפיטס", קללות נהגים
וחומוס של רחמו וריח דגים
כביסה על הכבש ומקלחת מדלי

ירושלים, ירושלים,

ירושלים שלי.

ירושלים שלי...

אמר הסנדלר משכונת קטמון:

ירושלים שלי

הוא שבע שנים של גנים בכלוקון
שיכון בלי חנות, אוטובוס כל חשבון
שיכון בלי חנות, אוטובוס כל חשבון,
שבת - הצגה ראשונה באוריון
גם קטמון ג' היא בשבילי
ירושלים שלי...

אמר הבן מהאה שעירים:

ירושלים שלי

היא שטרײַמל שחוֹר וסְפִּיר אָפּוֹרִים
ו"בַּתְּ יִשְׂרָאֵל לֹא תַּלְךְ בְּקָצְרִים"
ו"בַּתְּ יִשְׂרָאֵל לֹא תַּלְךְ בְּקָצְרִים",
היא לחש תפילה לימים אחרים
לא כאן, כי למעלה קורצת היא לי

מסע בין שתי ירושלים

ירושלים שלמטה העתקה עצמה

מהpedia אל סליות נעל

ירושלים שלמעלה העתקה עצמה

מרקיעים אל כובע

אני מתהלהת וחדרי לב ריקים

יש פעימה אחת שכואבת לי תמיד בלכתי בשכתי וככוא

אני מנסה לאטר האם היא באה מכאב החיל הפנוי שם בחדרים

בטראם שכירה או אחריה

יש עמיות בראשי ואני מצילה להגדי האם זה הכאב הנואש להתמלא

או כאב פניו ההרים

יש עמיות בעתוני הבקר ובספר הפקדר

בדבר ירושלים יש עמיות האם ירושלים היא מקדש עיר או ארץ או שהוא כלם

עם התהווות השחור לתכלת ונងוץ אוור לבן בהיר ודק

מטפספים כמו חיים צפוצפי התרור ונקיות הנקרין

נולדים מחדש על העצים פאן בל בקר ובכיהם שר השירים

פתחי לי יונתי תפתי ראשי מלא טל קוץומי רסיסי בקר

אני חוכשת כובען כדי לצאת לרחוב וללכת לאיד שמה נעלים

מתהלהת חפשיה בעיר ללא מדרכות רחוכה משתי ירושלים

פח זבל חתולים אקליפטים ועוובים מחיכים מתחן ירידת אויר דחוס ספוג בריח מלחים

טופפים על דשא פלסטייר זרע בזבלים

האויר עבה

כל ארצי ירושלים. אני מתבוננת בה מפרקם שכתי על שפת הווד'

היא כואבת בתוכי כפעימה האחת שתמיד מחסיר הלב כשהוא באחיה אחת מתאהב

ירושלים לנגידי אני רואה אותה שקופה. אני בה עטופה.

הוואדי החרב מלא אותה. צריך לילכת רוחק כדי להשקיף על המקרים ממנה נתנו לתפס את
א奔 השטעה בהזילה דקמאות אני שוטה אותו בתוכי. על העפר בשלהי 45 התגלגלו מתקבל
התפלש באדמה לבוש בגדי שacket שתה בכוויות ערך קטנות את דמויותיו הפלחות זעק על

בכיה של רחל על בניה הנהוים לאפר עד שהתעלף איז מי אני שאבכה בשכתי כאן על
מדרגות האבק על מה האבל על מה היה בשכתי בין בתרי בתוך ערמת הגROUTאות של שברי
דעתי וארכ הריסותיו ושתי ירושלים כשי שוערים בתוכי בועטות את גזריהם מלמעלה
ומלמטה אל האמצע המפצע. כל סף ודם רותח כל עבורן ירושלים.

ירושלים מתחן דיו אדם, חביבה פדייה, 2009

ירושלים כעיר עברית

ארץ ישראל אינה לא "בית" מוסלמי ולא "בית" יהודי. זהו ביתו של האנגלי. מה שנוצר בירושלים - משחקי טניס וمسابות תה - זהו אותו דבר עצמה, שנוצר בכל אחד השכונות האנגליות בעולם, במקומות שהאנגלים הסתדרו במקומות הנוחים ביותר על פni האדמה. הם מניסים להפוך את ירושלים למקום כזה. ואני רוצה לעשות את ירושלים לעיר עברית אמיתית.

כאור יהל, יהודה עיר, 1937, מתוך פרויקט בן יהודה

על פסגת הר הצופים

עיר-פרוזות הייתה עיר קדש'

נשבר בר כל ברית;

אן עוד נשאר בר שער סגור,

זה שער המקשית.

רבות בנוין שלחוני אלין

למסור לידי את מפתחותין.

ירושלים, ירושלים

נשבעתינו בשם אדני;

ירושלים, ירושלים

האריך פניך אליו!

על פסגת הר הצופים

שלום לך, ירושלים

אלפי גולים מקומות כל תבל

נושאים אליך עינם

באלפי ברכות הי' ברוכה

מקדש מלך, עיר מלכה

ירושלים, ירושלים

אני לא אוזע מפה!

ירושלים, ירושלים

יבוא המקשית, יבוא!

אביגדור המאירי (1890-1970)

על פסגת הר הצופים

אשתחווה בר אפים.

על פסגת הר הצופים

שלום לך, ירושלים.

מאה דורות חלמתי עלייך

לזכות, לראות באור פניך.

ירושלים, ירושלים

האריך פניך לבננו!

ירושלים, ירושלים

מחרכותיך אבננו!

כלב בוטח באתי הולם

קקים את הריסותיך

אן אין אבנה את בית מקדשך

אם אין שלום בין בנייך?

ספרדים, אשכנזים, פימנים, פלשים

אורפליים וגורגים וחרדים וחפשים

ירושלים, ירושלים

לא זאת חזרתי בחלומו!

ירושלים, ירושלים

בין בניך השרי נא שלומו!

מי היה ירושלמי?

על שני דברים אני מצטרע כל'מי ואני יכול למצאו לתוכומם. נולדתי לא בירושלם, אף לא בארץ-ישראל. ודברי מהרגע שהייתי نفس ממלכת היה - לא בעברית. מן היום אשר דרכה כף וגלי על אדמות האבות אימצתי את כל כוח לי'הארץ-ישראל: התאבלתי בהברה בעפרה, שאפתוי בזמא את אויריה, הסתכלתי בעוגג נהירה ובעמיקה, בהדר חליפות צבעי שמייה, בזריחת שמשה ובשקעתה, הקשבתי ברגש קודש לגנגז נהריה ונחליה, ואוכל לאמו, כי בכל אני מרגיש את עצמי ארץ-ישראל, ירושלם. נתק כל חיבור וקשרبني ובין כל שאר הארץות, ואני חsh אהבה רק לארץ אחת - לארץ ישראל. אהובה עלי עצם הארץ, חברים עלי אפיו יסניה, אפילו מחלהיה, קדחותיה.

החלום ושבתו, אליעזר בן-יהודה, 1917, עמ' 56-57

שלל סיבות לאהוב את ירושלים

גם אני העבך חולה אהבת ירושלים אמי, והו עני ולבי שם כל הימים ובכל צורתם לי צר. ואני דורש שלום וטוהר כasher יעדון יידען אובי ורעד, ولكن לא אוכל להתעלם מעננה גם אני חלק. ותשועה ברוב יעצ. ירושלים עיר קודשנו עיר ואם ישראל, היא בית אמנו וחדר הורותנו היא תעללה על ראש שמחתנו ונגדה כל תאואתנו כיווק אל שדי אמר. היא מנתק אותנו משוד תנחומייה. היא הנוננת טרף לביה וחוק לנערותיה כמו שנאמר: יברך ה' פזון כי שם צוה ה' את הברכה חיים עד העולם. היא המאחדת את בניה אחים גם יחד, כמו שנאמר: ירושלים הבנינה כעיר שחוברה לה יחידין. עיר שהיא עשוה כל ישראל חברים, היא המיחודה אחדותו יתברך ה' אחד ישראל גוי אחד בארץ.

כתבו הרב יהודה אלקלעי, הרב יהודה אלקלעי, 1974, עמ' 686

האם זהו המקדש השלייש?

"לפנֵי אלףים וחמש מאות שנה חרב מקדשו הלאומי היכל ה' אשר על הר המוריה. עתה אנו באים בימ הנוצרים, כי אם אנשיים בעלי הדרת פנים וטובי תואר וקומה, לבושים בתלבושת נאה, וקיניהם ובכיותם על ארץ מולדת ממש לפנֵי אלף ושמונה מאות שנה הוא מחה הייתך נהדר והויתר מעורר חמה לאפשר מה שאפשר לראותם בעולם..."

פרופ' איינשטיין מול המקום הזה אתה רואה את הר המוריה. לפני שלושת אלפי שנה בנה אחד מגודלי עמנו, שלמה המלך, בית תפילה לאלהי העולם, וכאשר חן את הבית התפלל כי הבית הזה יהיה בית תפילה לכל העמים ואנו מתפללים עכší, כי הבית הזה, בבית האוניברסיטה העברית, שאנו מחנכים כאן על הר-הצופים, יהיה בית מדע לכל העמים".

נאום בטקס פתיחת האוניברסיטה העברית, מנחם אוסישקין,

1925

ירושלים, נעים להכיר

אבל מכל העולם

אנשים קוראים לה בכל השמות

ושרים לה בכל השפטות

עלים אליה,

נלחמים עליה,

יש גם אנשים שגרים בה".

מאיר שלו, מיכאל והמפלצת מירושלים, 1989

"מי אינו מכיר את ירושלים?

היא לא גדולה כמו ניו יורק,

היא לא יפה כמו רומא,

יש בה פחות אנשים מאשר בטוקיו,

אין בה חוף-ים,

אין לה נהר,

עוד אין בה גורדי שחקים,

כבר אין בה ארמונות של מלכים.

עיר שבאים למות בה כל'יר חייה

"אצל כותל המערבי ראיyi לא בריות-שפלה ובזיות, פסולת מן אנושי, כאשר תארום אחדים מהគות-בימ הנוצרים, כי אם אנשיים בעלי הדרת פנים וטובי תואר וקומה, לבושים בתלבושת נאה, וקיניהם ובכיותם על ארץ מולדת ממש לפנֵי אלף ושמונה מאות שנה הוא מחה הייתך נהדר והויתר מעורר חמה לאפשר מה שאפשר לראותם בעולם..."

רק חלום אחד יש אשר ירושלים צריכה לחדר מלחלום, והוא כי כל איש יהודי הבא אליה לשאול לשולמה כל חפציו ורצונו הוא לעוזב בה את דרכו או עצמותיו. לארץ שואל יבואו רבים מכל אומה ולשון לבקרה ולסירה, והיהודים צריכים להיות הראשונים ולא האחרון לשאול לשולם ארץ הקודש, אך היוארה מפני השנוררים הקדושים הסבו את לבם ממנה... ואם ימים בהם אשר יבואו יהודים מארצאות הגולה לששים משכנם בירושלים באו יבואו לא למות כי אם לחיות בה. כי ירושלים, בכל הסתי והרפש העתיק אשר בחוץותיה ובחרובותיה העתיקים, נעונה עיר יפה, אשר תוכל לחדר נועריה, אף אם לא בימינו. עוד יבואו ימים וכמו מקדם "מצין תצא תורה ודבר ה' מירושלים".

עיתון הצבי, ישראל זנגביל (מחבר לאלייזר בן יהודה) ניסן תרנ"ג, 1897, גיליון 29, עמ' 1

הברית בין היישוב לדוחקי הקץ

שם עתיק זה, אחד השידורים המעתים ממלחת-חוותמן האחורה, הוכנס שוג, ביד וקעה ואצריה, לחון דברי ימינו. מלאו צף ועלה שם זה בעמדן על יד שששת החללים, אשר שכנו דום בתרכיהם הלבנים, בשורה אחת, תחת הסוכה אשר בחצר בית-החולמים של "הדותה".

והכל מסביב בא לפקק את ההרגשה הזאת: המוני יהודים ירושלים, הצובאים על שער חצר בית-החולמים ונאלצים להתפזר על ידי אנשי-הצבא ההודים, מכונח-היריה שבחווץ, המשמר ההודי, ועל כלום – ההלילה. הממשלה עצמה הואלה ברוב חסדה לטפל בהרגוני. אפילו אוטומובילים של הצלב האדום שלחה לנו ומשמר צבא, ומכוון-יריה. הכל. ורק גזירה אחת גזרה علينا, כי ההלילה תהיה בשעה שחכלה רגל מן השוק. בשעה שלפי חוקי מצב המצו לא ייעז שום קרוב ושום גואל להיטפל אל ההלילה. ואנחנו שלנו, האחראים והרצינאים, קיבלנו עליהם את הגזרה. לאណון אוטם. הם הראו את כוחם ואת אמitemם בימים אלה. אבל מה קשה להשלים עם היקנים ברגע זה.

ההלויה הייתה אילמת. פאלם המכבב הגדול. זו הייתה הלויה של הרוגי-מלחמות. מוקפים זרים זהה ההלויה. באוטומובילים סגורים הלכו גם המתים וגם החיים. אפלת הרחבות שנקרו בלעה אותן. רק משפחה פרבוסלבית-צורתה עמדה על המערה והסתכלה.

ועל קברותיהם החדשניים של הרוגי-מלחמות, החצובים ביד זורה, עדתי אני, בן למשפחה הצעירה בישראל, משפחת דוחקי-הקץ של פועלן הארץ-ישראל, המלומדה בקרים-קדושים, החוצבת במזו ידיה את מבחר קבורה, וחשתוי כי ברית חדשה כרוכה בינוין, היישוב הצער שבעיריהם המשיר את ניצתו בטראם גמליה, ובין היישוב היהודי אותו רק מרוחק.

בימים שלאחר זה שוטתי בין משכנות יעקב שבעיר העתיקה וראיתי את בחרויהם המשתתפים בהגנה, ראייתי את היהודים והקוראים ל"ציוניסטים" לבוא אליהם לעזרה, וראיית הישיבות והיששות המבר-כים את אחיהם הרחוקים, שמעטי על הזקנים המצריים את שמותיהם לרשימת הנאשימים בעזון הגנה, ואדע כי – איזו פורענות חיצונית ובגדות פנימיות לא יביא לנו יום אחר – נחתמה הברית.

הרוגי מלחמות, ברל כצנלסון, קונטרס לד', ניסן תר"פ, עמ' 20

ראשונה זו כבר הורגש הצורך להקים בית וצל קורה לעובדות הרוח של האומה כך טבעה הקדמוני של זה: היא איננה יכולה להתקיים שלשה ימים רצופים בלבד תורה. גם בשעה ראשונה זו יש לנו צרכים תרבותיים, שאין לדוחותם ואי אפשר לנו להתקיים בלבדיהם. יש לנו מלבד זה גם דאגות קשות וכבדות, שטירותיות אחרות בנוגע למורל התרבותי של עמנו בארצות פזורי. עממים בני תmol שלום וחובבים שם. באזיו כל קהל הנצחים פה עלינו להגיד אפוא בקהל רם וכבל תמן, כי הבית שנפתח לפני שעה קלה על הר הצופים על-ידי אורחונו המרום הלוד בפלפור איננו לפני שעה בלתי אם מכוון בין-יום, כמעט שם בלבד. לפי שעה איננו בלתי אם כל, העול לחתמולת תוקן ועתידו ועדן מקופל בתוכו ותליי במקול, ואעפ"כ בטוח אני, כי אלפי ישראל הנקברים פה ועם רבבות אלפי ישראל בכל קץ תבל – לב כלם הרועד עתה מגיל יג'יהם, כי החג אשר יוחג היום במקום הזה איננו חג אשר בדה אותו מלבו מי שהוא, כי אם יום גודל וקדוש לאדוננו ולעמו. בטוח אני, כי עיר רכבות אלפי ישראל, הנשאות עתה מכל תפוצות הגולה אל ההר הזה, מאירות עתה בהרי תקה ונחמה ולבם ובשרם ירנו ברכת תודה לאל חי, ברכת שהחינו וקימנו ובגענו למן הזה. כלם יודעים מרגשים, כי ברבע הזה הדליק ישראל על הר הצופים את הנבר הראשון להנחתת חי' רוח. יום תבא הבשורה אל כל תפוצות ישראל באשר ימאסו הבנים בבניין האלה. בשעה קדוצה זו הייתי מתפלל תפלה קרצה: מי יתן ולא תשכחנה המשונה זו, שהמה ישראל, על אף ועל חמתם של כל העניות מה שיאמר: אומה אלה יומ-יום ושעה-שעה זה אלפים שננה לטורדה מעולמה ולעקור אותה מאירה ומשရש חייה – אומה זו, אומר אני, שעבדה את גופה ואת נפשה למלאות-הרוח שעבד עולם. כאן, במלכות-הרות, היא מכירה את עצמה אזרח רענן ומתרעה, ובקרקע-עלם זה נעצה את כפות רגליה בכל כחה ולא תזוז משם. כל מ"ט שערו טומאה של הגלות הארץ לא העבירה עכל דעתה, וכל מ"ט שערו יסורים של העניות המונולית לא שננה מתוכנתה היסודית. בוורתה מתוך אונס על חי' שעה לשם חי' עלם, למדת בימי עניה ומרודיה לשעבד את צרכי גופה לצרכי נפשה ולהזכיר את דרישות החומר לתביעות הרוח. בגבולה של מלכות זו יצרה האומה הישראלית את ראשיה קנייה ומוסדותיה הלאומיים, שקיימה בעוני במשמעות נדודים ושמרו על חרותה הפנימית בעבודתה החיצונית, והם הם שהחיו והגיעו עד התה זהה, חוג פיתוח האוניברסיטה על הר הצופים. מתחן הרגשה זו נמלטנו אל הארץ הזאת. לא בammo לבקשפה לא עשר ולא שליטון ולא גודלה. הארץ הקטנה והדלה הזאת – מה כחה לחת לנו מלך אלה? אין אם רצים אלא למצוא בה רשות-היחיד כל שהיא ליגיע כפינו ועמל רוחנן. גודלות עוד לא עשינו פה, עוד לא הספקנו לרוחץ את רגליים הדריכים בימי הנדודים, ועוד לא החלפנו את שמלותינו המתולאות. בלי ספק עוד תעבורנה שנים רבות, שנעת עמל ויסורין, עד אשר נרפא את הארץ השוממה הזאת מצערת סלעית ומרקבן בצוותה לפי שעה רק התחלה של בניין, אבל גם בשעה אתה עתיד לבנותה.

נאום בטקס פתיחת האוניברסיטה העברית, חיים נחמן ביאליק, 1925, מתוך פרויקט בן יהודה

למי מגייע הקרןitis על פרס נובל לזוכה היישראלי הראשון?

"מתוך קיטטורה היחסוטית שהחריב טיטוס מלך רומי את ירושלים וגלה ישראל מארציו נולדתי אני באחת מערי הגולה. אבל בכל עת תמיד דומה היה עלי כדי שנולד בירושלים. בחולם בחוץ לילה ראייתי את עצמי עומד עם אחיו הילויים בבית המקדש כשהאנו שר עמם שרי דוד מלך ישראל. נעימות שכאה לא שמעה כל אוזן מים שחרבה עירנו והל עמה בגולה. חושד אני את המלאכים הממנונים על היכל השירה שמייאתם שאшир בהקץ מה שרתו בחולם, השכיחו ביום מה שרתו בלילה, שאם היו אחיו בני עמי שומעים לא היו יכולים לעמוד בצדדים מחמת אזהה הטובה שאבדה להם. כדי לפיסס אותו על שנטלו מני לשיר בפה נתנו לי לעשות شيئا' בכתב."

נאום קבלת פרס נובל, שי' עגנון, 1966, מתוך פרס נובל

יעודה המקורי של האוניברסיטה העברית

קדשת השעה ורוממותה מצוות עלינו במפגיע שלא לחילה ולא להפסידה בדברי גוזמא והפלגה כל קלה על הר הצופים פה עלינו להגיד אפוא בקהל רם וכבל תמן, כי הבית שנפתח לפני שעה כל תפה און בלאו אונרונו המרום הלוד בפלפור איננו לפני שעה בלתי אם מכוון בין-יום, כמעט שם בלבד. לפי שעה איננו בלתי אם כל, העול לחתמולת תוקן ועתידו ועדן מקופל בתוכו ותליי במקול, ואעפ"כ בטוח אני, כי אלפי ישראל הנקברים פה ועם רבבות אלפי ישראל בכל קץ תבל – לב כלם הרועד עתה מגיל יג'יהם, כי החג אשר יוחג היום במקום הזה איננו חג אשר בדה אותו מלבו מי שהוא, כי אם יום גודל וקדוש לאדוננו ולעמו. בטוח אני, כי עיר רכבות אלפי ישראל, הנשאות עתה מכל תפוצות הגולה אל ההר הזה, מאירות עתה בהרי תקה ונחמה ולבם ובשרם ירנו ברכת תודה לאל חי, ברכת שהחינו וקימנו ובגענו למן הזה. כלם יודעים מרגשים, כי ברבע הזה הדליק ישראל על הר הצופים את הנבר הראשון להנחתת חי' רוח. יום תבא הבשורה אל כל תפוצות ישראל באשר ימאסו הבנים בבניין האלה. בשעה קדוצה זו הייתי מתפלל תפלה קרצה: מי יתן ולא תשכחנה המשונה זו, שהמה ישראל, על אף ועל חמתם של כל העניות מה שיאמר: אומה אלה יומ-יום ושעה-שעה זה אלפים שננה לטורדה מעולמה ולעקור אותה מאירה ומשרש חייה – אומה זו, אומר אני, שעבדה את גופה ואת נפשה למלאות-הרוח שעבד עולם. כאן, במלכות-הרות, היא מכירה את עצמה אזרח רענן ומתרעה, ובקרקע-עלם זה נעצה את כפות רגליה בכל כחה ולא תזוז משם. כל מ"ט שערו טומאה של הגלות הארץ לא העבירה עכל דעתה, וכל מ"ט שערו יסורים של העניות המונולית לא שננה מתוכנתה היסודית. בוורתה מתוך אונס על חי' שעה לשם חי' עלם, למדת בימי עניה ומרודיה לשעבד את צרכי גופה לצרכי נפשה ולהזכיר את דרישות החומר לתביעות הרוח. בגבולה של מלכות זו יצרה האומה הישראלית את ראשיה קנייה ומוסדותיה הלאומיים, שקיימה בעוני במשמעות נדודים ושמרו על חרותה הפנימית בעבודתה החיצונית, והם הם שהחיו והגיעו עד התה זהה, חוג פיתוח האוניברסיטה על הר הצופים. מתחן הרגשה זו נמלטנו אל הארץ הזאת. לא בammo לבקשפה לא עשר ולא שליטון ולא גודלה. הארץ הקטנה והדלה הזאת – מה כחה לחת לנו מלך אלה? אין אם רצים אלא למצוא בה רשות-היחיד כל שהיא ליגיע כפינו ועמל רוחנן. גודלות עוד לא עשינו פה, עוד לא הספקנו לרוחץ את רגליים הדריכים בימי הנדודים, ועוד לא החלפנו את שמלותינו המתולאות. בלי ספק עוד תעבורנה שנים רבות, שנעת עמל ויסורין, עד אשר נרפא את הארץ השוממה הזאת מצערת סלעית ומרקבן בצוותה לפי שעה רק התחלה של בניין, אבל גם בשעה

תייריהם

פְּרִירִים סָכִיב הַפְּדָרִיר
וְשֶׁמְשֹׁתִי לְהַם נְקֻדַּת צִיּוֹן, "אַתֶּם רֹאִים אֶת
הָאִישׁ הַזֶּה עַם
הַסְּלִים? קָצַת יִמְנָה מֶרֶאשׁוֹ נִמְצָאת קַשְׁת
מִן הַתְּקוֹפָה הַרוּמִית.
קָצַת יִמְנָה מֶרֶאשׁוֹ". אַכְּל הַוָּא זֶזֶז, הוּא זֶזֶז!
אֲמְרָתִי בְּלֵבִי:
הַגָּאֵלָה תְּבֹא רָק אִם יִגְּדוֹ לְהַם: אַתֶּם
רֹאִים שֶׁם אֶת הַקַּשְׁת
מִן הַתְּקוֹפָה הַרוּמִית? לֹא חָשׁוּב: אַכְּל לִידָה,
קָצַת שְׁמָאֵלָה
וְלִמְטָה מִפְּנָה, יוֹשֵׁב אָדָם שְׁקָנָה פְּרוֹת
וַיְרֻקּוֹת לְבִתוֹן.

יהודיה עמייחי (1924-2000)

בָּקוּרִי אֲכְלִים הַם עֹורְכִים אֲצָלוּנוּ,
יוֹשְׁבִים בַּדַּיְם וְשָׁם, מְרַצִּינִים לְדַיְם הַכְּתָל
הַפְּעָרָבי
וְצָוחְקִים מְאַחֲרִי וְלִלְוָנָתִים כְּבָדִים בְּחַדְרִי מְלָן,
מְצֻטְלִמִים עַמְּמִתִים חַשּׁוֹכִים בְּקָבָר רְחֵל
וּבְקָבָר הַרְצָל וְבְגַבְעָתִ הַתְּחִמְשָׁת,
בּוֹכִים עַל יְפִי גִּבְוָרָת נְעָרִים
וְחוֹשְׁקִים בְּקַשְׁיחָות נְעָרָותִים
וְתוּלִים אֶת פְּתַחְתּוֹנִיהם
לְבּוֹשׁ קָהִיר
בְּאַמְבָטִיה כְּחָלָה וְצָונָנָת.
פָּעָם יִשְׂכָתִי עַל מְדָרְגוֹת לְדַי שָׁעָר בְּמִצּוֹת
דָּוד, אֶת שְׁנִי הַסְּלִים
הַכְּבָדִים שְׁמָתִי לִידִי. עַמְּדָה שֶׁם קְבוּצָת

תשעה קבין של מיוות כ'קה ירושלים

רבי יהודה הלוי כתב לירושלים: "אני כינור לשיריך". אני שומעת את נעימת הכנור הפיזית שהפכה למתירות העשדיים להתפוצץ מבci. איזו מין עיר היא ירושלים? מקום עם מטען עדף, קוראת לדחות רבות ועמים רבים אך לא יכולה לאחד ולקבב אותם. מקום קר, אף, מנוכר ומלא קונוטרטים. כמו אקסטרים לנגן שוט קלאייסי בסרט אקספרסיוניסטי – אין דבר שלא עשוי להפיח מעבר לפינה, ומנדג, יפה, עתיקה וקדושה, אך לא מסוגלת להכיל בתוכה את כל העצמה הזאת. מבקשת את דם בנותיה ובניה מכל העמים. רוויה בצער וקרבות, עיר לשולם שאלק. ממש כמו ה"מולדת" שאינה פרושת בפני רשות בטחון ושלל אפשרויות כדי שאשר ואכחנה בה שורש, אתייה ואשמח בה וממנה, כך גם עיר הבירה "שליל" – שורתה, בועתת ומדמת. אני מבקשת לעשות תיקון ולהיות חיות שפויים שאינם מתבוססים בסבך היסטוריה ובקדושות האגדה והמיתות. אני לא מוכנה לzechol במנגורות טහנות וחוותות כדי לבלב הצדקות לנוכחות של. אני רוצה להיות ומותרת על החלום להיות בת לאום תמורה מעט שקט ושפיות. עשרה קבן של מות ירדן לעולם, תשעה נטלה ירושלים ואחד לעולם כל'. במקומות אנדרטאות וחורבות בכל פינה, אני חולמת על יום שבו ירושלים תהיה עיר ביןלאומית – עיר אחת ומאותה לכולם. ירושלים, אל-קודם, ג'רוזלם, אליה קפיטולינה, HOLY CITY, Zion ובתוכה אלוהים אחד. עיר שוונונית, פתוחה ומובלטת הבטהה לאוטופיה שmagismeh את עצמה. אוצרות של אור וויפי שאפשר להגנות מהם להחיות בתוכם. עיר שכל מי שירצה להיות בה יוכל להאמין, יוכל להרגיש שהגע למקום שלא צריך להוכיח בו כלום, מקום שבו גם סבא של היה מרגיש שהוא יכול להיות בו ללא שהוא צריך להוכיח לנוות ולהשנות, לוותר על שפה וולומות. מקום שבו יוכל להזוז לשורשים של השפה והתרבות ואל המחייביא שלו, לחיות בעיר שלא צריך להילחם בשביבה ועלייה, עיר של אמונה באדם, שבמקום לדם לבלבת תצלית סופסו לשחרר את עצמה מעצמה, ולשחרר כך גם אותו ואת כלנו.

אוטוביוגרפיה ממולכדת, אתר האינטרנט ערבית, יודפת גז, 2011

מי הם הצעינים האמתאים?

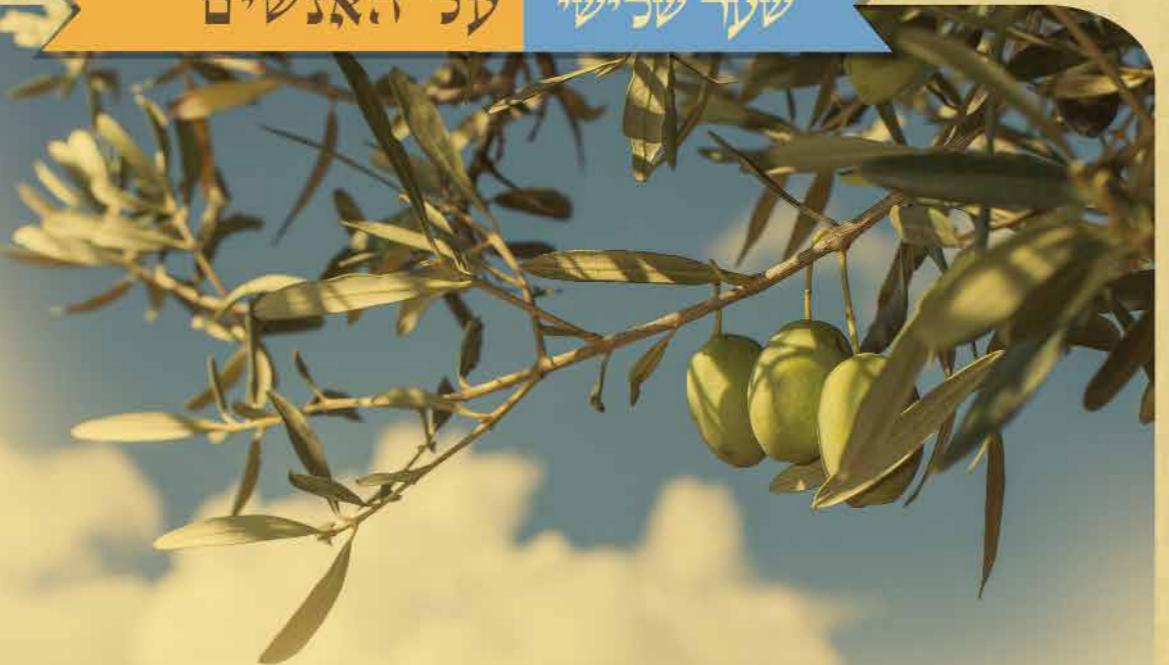
זכיתי עוד לראות את וילנה לפני המלחמה הזאת. ראיתי אותה אז בפעם הראשונה בחיי. הייתה נרגשת מה מגע עם רוחות העבר המרתקות עוד לא כל הפרעה במשכנות עמי העתיקים, אף כי בצדדים רעשה העיר הגדולה של זמננו. ובכל זאת כשצריכה הייתה לרשום בספרית שטרואשן את שם המבקרים וליחסify גם דבר-מה מהרהור, כתבתי: "לֹבִי הָיָה בְּתוֹךְ יְוָתָר, אֵילִי הָיָה אֶזְרָחָת אֶלְהָ שָׁמְרוּם עַל הַר הַצּוֹפִים". אך לוויתה אוית הרגשה כי במאה שכ-tabs היתה גם איזה קלות דעת. כי בעצם – מי יערוב לשלהות הבניינים על הר הצופים? ומהין הוואות, כי אלה לא תגעו יד המחריב? אלא שנם לבני נכסיו חרבות יש, כמובן, הבדל איפה ואיך להחריב, כמו שיש הבדל אין ואיפה ימצא המות את האדם. ואם, חלילה, נגזר משזה על ספרית שטרואשן – מוטב שיקירה הדבר על הר הצופים! ובחשביו זאת הבנתה, שלאה אשר רצוי שקבעם יהיה על הר היזדים – ציונים, גם אם בחיהם התקחשו לציונות. והציונים אשר יכלו, לשם ביטחונם, לעזוב את הארץ בימי המלחמה – אלה אינם ציונים, לא רק מפני שיכל לעזוב את הארץ שסכנה מרחפת עליה, כי אם גם מפני שיכל להסתכם לכך, שאת סכנת המות האורב לאדם יפגשו בנכרא.

פסות ורשימות, רחל צנעלסון שזר, 1966, עמ' 281

סיכון וסיכון

סמטה קטנה בשוק, בדרכן אל הכותל
חג' מוסלמי בתרבוש משי, בಗימנה ארוכה
פוסף לאיינו נשען על מקל.
שני נזירים שקוועים בשיחה.
שלושה בחורי ישיבה, בצד חפוץ,
גlimma בגימנה נוגעת, מלמול בממלול.
הסכיבת מביטה בהם בענייני אבן. היא

מקום של אש

חוֹץ מַעֲצֵי הַזִּית
שָׁהֵם עֲצֻובִים וְחַכְמִים כָּאַנְשִׁים.
וְכָאֵשׁ מֶלֶךְ זָר וְאוֹיב
מַכְפִּישׁ שִׁיכּוֹתֵינוּ לְעוֹר
שְׁנַבְּיא אֹהֶב
תַּלְהָ עַל צְוֹאָרָה
סְפִירִים נָפְךָ וְכָדְכוֹ -
נְרַעַדְתָּ כְּמוֹ לִבִּי צְמָרוֹת הַכְּסָף,
וְכָאֵשׁ מֶלֶךְ זָר וְאוֹיב
מַכְפִּישׁ אֲהַבְתָּנוּ הַנּוֹרָאָה
לְעִיר דָּוד -
שְׁוּמָעִים הַשְּׁרָשִׁים
שֶׁל עַצְתִּי אֵיךְ לְוחַשׁ דָם
שֶׁל הַחִיל הַקָּטָן
בְּתוֹךְ הַעֲפָר:
הַעִיר רַזְבָּצָת עַל חַיִי.
זְלָדָה (1914-1984)

אוֹיר הַרְבִּים אוֹיר חַי
אַהֲבָה נֹשֶׁב
בְּקַשׁ לְמַעֲנָנוּ רְחַמִּים
מִן הַעַלְיוֹן עַל כָּל.
מָקוֹם שֶׁל אַשׁ,
מָקוֹם שֶׁל בַּכִּי,
מָקוֹם שֶׁל טָרַף -
גַּם חַתֵּן וְכֹלה
רְחַמִּים שְׁמַיִם מַבְקָשִׁים
שֶׁלָּא יַתְפּוּרָה הַאָופָק.
כְּלָבִים וְחַתּוּלִים נְבָהָלִים.
רַק בְּצָמָחִים לֹא נִידְלָחִים
עֲסִיסִים
פְּסִיעָה מִן הַתְּהָום,
רַק בְּפַרְחִים הַמְתִיקּוֹת לֹא נִסּוֹגָה
פְּסִיעָה מִן הַמוֹתָה.
כִּי הַצּוֹמָחִים עִם אַחֲר
מַאיַתָנוּ,

הנער העומד באמצע ירושלים

וַיֹּאמֶר לוֹ:
"יַלְדָךְ, לְךָ הַכִּתָּה יַלְדָךְ
לְפָהָ לְנָן יַלְדָךְ..."
וְהִיא בְּשָׁלוֹן
יַעֲמֹד וַיִּמְתַחֵן
עַד לְרַגְעַת הַגְּזָנָן
עַד לְשִׁקְטַת הַמְתָהִים
וַיַּעֲבֹר,
וַיִּגְעַר לִמְחוֹזָה חַפְצָוֹ
אֶל הַמְפַעֲלִים הַגְּדוֹלִים שְׁבָלָבוּ.
ארץ ביתון (1942)

ואם הָאִישׁ הַעומֵד באמצע יְרוּשָׁלָם
הוּא נָעַר עֹור לִמְשָׁל
בֵּן חַמֵּשׁ עַשְׂרֵה לִמְשָׁל
בְּפִנְתְּ קִינְגְ' בָּרוֹגְ' יָפּוֹ לִמְשָׁל
וְהִיא בֵּין שָׁאוֹן לְשָׁאוֹן
בֵּין הַשָּׁאוֹן שֶׁל הָעִיר
לְכַיּוֹן הַשָּׁאוֹן שֶׁבְּלָבוֹן
וְהִיא מַחְכָּה לְעַבְרָה אֶת הַכְּבִישׁ
וְאַפְלָוֹ מַקְלָא אֵין בֵּין
לְאַזְתָּת
וְהַגָּה יְכֹא אִישׁ לִמְשָׁל

אייפה היא ירושלים החדש?

...אתה חלמת חלום אחר: להיות ללא בית על עלי אָרֶץ.
סּוּבָּ כְּדוּרָה אֲדָמָה בְּרַכְבָּות, בְּסְפִינָּות, בְּרַגְלָה.
ישַׁן בַּיָּמִים, שָׁוֹט בְּלִילּוֹת, הַגָּה וְעַצֵּב מִשְׁפְּטִי שִׁיר.
ישַׁב בְּפַנְדִּיקִים עַל כָּסֶר, זָמֵר בְּחַבְרַת אַנְשִׁים זָרִים.
הַתְּבִונָן עַל תְּבִלָּז... בְּכָה לְעַתִּים, שְׁרָק חָרֵשׁ.
הָאֱלֹהִים מְנוּעָו מִמֶּרֶךְ אֲשֶׁר,
לְמַעַן לְאַתְּחִיה חַיְיר שָׁלָר.
לְמַעַן תְּבִין סְבָלָם שֶׁל אַחֲרִים, לְמַעַן
תְּכַשֵּׁר לְתִנְתּוֹת אַכְלָם.
הָאֱלֹהִים הַקְּנוּ בְּבִטְן אָמֵר וַיָּרָא תִּמְדִיד לְבָאוֹ עַדְיהם.
אֶל המִשּׁוּרָה, עַדְוּ עַלְמָם, רַוְמִזִּים אֱלֹהִים מַעֲרְפֵּלִי מַרְחַקִּים
בְּרַמְזִים מַתּוֹקִים לְהַכְּאֵב.
וְךָ יָצָא אֶת יְרוּשָׁלָם הָאַרְצִית כִּדְיַי לְבַקֵּשׁ אֶת
יְרוּשָׁלָם חֲדָשָׁה.
יָצָא אֶת אֶרְץ מִצְרָיִם לְנוֹד בְּמִדְבָּרִיּוֹת הָעוֹלָם
כִּדְיַי לְחַג אֶת פֶּסַח הַנְּשָׁמָה.

הח'ים כמשל, פנחים שדה, 1958, עמ' 276

נאמם כאשר איננו מביא השקר הזראה אל הפעשה הטוב הזראה, ועל כן נאמר: "והרעתם בחצרות הנזכרת לפניכם", "והו לכם לזכרון לפני אליכם", "זכור פורעה". לא שהאלים צריכים אל הזראה והעראה, אך שהפעשים צריכים לשלים ואז יהו ראויים לגמול, כאשר צריים עבנוי התפללה לבטא בהם על השלמות הגמור מהחנה והבקשה, כאשר היה הפעשה והכנה שלמים כראוי, היה עליהם הגמול, והוא זה על דרכם בני אדם כאלו הוא זכרון, ו"דבורה תורה כלשון בני אדם". ואם היה הפעשה בלבדי בונה או בונה בלבד משעה תאבד התחולת, אלא במה שאי אפשר למצאת הכוונה האלים משנת בכל מקום בלב הטהרה וככשר החיק, וולפה מכנים עצמן בסכנות המדברות והיפות והאותות הפתחלפות.

כג אמר החרב: השכינה הנראית עין בעין היא אשר געדרה, כי איננה נגלית כי אם לנביא או למלך נרצה במקום המיחד, והוא אשר אנחנו מצפים לה, באמרתו: "כי עין יראו בשוב ציון", ובאמרנו בחפלה לנו: "וחזינה עינינו בשובן לציון". אך השכינה הנסורת הרכונית היא עם כל ישראל אזרח ועם כל בעל דת האמתית, זו הפעשה, טהור הלב, ונפשו ברה לאלהי ישראל. וארכץ לנו מיחdet לאלהי ישראל, וופעשיהם לא ישלמו כי אם באה, והרבבה מפעצות ישראל בטלות ממי שאין זר בארץ ישראל, והלב והנפש אינם טהורים וזכים כי אם במקומות שישרים בו שהוא מיוחד לאלהים, ואלו היה זה בדמיון ובמשל, כל שכן שהוא אמת'E אשר קדם באור, ותתעורר התשובה אליו וחטה הרגש בז', כל שכן מי שהולן אליו ממקום רחוק, וכל שכן למי שקדמו לו עוננות, והוא מבקש פרת האלילים, אי אפשר לו בקרונות אשר הוי קבועים לכל עין ועון מזון ושגגה, ויסמן על מה שאמרו רבותינו: "כלות מכפרת עון", כל שכן אם יהיה הצלות למקומות רצוי אבל הסכתה בים וביבשה אינה נכנסת באמרתו: "לא תנשו את אלהיכם", אך סכתה שהוא מסכן כמו שתהיה לו סוכנה מקה שירוח באה. ואלו היה מסכן יותר מהה כפי פושעתו וקוות הכפירה, היה הדבר עמו בחקנסו בסכנות, אחר אשר חשב עם נפשו והזיה על מה שעבר מיקי, הספק בו וחזק בsharp ימי ברצון אלהי זיכנס בסכתה; ואם צילינו אלהי שבחי וידה, ואם ימיהו בעונתי. וראה אני זה יותר עזה טובה מאשר יסכנו ב拊שות בעבור שיזכרו בגבורה, או בעבר שיקחו שקר גדול, ושיטור קלה היא הסכתה הזאת מאשר יוכסו במלחת הרשות כדי לקבל שקר על הפלחה.

כג אמר הczori: לפנים הייתה בוחר בחרות, ואני רואה אותך עתה שאתך רוצה להוסיף עבודות וחובות שתהייה חייך בהם בשתדור בארץ ישראל, מפעצות שאין אתה חייך בהם הנה.

מה גרם למלך כוזר להבין מידע מקומו של היהודי בירושלים

כב ואחר כן היה מעין החבר שהסכים לצאת מארץ כוזר ללכת ירושלים, ויהר למלך כוזר על פרידתו ודבר עמו על זה. ויאמר לו: מה תבקש היום בירושלים ובארץ כנען, והשכינה נעדרת מהם, והקרבה אל האלים משנת בכל מקום בלב הטהרה וככשר החיק, וולפה מכנים עצמן בסכנות המדברות והיפות והאותות הפתחלפות.

כג אמר החרב: השכינה הנראית עין בעין היא אשר געדרה, כי איננה נגלית כי אם לנביא או למלך נרצה במקום המיחד, והוא אשר אנחנו מצפים לה, באמרתו: "כי עין יראו בשוב ציון", ובאמרנו בחפלה לנו: "וחזינה עינינו בשובן לציון". אך השכינה הנסורת הרכונית היא עם כל ישראל אזרח ועם כל בעל דת האמתית, זו הפעשה, טהור הלב, ונפשו ברה לאלהי ישראל. וארכץ לנו מיחdet לאלהי ישראל, וופעשיהם לא ישלמו כי אם באה, והרבבה מפעצות ישראל בטלות ממי שאין זר בארץ ישראל, והלב והנפש אינם טהורים וזכים כי אם במקומות שישרים בו שהוא מיוחד לאלהים, ואלו היה זה בדמיון ובמשל, כל שכן שהוא אמת'E אשר קדם באור, ותתעורר התשובה אליו וחטה הרגש בז', כל שכן מי שהולן אליו ממקום רחוק, וכל שכן למי שקדמו לו עוננות, והוא מבקש פרת האלילים, אי אפשר לו בקרונות אשר הוי קבועים לכל עון ועון מזון ושגגה, ויסמן על מה שאמרו רבותינו: "כלות מכפרת עון", כל שכן אם יהיה הצלות למקומות רצוי אבל הסכתה בים וביבשה אינה נכנסת באמרתו: "לא תנשו את אלהיכם", אך סכתה שהוא מסכן כמו שתהיה לו סוכנה מקה שירוח באה. ואלו היה מסכן יותר מהה כפי פושעתו וקוות הכפירה, היה הדבר עמו בחקנסו בסכנות, אחר אשר חשב עם נפשו והזיה על מה שעבר מיקי, הספק בו וחזק בsharp ימי ברצון אלהי זיכנס בסכתה; ואם צילינו אלהי שבחי וידה, ואם ימיהו בעונתי. וראה אני זה יותר עזה טובה מאשר יסכנו ב拊שות בעבור שיזכרו בגבורה, או בעבר שיקחו שקר גדול, ושיטור קלה היא הסכתה הזאת מאשר יוכסו במלחת הרשות כדי לקבל שקר על הפלחה.

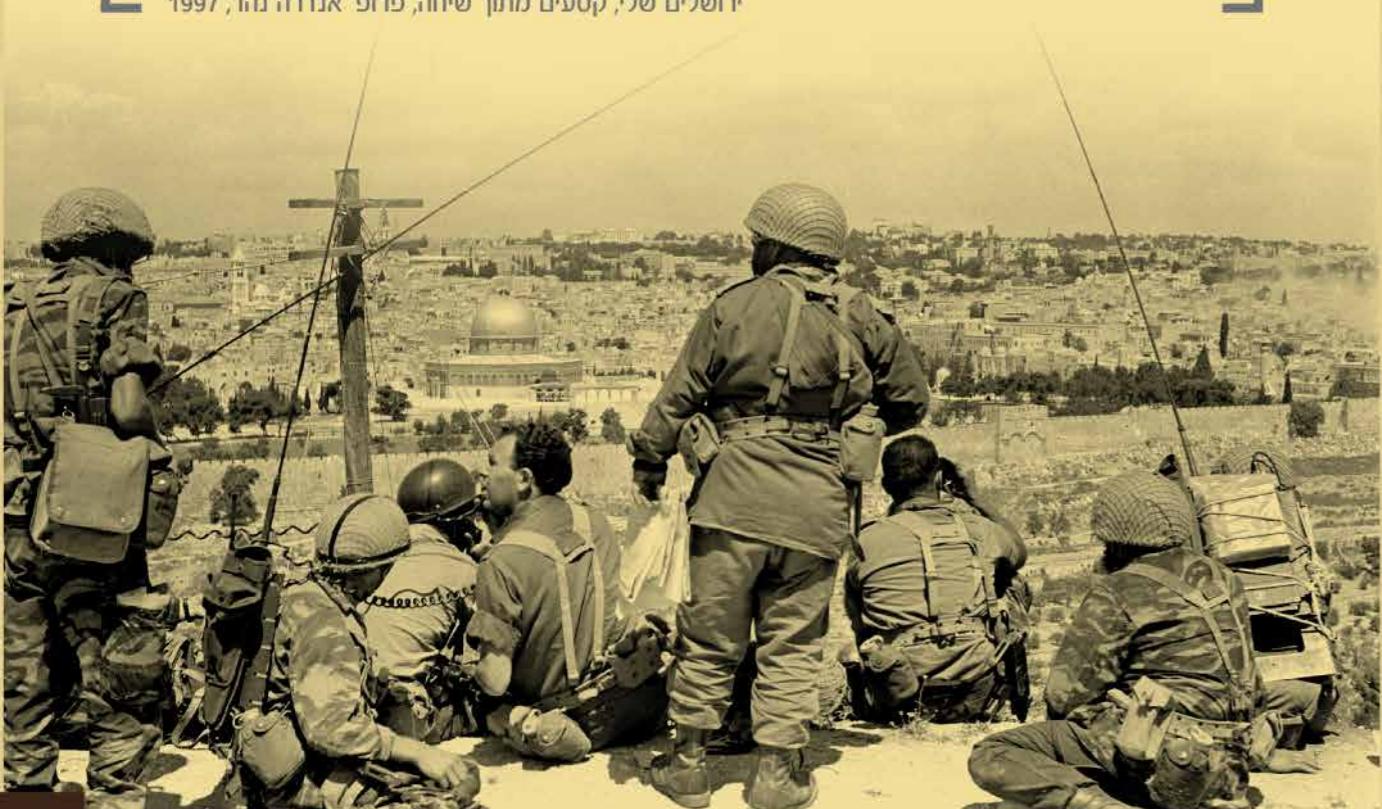
כג אמר הczori: לפנים הייתה בוחר בחרות, ואני רואה אותך עתה שאתך רוצה להוסיף עבודות וחובות שתהייה חייך בהם בשתדור בארץ ישראל, מפעצות שאין אתה חייך בהם הנה.

כג אמר החרב: אבל אני מבקש חירות מעבדות הרכבים אשר אני מבקש רצונם ואיינני משיגו, ואפלו אם אשפצל בו כל ימי חי, ואלו היותי משיגו לא קיה מועל לי, רצויו לומר: עבודות בני אדם ובקשת רצונם. ואבקש עבודות אחר, ישג רצונם בטנה מעט, והוא מועל בעולם הזה ובכאה, והוא "רצון האללים", ובעובות הוא החרות האמת, וההשפעה לו הוא הקבוץ על-האקט.

כג אמר הczori: כאשר אתה מאמין בכל מה שזכרת כבר ידע האל מצפון, ורחקת לבא עי, יודע המפעונים ומגלה הנסתרות.

כג אמר החרב: זה אמת אשר יפנע הפעשה, אבל האדם מנה לו בין ובין מאיין ומעשונו, והאדם

המצוי ובין הדרושים נובע מתחם קריית האל לעם סגלוּתָן; שהאתגר נובע מתחם מצה הבאה לידי עכשוו, היום, ברגע חיים שלך, וחיללה שתחמייננה; שכנו זו הוא הוא התורם לנו, הוא שיתרומם לך שעיה שתחסכים גם אתה לאויהה קפיצה מהחלום של הציונות להגשנת העלייה, הוא התורם והוא שיתרומם לך את השמחה הייתה בהא הידעה. לא זו בלבד ששמחה אם מרוחחים. אלא, הצדקה אנו מרוחחים. הצדקה לזכות שלנו כ, אני ירושמי. אמנים ירושמי חדש, "עללה חדש". קרה מאורע גורי בחיי, המאורע הרולונטי של העלייה. בין שתי המלחמות, מלחמת ששת הימים, ובעקבותיה, איחודה של ירושלים, אשר על ידה חושמלתי, על ירושלים כבירה נצחת של מדינת היהודים וככירה פוליטית של העם היהודי כולל, לא מתחם גבעועים ומלחמת ים הכנופרים, שבבה התייחס נבר עמי בירושלים, בין שני פרקים אלה עליית מוחץ-ארץ ארצת, וההפקתי לתושב ירושלים. בתוך ירושלים אני חשב, בתוכה אני יושב בבייתי. בתוכה אני הולך לדרכי. בתוכה אני שוכב. ירושלים היא הקראית שמע של... אט האימפליקציות של אותה מההפקה בחיי, של אותה עלייה חדשה לארץ, של יישוב בירושלים מחדש, המשמעות שלהם וההשלכות שלהם, ברצוני לפרש ולפרט במשהו שהוא רוצה לקרוא "יהודים אישי אקדים-לאומייסטי", כיודי וכסתם בן אדם. האם כססתם היהודי אני שיר עם היחד שמאז יסודה של ירושלים אהב אותה אהבת גבעועים, אהבת אמונה – לעם הרואה את גודלתו, את אחrichtו, את תיקומו המשיחי לא בעולם הבא, בשםים חדשים, אלא לשנה הבאה בירושלים הבנייה. ובכל זאת, לו היו שואלים אותי על הצדקה של ירושלים כבירת מדינת ישראל וככירה רוחנית של העם היהודי כולל, לא הייתי שם את הדגש על נקללה בעובדה, שקיים מושרט מזהירה ומרגישה עד לדמעות של שירים, תפילה, תהינות, צעקות, ופיוטים שרשו יהודים, שהתפללו יהודים, שהתחננו יהודים, שצעקו יהודים במשמעותם המרכזית שלהם הוא אהבת ציון וירושלים. מאחר ששירים אלה תפילה אליהם וצעקות אלו נוצרו על ידי יהודים בחוץ לארץ, על נהרות בכל, בארכבע כנפות תבל. לא הייתה שם את הדגש על שרשנות זו, אלא על שרשנות אחרת, הקימת בההיסטוריה שלנו, ללא נתקוק גם היא, של משוררים, של מתפללים, של מתחננים, של געגועים ומרגנים, שעצבו את כל נהרות בבל שבעולם ועל ארצתה וירושלה. רב ועצום ההבדל בין אהבה של געגועים שהיה בבחינת אירושין לבין אהבה אחרת שהיא בבחינת נישואין. ידוע שלזוויג בטהובן חיבור מכתבים נפלאים לאהובה הרוחקה, הנצחית, של... הוא נשאר נאמן לאהובה שלו והוא נשארה נאמנה לו לאחר פטירתו – אלא שהם לא התחתרנו, תרשוני לחשוב שלא היה בטහובן מסכים להיכנס לחופה היה בודאי מפסיק לכתוב מכתבים לאהובה שלו, אלא שזו היה לחבר אויל לא רק את הסונטה האפסיונית, אלא גם את הסימפונייה העשירית, שהוא חלם עלייה לאחר שחיבר את התשיעית, האודיה, המזמור שיר לשמחה; היה לחבר את הסימפונייה העשירית; שבסגולה היהתה יכולת לחרוג להלא מכל שמחה, לשמחה יתרה, מזמור שיר לאהובה הנצחית, בת האלמות, הקרובה. לא זו בלבד שירושלים היא קריית שמע של, ירושלים היא בית. ביתו של אדם זו אשתו. ווודעים אנחנו, אשתי ואני, כי בעזבונו את הבית שלנו בצרפת ובכינוסתו לבית החדש "ירושלים", צעדנו צעד הכרחי לכל יהודי שברצונו לעבר מהדימנסיה הרומנטית הפתחית, של סתם אהבת אירוסין של ירושלים, לדימנסיה של שמחה יתרה מתחם תפkidים מעשיים, יומיים, פרגמטיים, בשיטה פעללה עם אהינו בני ירושלים של מטה. כל החלום על ירושלים אידיאלית של מעלה, קשה יותר להיות בירושלים של מטה, על כל האלמנטים המציאתיים והמסובכים שבתוכה, בלי לזרור על החלום של ירושלים של מעלה, ללא הפרדה בין השיאפה לאיידיאל ובין ההכרה של ריבוי המכשולים והמחדרים בדרך אליו. אלא שדווקא השכנוע שהאתגר לגשר בין

ירושלים של, קטעים מתחר שיחה, פרופ' אנדרה נהר, 1997

חישובלה של ירושלים לאחר ששת הימים

כ, אני ירושמי. אמנים ירושמי חדש, "עללה חדש". קרה מאורע גורי בחיי, המאורע הרולונטי של העלייה. בין שתי המלחמות, מלחמת ששת הימים, ובעקבותיה, איחודה של ירושלים, אשר על ידה חושמלתי, על ירושלים כבירה נצחת של מדינת היהודים וככירה פוליטית של העם היהודי כולל, לא מתחם גבעועים ומלחמת ים הכנופרים, שבבה התייחס נבר עמי בירושלים, בין שני פרקים אלה עליית מוחץ-ארץ ארצת, וההפקתי לתושב ירושלים. בתוך ירושלים אני חשב, בתוכה אני יושב בבייתי. בתוכה אני הולך לדרכי. בתוכה אני שוכב. ירושלים היא הקראית שמע של... אט האימפליקציות של אותה מההפקה בחיי, של אותה עלייה חדשה לארץ, של יישוב בירושלים מחדש, המשמעות שלהם וההשלכות שלהם, ברצוני לפרש ולפרט במשהו שהוא רוצה לקרוא "יהודים אישי אקדים-לאומייסטי", כיודי וכסתם בן אדם. האם כססתם היהודי אני שיר עם היחד שמאז יסודה של ירושלים אהב אותה אהבת גבעועים, אהבת אמונה – לעם הרואה את גודלתו, את אחrichtו, את תיקומו המשיחי לא בעולם הבא, בשםים חדשים, אלא לשנה הבאה בירושלים הבנייה. ובכל זאת, לו היו שואלים אותי על הצדקה של ירושלים כבירת מדינת ישראל וככירה רוחנית של העם היהודי孤独 כולל, לא הייתי שם את הדגש על נקללה בעובדה, שקיים מושרט מזהירה ומרגישה עד לדמעות של שירים, תפילה, תהינות, צעקות, ופיוטים שרשו יהודים, שהתפללו יהודים, שהתחננו יהודים, שצעקו יהודים במשמעותם המרכזית שלהם הוא אהבת ציון וירושלים. מאחר ששירים אלה תפילה אליהם וצעקות אלו נוצרו על ידי יהודים בחוץ לארץ, על נהרות בכל, בארכבע כנפות תבל. לא הייתה שם את הדגש על שרשנות זו, אלא על שרשנות אחרת, הקימת בההיסטוריה שלנו, ללא נתקוק גם היא, של משוררים, של מתפללים, של מתחננים, של געגועים ומרגנים, שעצבו את כל נהרות בבל שבעולם ועל ארצתה וירושלה. רב ועצום ההבדל בין אהבה של געגועים שהיה בבחינת אירושין לבין אהבה אחרת שהיא בבחינת נישואין. ידוע שלזוויג בטהובן חיבור מכתבים נפלאים לאהובה הרוחקה, הנצחית, של... הוא נשאר נאמן לאהובה שלו והוא נשארה נאמנה לו לאחר פטירתו – אלא שהם לא התחתרנו, תרשוני לחשוב שלא היה בטහובן מסכים להיכנס לחופה היה בודאי מפסיק לכתוב מכתבים לאהובה שלו, אלא שזו היה לחבר אויל לא רק את הסונטה האפסיונית, אלא גם את הסימפונייה העשירית, שהוא חלם עלייה לאחר שחיבר את התשיעית, האודיה, המזמור שיר לשמחה; היה לחבר את הסימפונייה העשירית; שבסגולה היהתה יכולת לחרוג להלא מכל שמחה, לשמחה יתרה, מזמור שיר לאהובה הנצחית, בת האלמות, הקרובה. לא זו בלבד שירושלים היא קריית שמע של, ירושלים היא בית. ביתו של אדם זו אשתו. ווודעים אנחנו, אשתי ואני, כי בעזבונו את הבית שלנו בצרפת ובכינוסתו לבית החדש "ירושלים", צעדנו צעד הכרחי לכל יהודי שברצונו לעבר מהדימנסיה הרומנטית הפתחית, של סתם אהבת אירוסין של ירושלים, לדימנסיה של שמחה יתרה מתחם תפkidים מעשיים, יומיים, פרגמטיים, בשיטה פעללה עם אהינו בני ירושלים של מטה. כל החלום על ירושלים אידיאלית של מעלה, קשה יותר להיות בירושלים של מטה, על כל האלמנטים המציאתיים והמסובכים שבתוכה, בלי לזרור על החלום של ירושלים של מעלה, ללא הפרדה בין השיאפה לאיידיאל ובין ההכרה של ריבוי המכשולים והמחדרים בדרך אליו. אלא שדווקא השכנוע שהאתגר לגשר בין

האם חזון הציוני הוא ירושלים של מעלה?

תודתי לך על דבריך הטובים בנוגע להשპחותי, אך נפלתי בשומעי גם מפני מה שאני שומע יומם מפי סופרים ידועים בכח"ע: כי הנקני 'רווחני' כלוי, והאידאל שלו - לבנות בארץ ישראל ירושלים של מעלה, שישבו בה אנשים הרחיקים מעולם המעשה ויהנו מזיו השכינה. זהו שקר, שבזה אחדים ממתנגדי... האמת היא, כי מילה אחת בלבד את המשגיחים אמרת תמיד, כי התנועה הציונית היא תנועה 'רווחנית', ומזה דנו אחרים שאיני רוצה כלל לראות את הצד המשעי שבדבר, והכל,מן המתישבים עד הקולטורה שעתידה להיברא על ידם - הכל צריך להיות רק רוחניות שברוחניות.

אבל באמת קראתי את הציונות בשם תנועה רוחנית ורק על שם סופה ותכליתה, ככלומר שאין בכוחה לבער מן העולם את 'הקרה היהודית' החומרית, אחריו כי לא יכול כל העם לעkor דירתו לארץ ישראל, ומטרת התנועה היא איפוא רק זו לבראו לעמינו מרכז לאומי, שפערתו על בני הגולה תהיה רוחנית בלבד, ככלומר שירום את רוחם ויזקק אחזותם וייתן תחון נאות לחיהם הלאומית. אבל הדבר מוקן, כי מרכז לאומי אינו יכול להתקיים ולבראו תנאים חדשים, אם יהיה כלו רק רוחני, אם לא יהיה בו כל אותן המפלגות, מן עובדי אדמה ואומנויות עד האינטלקטואלים היוצרים רוחניים, שכולם ייחד הם איברים מוכרים בגוף כל אומה... דבריו על המרכז העתידי לבוא במקוון כזה: שהשם אפשר יהיה להאות.

"טופס של איש ישראל" בצבינו האמתי בין רב או חכם או סופר, בין אם אכר או אומן או סוחר.

הנני עוסקת עתה בסדרו "על פרשת דרכים" חלק ג' ויש בדעתו ליתן בסופו סך הכל, שבו אחוזור ואברור בדרך הקצאה את השקפתו על עיקרי השאלה שעסקתי בה במאמר, אך שמסופק אני, אם יועל זה לשום קץ לאוון ה"гадות" שהזוכרת במחצבנ.

אגרות אחד העם, מאגרות לרבי ד"ר מרדי (מרקוס) אהרןפריז, 1904.1.7/ג', עמ' 159-160.

ירושלים של שבת

אין דומה עצרה של ימות החול לעזרה של שבת. מעת שלבש בגדי שבת דומה כאילلب בשמלכות. בכל יום יום היה כבשו מעין כומתת חומה ובגדיו צבעם דהי נוטה לאפור, בגדי בעלי אומניות בירושלים, אוילו בשבת לבש כותנות לבנה מגהצת וחילפה כהה והתעורר במגבעת שחורה לראשו כאילו הוא סניור אלישר ממועד העדה ולא עזרה סימן טוב. עוד קודם שתשകע החמה נטל סיידור בידו והלך לו לאיטו אל הכותל המערבי לקרוא בשיק השירותים וקבל את השבת. מי' דמה לו מי' ישווה לו באotta שעיה כשבמד לזרע הכותל המערבי. חמה נוטה לשקו, פני מערב מאדים והמן יונקים לבנות מרוחפות מכשכה-שות בכנפייהן, גן אדומים נ麝ך איז בירושלים וסקט מופלא שוכן בה. אותה שעיה חן מיוחד נmesh על ירושלים, וחוט אחוד של ממנה נ麝ך על פניו של עזרה סימן טוב, והמו מגנן בניגון המתקוק של שיר השירותים "לרייח שמניך טובי שמן תורק שמן; על כן עלמות אהבוך, משכני אחריך נווצה". וכשמתתקבץ המניין והחמה שוקעת פונים הכל לפני מערב ומקבלים את השבת בשירו של רב שלהמה אלקbez, התנערוי מעפר קומי לבשי בגדי תפארתך, ומהם בגדי תפארתך, עמי, שעם ישראל תפארת הם לירוש-

לים עיר הקודש.

בעפפני שחר – מעשה בעזרה סימן טוב, הרב חיים סבטון, 2005, עמ' 25

כל אחד יש ירושלים

לכל אחד יש עיר ושם ירושלים
שהוא אולם, אולם לה חלומות
שתעה בהר, פריחת הליל עד
להאר לו בערוב יומו

מעפרן ירושלים
פרחי הליל יairo לו

לכל אחד ישנו מקום בירושלים
אהבה, שהוא קורא, קורא לו
כשיבו בא סוף ייחף וקר אליך
ימתקו האור והאבק.

ישנה עצבות ושם דומה לירוש-
לים

ובנגני תצלילי פעמוניים,
אחרון ירד מגובה מגדייך שיר
לנגן את שמו באבניים

מעפרן ירושלים
פרחי הליל. יairo לו.

נתן יונתן (1923-2004)

עתידה של ירושלים

"ואשיה שפטין כבראשנה ועצי כבחללה אחריו.cn יקרה לנו עיר הצדק קרייה נאמנה. ציוון במשפט תפדה ושכיה בצדקה....
 (א) הזכיר אשר חזה, ישעיהו בן-אמוץ, על-יהודה, וירושלים. (ב) והיה באחרית הימים, שכן היה הר בית-יהודה בראש הגרמים, ונשא, מגבעות; ונחרו אלין כל-הಗרים. (ג) ותלו עפים רבים, ואמרו להם וגעלה אל-הר-יהודה אל-בית אליה יעקב, ורמו מזרקי, ונלכה באורתוי: כי מצוין פצא תורה, ודבר-יהודה מירוש-ם. (ד) ושפט בין הגאים, והוכיח לעםם רביהם; וכמתה חרבותם לאחים, וחניתותיהם למקורות-לא-ישא גוי אל-גוי חרב, ולא-ילמדו עוד מלוקה.

ספר ישעה, פרקים א'-ב'

RUBINGER DAVID

על כפי יביא

כבר שנתיים מונה
המרצע בשק,
והוא חולם כי נעלים הוא תפוף,
בן על הרם ינוו רגלי המبشر.
על כפי אותו יביא,
לאליהו הנביא.
... והוא יושב וממחכה לו...

בירושלים ישנו
איש לגמרי לא צער,
שכונה הרבה בתים
בכל פינות העיר.
הוא מכיר כל סמטה,
כל רחוב ושכונה,
הוא בונה את העיר
כבר שבעים שנה.
... והוא חולם כי, כמו שעת העיר בנה,
יניח למקדש את אבן הפינה.
על כפי אותה יביא
אליהו הנביא.
... והוא יושב וממחכה לו...

ירום טהרב (1938)

ברחובנו הצר
גר נגר אחד מוזר
הוא יושב בצריפו
ולא עשה דבר.
איש אינו בא לknנות,
ואין איש מבקר,
ושנתים שהוא
כבר אינו מנגר.

והוא חלום אחד נושא עוד בלבבו
לבנות כסא לאליהו שייבוא,
על כפי אותו יביא,
לאליהו הנביא.

והוא יושב וממחכה לו
כבר שנים חולם הוא שיזכה לו,
על סודו שומר וממחכה לו
מתי כבר יגיע היום.

ברחובנו הצר
גר סנדLER אחד מוזר
הוא יושב בצריפו
ולא עשה דבר.
מדפי הרים
מכוסים באבק

למי שייכת ירושלים?

"התחלתי בדברי בירושלים, ואני רוצה לסיים בירושלים. אנו זוכים את דברי המשורר האלקי: "ירושלים הבנייה עיר שחוברה לה יתדי, שם על שבטים שבטי י-ה עדות לישראל". בשעה שהם עלן, הם היו שבטים, ומשعلו נעשו לעם. ירושלים גם לא נחקרה לשבטים. היא איננה שייכת לשום שבט כי אם לכל העם כולו. משומן זה אוiorה של ירושלים מסוגל למיזוג השבטים".

שבטי ישראל בבית הנשיא בירושלים, יצחק בן-צבי, 1959

החברות מובאות נבודכם נל' ידי בית המדרש לציונות. הקטעים המובאים משקפים חלק מההתיחסויות של הוגי הציונות לנושא. ואינם מתיימרים להזכיר את כל ההגות, כל הזרות וכל המוחשבות. ככל מעשה אדם, אנו מזכירים אם נפלה טעות בכתב או אם החסרנו ווקור או מחשבה הנראים חשובים לנו שנבחרו. נשמה מאור לקבל טקסטים נוספים, הנוסקים בנושא החברות באופן ישיר או עקיף. מתוך תקווה שקטניים יוכלו לשמש אותנו במחדרות ובחברות נוספות שייצאו בעתיד.